

Projekta **Skola -
kopienā** darbību
īstenošanas vadlīnijas sadarbības partneriem

Līdzfinansē
Eiropas Savienība

Nacionālais
attīstības plāns

Valsts izglītības
attīstības aģentūra

Materiāls tapis Eiropas Sociālā fonda plus projekta “Skola – kopienā”
(identifikācijas Nr. 4.2.3.1/1/24/I/001) ietvaros.

Pārpublicēšanas un citēšanas gadījumā atsauce uz Valsts izglītības attīstības aģentūru ir obligāta.

© Valsts izglītības attīstības aģentūra, 2025

SATURS

IZMANTOTIE SAĪSINĀJUMI.....	4
TERMINU SKAIDROJUMS.....	5
IEVADS.....	9
SITUĀCIJAS ANALĪZE.....	12
PRIEKŠLAICĪGAS MĀCĪBU PĀRTRAUKŠANAS RISKI.....	21
Risku identificēšana.....	21
Izglītojama, kurš pakļauts ar mācību darbu un izglītības iestādes vidi saistītiem PMP riskiem.....	22
Izglītojama, kurš pakļauts ar vidi un veselību saistītiem PMP riskiem.....	23
Izglītojama, kurš pakļauts ekonomiskiem PMP riskiem.....	24
Izglītojama, kurš pakļauts ar ģimeni saistītiem PMP riskiem.....	24
SOCIĀLĀS ATSTUMTĪBAS RISKI.....	26
Sociālā atstumtība.....	26
Ar izglītību saistītie sociālās atstumtības riski.....	26
STARPRESORU SADARBĪBA SOCIĀLĀS ATSTUMTĪBAS UN PRIEKŠLAICĪGAS MĀCĪBU PĀRTRAUKŠANAS RISKA MAZINĀŠANAI.....	28
INDIVIDUĀLO ATBALSTA PASĀKUMU ĪSTENOŠANA IZGLĪTOJAMAJIEM.....	32
Individuālie atbalsta plāni.....	32
IAP moduļi un atbalsta piešķiršanas kārtība.....	34
Izmaiņas IAP un tā izvērtēšana.....	36
LASĪTPRASMES VEICINĀŠANA.....	37
Lasītprasmes un tekstpratības nozīme.....	37
Fonēmu apzināšanās (vārdu skaņu sadzirdēšana un izmantošana).....	38
Alfabētiskais princips, pamata fonika un vārdu dekodēšana.....	38
Precīza un raita saistītā teksta lasīšana (paplašinātā fonika).....	39
Lasītā izpratne.....	39
Vārdu krājums un valodas prasmes.....	40
Atbalsta nodarbību nodrošināšana.....	40
IZGLĪTOJAMĀ MENTORA INDIVIDUĀLS ATBALSTS IZGLĪTOJAMAJAM.....	42
Mentoringš.....	42

Izglītojamo mentora mācību programmas izstrāde.....	43
GRUPU SUPERVĪZIJAS.....	44
Supervīziju īstenošana.....	44
INICIATĪVU PROJEKTU UN PARTNERĪBAS PROJEKTU ĪSTENOŠANA.....	46
Skolas – kopienas iniciatīvu projekti.....	46
Iniciatīvu projektu īstenošana.....	46
Izglītības iestāžu partnerības projekti.....	48
Partnerības projektu īstenošana.....	48
KOMUNIKĀCIJAS UN MĒRĶSADARBĪBAS PASĀKUMU ĪSTENOŠANA.....	51
Komunikācijas pasākumu īstenošana.....	51
Projekta vizuālā identitāte.....	52
Mērķsadarbības izglītojošie pasākumi.....	52
SADARBĪBAS PARTNERU FINANŠU PLŪSMAS APRAKSTS UN RISKA NOVĒRŠANAS PASĀKUMU ĪSTENOŠANAS UZRAUDZĪBA.....	54
Dubultā finansējuma riska novēršana.....	57
Publisko iepirkumu veikšanas kārtība.....	57
PROJEKTA ILGTSPĒJAS NODROŠINĀŠANA.....	58
INTERAKTĪVAIS RĪKS.....	60
Interaktīvā rīka izstrāde.....	60
Interaktīvā rīka lietotāju lomas.....	61
Datu uzskaites komponentes.....	63
FIZISKO PERSONU DATU APSTRĀDE.....	65
Personas datu uzkrāšana, apstrāde un analizēšana.....	65
PIELIKUMI.....	67
1. pielikums.....	68
2. pielikums.....	71
3. pielikums.....	72
4. pielikums.....	75

IZMANTOTIE SAĪSINĀJUMI

CE – centralizētie eksāmeni

CSP – Centrālā statistikas pārvalde

ESF+ – Eiropas Sociālais fonds Plus

IAP – individuāls atbalsta plāns

IAPa – interaktīva atbalsta platforma

IAP2027 – Izglītības attīstības pamatnostādnes 2021. - 2027. gadam “Nākotnes prasmes nākotnes sabiedrībai”

IZM – Izglītības un zinātnes ministrija

MK – Ministru kabinets

NVO – nevalstiskās organizācijas, t. i., biedrības un nodibinājumi, kas darbojas vietējā kopienā

Projekts – ESF+ projekts “Skola – kopienā”

PIRLS – Starptautiskais lasītprasmes novērtēšanas pētījums

PISA – OECD Starptautiskā skolēnu novērtēšanas programma

PMP – priekšlaicīga mācību pārtraukšana

UNESCO – Apvienoto Nāciju Izglītības, zinātnes un kultūras organizācija

UNICEF – Apvienoto Nāciju Starptautiskais Bērnu fonds

VIIS – Valsts izglītības informācijas sistēma

VIAA – Valsts izglītības attīstības aģentūra (finansējuma saņēmējs Projekta īstenošanai)

TERMINU SKAIDROJUMS

(Termini ir skaidroti Projekta kontekstā)

Agrīnā intervence – atbalsta pasākumu kopums, kas tiek īstenots pēc bērna spēju, prasmju un vajadzību izvērtējuma. Šajā procesā sadarbojas gan bērna ģimene, gan sabiedrība (pašvaldības un valsts iestādes), gan izglītības iestāde.

Atbalsta pasākumi – mērķtiecīgi organizēti pasākumi un aktivitātes, kas tiek nodrošināti izglītojamajiem Projekta ietvaros.

Atbalsta personāls – izglītības un skolu psihologs, sociālais pedagogs, pedagoga palīgs, speciālais pedagogs, pedagogs karjeras konsultants, bibliotekārs, skolotājs logopēds, surdotulks vai ergoterapeits, kas organizē un īsteno atbalsta pasākumus izglītojamajiem Projekta ietvaros.

Iekļaujoša izglītība – process, kurā tiek nodrošinātas atbilstošas visu izglītojamo daudzveidīgās vajadzības, palielinot ikviena izglītojamā līdzdalības iespējas izglītības procesā, kultūrā un dažādās kopienās un samazinot izslēgšanas iespējas no izglītības procesa, kā arī sniedzot atbalstu sociālās atstumtības un PMP riskam pakļautajiem izglītojamajiem.

Ilgstošs neattaisnots kavējums – kavējums, ja izglītojamais nav apmeklējis izglītības iestādi vispārējās vai profesionālās izglītības programmu vairāk nekā 20 mācību stundas semestrī, un izglītības iestādei nav informācijas par neierašanās iemeslu vai iemesls nav uzskatāms par attaisnojošu.

Imigrants – sociālās atstumtības vai PMP riskam pakļauts izglītojamais (t. sk. Ukrainas pilsonis), kurš pēc brīvas izvēles pastāvīgi uzturas un iegūst izglītību Latvijā, bet nav dzimis vai nav Latvijas Republikas pilsonis. Imigranti var mainīt dzīvesvietu dažādu iemeslu dēļ, t. sk. ekonomisko iespēju meklējumos, ģimenes atkalapvienošanās nolūkā, politisku vai reliģisku apsvērumu dēļ.

Individuālais atbalsta plāns (IAP) – individuāli izstrādāts plāns, kurš iekļauj nepieciešamos datus par izglītojamo, informāciju par riskiem, plānotos atbalsta pasākumus un atbalsta personālu, kas piesaistīts to nodrošināšanai. Atbalsta pasākumi izglītojamajam tiek nodrošināti individuāli vai grupā – izvērtējot nepieciešamā atbalsta specifiku. Individuālo plānu izveide un īstenošana nodrošina agrīnu risku identificēšanu un atbalsta pasākumu plānošanu izglītojamajam, iesaistot ģimeni, tādējādi mazinot sociālās atstumtības un PMP risku turpmākajos izglītības posmos.

Iniciatīvu projekts – noteiktā laika periodā īstenojamo aktivitāšu kopums, kura mērķis ir veicināt izglītības iestāžu sadarbību ar vietējo kopienu, kā arī pašvaldības un izglītības iestāžu pieejamo resursu izmantošanu, tostarp paplašinot ārpus formālās izglītības (t. sk. interešu izglītības) piedāvājumu izglītības iestādē, veicinot pilsonisko līdzdalību, nodrošinot darbu ar reemigrantiem, imigrantiem un mazākumtautībām, iesaistot vecākus, ģimenes, kā arī citus sabiedrības locekļus, sociālās atstumtības un PMP riska mazināšanā.

Interaktīvais rīks – Projekta ietvaros izstrādāta IAPa, kura nodrošinās Projekta darbības īstenošanai visas nepieciešamās darbības – atbalsta pasākumu īstenošanu, Projekta darbību saturisko dokumentu elektronisku ievadi un apstiprināšanu (Projektu pieteikumi, saturiskās atskaites, budžeta veidlapas), vadlīniju, rekomendāciju u. c. materiālus.

Intervences pasākumi – mērķtiecīgi organizētas pedagoģiskas, psiholoģiskas, sociālas darbības, nodrošinot izglītojamajam papildu atbalstu, lai mazinātu vai pilnībā novērstu sociālās atstumtības un PMP risku.

Invaliditāte – sociālās atstumtības vai PMP riskam pakļauts izglītojamais, kuram ir nepārejošas ļoti smagas, smagas vai mērenas pakāpes attīstības traucējumi, kas ierobežo izglītības ieguves iespējas.

Izglītības iestāžu partnerības projekts – izglītības iestāžu sadarbības aktivitātes noteiktā laika periodā, lai sniegtu atbalstu izglītojamajiem, vecākiem, pedagogiem un izglītības iestāžu vadītājiem pārejā uz mācībām latviešu valodā, kā arī stiprinātu apziņu, ka pedagogi spēj realizēt pārmaiņas, izvērtējot esošo situāciju un vajadzības katrā izglītības iestādē, veicinot sadarbību, pieredzes apmaiņu un jaunu prasmju apguvi.

Izglītojamais – Projekta mērķa grupas vispārējās izglītības iestāžu izglītojamie no 1. līdz 12. klasei, kā arī to profesionālās izglītības iestāžu un vispārējās izglītības iestāžu, kuras īsteno profesionālās izglītības programmas, izglītojamie no 1. līdz 4. kursam. Mērķa grupā neietilpst pirmsskolas, profesionālās ievirzes, profesionālās pilnveides, profesionālās tālākizglītības un profesionālās augstākās izglītības programmu, kā arī privāto izglītības iestāžu izglītojamie.

Konsultatīvais atbalsts – izglītojamajam sniegts atbalsts, kas vērsts uz individuāliem faktoriem un orientēts uz indivīda vērtību, motivācijas, attieksmes un uzvedības veidošanu. Projekta ietvaros konsultatīvā atbalsta sniedzējs nodrošina motivējoša rakstura pārrunas un aktivitātes, izaugsmes dinamikas monitoringu, atbalsta pasākumu īstenošanu.

Lasīšanas traucējumi – mācīšanās grūtības, kas ietekmē izglītojamā spēju apgūt lasītprasmi atbilstoši vecumam un izpaužas kā grūtības atpazīt burtus un vārdus, saprast lasītā teksta nozīmi, uztvert teksta struktūru un saistīt to ar iepriekšējām zināšanām. Lasīšanas traucējumi nav saistīti ar intelektuālās attīstības traucējumiem vai nevēlēšanos mācīties. Šādi traucējumi ir saistīti ar smadzeņu darbības īpatnībām, kas apgrūtina informācijas apstrādi lasīšanas procesā. Ar individuālu atbalstu pasākumu īstenošanu iespējams veiksmīgi attīstīt lasītprasmi un uzlabot akadēmiskos sasniegumus.

Lasītprasme – viena no izglītojamo pamatprasmēm, kas ietver ne tikai burtu un vārdu atpazīšanu, bet arī spēju izprast, analizēt, interpretēt un kritiski izvērtēt rakstītu tekstu. Lasītprasme tiek skatīta kontekstā ar tekstpratību un ietver arī spēju efektīvi izmantot rakstīto informāciju, lai paplašinātu zināšanas, attīstītu prasmes un aktīvi iesaistītos sabiedrības norisēs. Lasītprasme ir būtiska ne tikai izglītībā, bet arī ikdienas dzīvē, darbā un sabiedriskajās aktivitātēs, lai veiksmīgi funkcionētu mūsdienu informācijas laikmetā un mazinātu sociālās atstumtības un PMP risku.

Mazākumtautības – Latvijas pilsoņi, kuri valodas un kultūras ziņā atšķiras no latviešu valstsnācijas, paaudzēm ilgi tradicionāli dzīvojuši Latvijā, ir piederīgi Latvijas valstij un sabiedrībai, bet vienlaikus vēlas saglabāt un attīstīt savu valodu un kultūru, piemēram, krievi, baltkrievi, ukraiņi, poļi, lietuvieši, ebreji, romi, vācieši un igauņi u. c.

Mācīšanās traucējumi – traucējumi, kas neietekmē cilvēka vispārējo intelektu. Parasti mācīšanās traucējumi izpaužas jau bērnībā, un, ja netiek laikus identificēti, izglītojamajam izraisa saskarsmes un mācību snieguma problēmas. Ir vairāki mācīšanās traucējumu veidi:

1. disgrāfija – traucējumi rakstīšanā;
2. diskalkulija – grūtības veikt matemātiskas darbības;
3. disleksija – grūtības precīzi un/vai tekoši lasīt vārdus, vājas pareizrakstības un rakstīšanas prasmes;
4. uzmanības traucējumi – grūtības kontrolēt motorisko aktivitāti (nodarbojas ar to, kas piesaista uzmanību);
5. disfrāzija – runas traucējumi (saraustīta runa).

Mentoring – strukturēts atbalsta process, kurā mentors izglītojamajam sniedz savas zināšanas, pieredzi un atbalstu, lai veicinātu viņa profesionālo un personīgo izaugsmi, palīdzot formulēt mērķus, izstrādāt stratēģijas un motivētu, vienlaikus mazinot sociālās atstumtības un PMP risku.

Mentors – pilngadīga persona, kura Projekta ietvaros ir apguvusi izglītojamo mentora mācību programmu un sniedz atbalstu izglītojamajiem individuālā plāna ietvaros. Izglītojamā mentors ir izglītojamā uzticības persona, kas atbalsta, iedrošina, motivē un palīdz mentorējamam attīstīt personību un prasmju potenciālu.

Mērķsadarbības izglītojošie pasākumi – izglītojošu pasākumu īstenošana sociālās atstumtības un PMP riska mazināšanai, lasītprasmes veicināšanas pasākumi, informatīvās un sociālās kampaņas sabiedrības vai tās atsevišķu mērķa grupu informēšanai, izglītošanai, kā arī konferenču un domnīcu organizēšana, video sižetu veidošana par sociālās atstumtības un PMP riska mazināšanu.

Motivācija – faktoru kopums, kas ietekmē izglītojamā vēlmi, ieinteresētību un mērķtiecību mācību procesā, nosakot viņa iesaistīšanos, neatlaidību un virzību nepārtraukt mācību procesu un sasniegt izvirzītos mērķus.

Ņirgāšanās jeb bulings – izplatītākais vardarbības veids izglītības vidē, kas ietver viena vai vairāku vienaudžu agresīvu uzvedību ilgākā laika periodā ar naidīgu nolūku radīt otram emocionālas ciešanas, izmantojot fizisku, emocionālu vai iedomātu pārspēku. Piedzīvota ņirgāšanās izglītojamajam rada sociālās atstumtības un PMP risku.

Pašvaldības izglītības ekosistēma – sistēma, kuru pašvaldība veido, lai nodrošinātu iedzīvotājiem nepieciešamās zināšanas, prasmes un attieksmes mūža garumā. Pašvaldība attīsta tās vadībā un pārraudzībā mērķtiecīgi strādājošu institūciju kopu, izglītības jomā sadarbojoties ar pašvaldības, privātajām un valsts izglītības iestādēm, darba devējiem, sociālajiem partneriem, nevalstiskajām organizācijām, citām pašvaldībām un to teritorijās esošām izglītības iestādēm, koordinējot izglītības īstenošanu visās izglītības programmās un pakāpēs.

Pašvaldības starpinstitūciju sadarbības komanda – konsultatīva koleģiāla institūcija, kura izveidota katrā pašvaldībā. Sadarbības grupas sastāvā iekļauj pārstāvjus no dažādām institūcijām, individuāla gadījuma risināšanai, ja ar izglītības iestādes resursiem dažādu iemeslu dēļ situāciju nav izdevies atrisināt (atbilstoši 2017.gada 12.septembra Ministru kabineta noteikumiem Nr. 545 “Noteikumi par institūciju sadarbību bērnu tiesību aizsardzībā”).

PMP – priekšlaicīga mācību pārtraukšana.

PMP risks – faktors vai apstākļi, kas palielina iespēju, ka izglītojamais nepabeigs mācības noteiktajā laikā. Šo risku var veidot dažādi akadēmiski, sociālie, ekonomiskie vai personiskie izaicinājumi, t.sk. mācību grūtības, trūkstošs atbalsts, ģimenes problēmas, ekonomiskas grūtības vai motivācijas trūkumu, kas var novest pie izstāšanās no izglītības sistēmas pirms izglītības programmas pabeigšanas.

Prevence (arī prevencija) – pasākumi, aktivitātes un darbības, kuru uzdevums ir apsteigt vai novērst sociālās atstumtības un PMP riska rašanos individuālā un kopienas līmenī, veicinot izglītojamā un citu kopienas pārstāvju drošības, labklājības uzturēšanu un uzlabošanu, kā arī iesaisti izglītībā.

Projekts “PuMPuRS” – Darbības programmas “Izaugsme un nodarbinātība” 8.3.4. specifiskā atbalsta mērķa “Samazināt priekšlaicīgu mācību pārtraukšanu, īstenojot preventīvus un intervences pasākumus” projekts Nr. 8.3.4.0/16/I/001 “Atbalsts priekšlaicīgas mācību pārtraukšanas samazināšanai”, kuru Izglītības kvalitātes dienests īstenoja no 2017. gada līdz 2023. gadam.

Projekts “Skola – kopienā” – Eiropas Savienības kohēzijas politikas programmas 2021. - 2027. gadam 4.2.3. specifiskā atbalsta mērķa “Sekmēt to, lai – jo īpaši nelabvēlīgā situācijā esošām grupām – būtu vienlīdzīga piekļuve kvalitatīvai un iekļaujošai izglītībai un mācībām un iespēja to iegūt, sākot ar pirmsskolas izglītību un aprūpi un vispārējās izglītības un profesionālās izglītības un mācību gaitā līdz pat augstākajai izglītībai un pieaugušo izglītībai un mācībām, tostarp veicināt mācību mobilitāti visiem un atvieglot piekļūstamības iespējas personām ar invaliditāti” projekts Nr. 4.2.3.1/1/24/I/001 “Skola – kopienā”.

Reemigrants – sociālās atstumtības vai PMP riskam pakļauts izglītojamais, kurš ir Latvijas valsts piederīgais (pilsonis, nepilsonis vai Latvijā dzimusi persona) un atgriezies atpakaļ dzīvot Latvijā pēc vismaz viena gada prombūtnes (atskaites gadā).

Sociālā atstumtība – nelabvēlīgs stāvoklis, kurš rodas vides nepieejamības, sabiedrības aizspriedumu, stigmatizācijas, piedzīvotas emocionālās un fiziskās vardarbības, valodas barjeras, etniskās piederības vai citu iemeslu dēļ, kas ierobežo indivīda iespējas iekļauties dažādās sociālajās grupās.

Sociālās atstumtības risks – risks, kas ir saistīts ar ierobežojumiem izglītojamajam pilnvērtīgi iekļauties izglītības vidē, jo pastāv sociāla rakstura šķēršļi, kas to liedz, piemēram, ierobežoti resursi, atbalsta trūkums, vides nepieejamība, sabiedrības aizspriedumi, stigmatizācija, emocionālā un fiziskā vardarbība un citi.

Starpresoru sadarbība – starpinstitucionālā sadarbība, iesaistot dažādu nozaru valsts un pašvaldības iestādes, lai koordinētu savstarpējo sadarbību un pieejamos resursus mērķa sasniegšanai.

Supervizors – noteiktas profesionālās nozares speciālists, kurš papildus ir ieguvis supervizora profesionālo kvalifikāciju un kurš organizē supervīzijas, sniedzot pedagogiem, atbalsta personālam, sociālajiem darbiniekiem un izglītojamo mentoriem mērķtiecīgi organizētu, profesionālu konsultatīvu un izglītojošu atbalstu.

Supervīzija – konsultēšanas veids pieaugušo izglītībā un profesionālās darbības sistēmā. Supervīzija ir process, kura ietvaros supervizors un supervizējamais iedziļinās konkrētā ar profesionālo jomu saistītā situācijā un veic tās analīzi. Supervīzijā tiek atbalstīta, attīstīta, pārskatīta un pārraudzīta, dažkārt arī novērtēta speciālista profesionālā darbība, tās tiesiskie un profesionālās ētikas aspekti.

Ukrainas valstspiederīgais – sociālās atstumtības vai PMP riskam pakļautais izglītojamais, kas ir Ukrainas civiltiesītais, kas izceļo no Ukrainas vai kurš nevar atgriezties Ukrainā Krievijas Federācijas izraisītā bruņotā konflikta dēļ šā bruņotā konflikta norises laikā.

Vardarbība – visu veidu fiziska vai emocionāla vardarbība, kas ietekmē bērna veselību, dzīvību, attīstību vai pašcieņu un rada sociālās atstumtības un PMP risku.

Vietējā kopiena – tādu personu kopums, kuras vieno ģeogrāfiska piederība, kopīgas intereses vai kopīga identitāte, kas ietver gan indivīdus, gan organizācijas, kuru dzīvesvieta, darbības vai intereses ir tieši saistītas ar konkrētas pašvaldības administratīvo teritoriju, ietverot iedzīvotājus, uzņēmējus, nevalstiskās organizācijas, kā arī iestādes, kas sniedz pakalpojumus šajā teritorijā. Efektīvai pašvaldības pārvaldībai nepieciešama cieša sadarbība ar vietējo kopieni, respektējot tās vajadzības un veicinot pilsonisko līdzdalību. Projekta kontekstā kopiena ir izglītības iestādes apkārtnē esošā vide un iedzīvotāji, kuri tradicionāli ir saistīti ar izglītības iestādi vai kuru saistībā ar izglītības iestādi tiek veicināta projekta pasākumu ietvaros.

IEVADS

Eiropas Savienības kohēzijas politikas programmas 2021. - 2027. gadam 4.2.3. specifiskā atbalsta mērķa “Sekmēt to, lai – jo īpaši nelabvēlīgā situācijā esošām grupām – būtu vienlīdzīga piekļuve kvalitatīvai un iekļaujošai izglītībai un mācībām un iespēja to iegūt, sākot ar pirmsskolas izglītību un aprūpi un vispārējās izglītības un profesionālās izglītības un mācību gaitā līdz pat augstākajai izglītībai un pieaugušo izglītībai un mācībām, tostarp veicināt mācību mobilitāti visiem un atvieglot piekļūstamības iespējas personām ar invaliditāti” sasniegšanai tiek īstenots 4.2.3.1. pasākums “Integrēta “skola-kopiena” sadarbības programma atstumtības riska mazināšanai izglītības iestādēs” (turpmāk – Projekts).

Projekts tiek īstenots, ievērojot Eiropas Savienības fondu 2021. - 2027. gada plānošanas perioda vadības likumā un Ministru kabineta 2024. gada 16. jūlija noteikumos Nr. 483 “Eiropas Savienības kohēzijas politikas programmas 2021. - 2027. gadam 4.2.3. specifiskā atbalsta mērķa “Sekmēt to, lai – jo īpaši nelabvēlīgā situācijā esošām grupām – būtu vienlīdzīga piekļuve kvalitatīvai un iekļaujošai izglītībai un mācībām un iespēja to iegūt, sākot ar pirmsskolas izglītību un aprūpi un vispārējās izglītības un profesionālās izglītības un mācību gaitā līdz pat augstākajai izglītībai un pieaugušo izglītībai un mācībām, tostarp veicināt mācību mobilitāti visiem un atvieglot piekļūstamības iespējas personām ar invaliditāti” 4.2.3.1. pasākuma “Integrēta “skola - kopiena” sadarbības programma atstumtības riska mazināšanai izglītības iestādēs” īstenošanas noteikumi” noteikto.

Projekta Nr. 4.2.3.1/1/24/I/001 nosaukums ir “**Skola – kopienā**”. Finansējuma saņēmējs Projekta īstenošanai ir Valsts izglītības attīstības aģentūra (turpmāk – Finansējuma saņēmējs).

Projektu īsteno Valsts izglītības attīstības aģentūras Mācību atbalsta un iekļaujošās izglītības departamenta Projekta vadības un īstenošanas nodaļa (turpmāk – Projekta īstenoātājs).

Lai atvieglotu un sekmētu savstarpējo sadarbību un Projekta ieviešanu, ir izstrādātas vadlīnijas “**Projekta “Skola – kopienā” darbību īstenošanas vadlīnijas sadarbības partneriem**”, kas paredzētas pašvaldību un izglītības iestāžu pārstāvjiem, piedaloties Projektā.

Projekta **mērķis** ir attīstīt integrētu skolas-kopienas jeb pašvaldības izglītības ekosistēmas pieeju, veicinot starpinstitūciju sadarbību un izglītojamā vecāku (personu, kas realizē aizgādību) (turpmāk – vecāki) iesaisti izglītības procesā, lai nodrošinātu koordinētu rīcību sociālās atstumtības un priekšlaicīgas mācību pārtraukšanas (turpmāk – PMP) riska samazināšanai izglītojamajiem un sekmētu vispārējās pamatizglītības un vidējās izglītības satura apguvi.

Projekta **mērķgrupa** ir vispārējās izglītības iestāžu izglītojamie no 1. līdz 12. klasei, kā arī profesionālās izglītības iestāžu un profesionālās izglītības programmas īstenojošo vispārējās izglītības iestāžu izglītojamie no 1. līdz 4. kursam, izņemot pirmsskolas, profesionālās ievirzes, profesionālās pilnveides, profesionālās tālākizglītības un profesionālās augstākās izglītības programmu, kā arī privāto izglītības iestāžu izglītojamie.

Projekts tiks īstenots, piesaistot **sadarbības partnerus**:

1. Latvijas Republikas valstspilsētu un novadu pašvaldības;
2. valsts un valsts augstskolu dibinātas profesionālās izglītības iestādes;
3. valsts vispārējās izglītības iestādes;
4. valsts augstskolu dibinātas vispārējās izglītības iestādes.

Lai noslēgtu sadarbības līgumu, Projekta sadarbības partneriem jāatbilst šādiem kritērijiem:

1. **pašvaldība** ir izstrādājusi PMP preventīvo sistēmu un ieviešanas plānu, apzinājusi un raksturojusi esošo situāciju attiecībā uz PMP izglītības iestādē, un iesniegusi apliecinājumu par dalību Projektā;
2. **izglītības iestāde** ir apzinājusi un raksturojusi esošo situāciju attiecībā uz PMP izglītības iestādē, un iesniegusi apliecinājumu par dalību Projektā;
3. sadarbības partnerim sadarbības līguma slēgšanas brīdī saskaņā ar Valsts ieņēmumu dienesta administrēto nodokļu (nodevu) parādnieku datubāzē pieejamo informāciju **nav nodokļu parādu**, kas kopsummā pārsniedz 150 EUR.
4. Projekta sadarbības partneriem (pašvaldībām) pirms iesaistes projektā savās tīmekļvietnēs ir **jāpublicē izstrādātais preventīvo un intervences pasākumu vidēja termiņa plāns PMP samazināšanai pašvaldībā**.

Projektā ietvertās darbības:

1. Atbalsts starpresoru sadarbības stiprināšanai, attīstot integrētu skolas-kopienas jeb pašvaldības izglītības ekosistēmu pieeju, veicinot **starpinstitūciju sadarbību** un izglītojamā vecāku iesaisti izglītības procesā, lai nodrošinātu koordinētu rīcību sociālās atstumtības un PMP riska samazināšanai izglītojamajiem un sekmētu vispārējās pamatizglītības un vidējās izglītības satura apguvi, kā arī starpinstitūciju sadarbības mehānisma pilnveidei pašvaldībās un preventīvajā darbā iesaistīto speciālistu sadarbībai pašvaldības un izglītības iestādes līmenī ietverot:
  - rekomendāciju izstrādi;
  - mācības par starpresoru sadarbības veicināšanu;
  - pieredzes apmaiņas darbnīcas.
2. Grupu **supervīziju** īstenošana pedagogiem, atbalsta personālam, sociālajiem darbiniekiem un izglītojamo mentoriem.
3. **Individualizēta atbalsta sniegšana** vispārējās izglītības iestāžu izglītojamajiem no 1. līdz 12. klasei, kā arī profesionālās izglītības iestāžu un profesionālās izglītības programmas īstenojošo vispārējās izglītības iestāžu izglītojamajiem no 1. līdz 4. kursam, saskaņā ar individuālu plānu, kas izstrādāts katram izglītojamajam:
  - pedagoga atbalsts izglītojamajiem individuāli vai grupās lasītprasmes veicināšanai 1. - 3. klasē;
  - pedagoga konsultācijas mācību priekšmetos un atbalsta pasākumu īstenošana izglītojamajiem, kuri par vispārējās pamatizglītības programmas apguvi ir saņēmuši tikai liecību un atkārtoti mācās 9. klasē vai ir uzņemti profesionālās izglītības iestādē;
  - izglītības un skolu psihologa, sociālā pedagoga, pedagoga palīga, speciālā pedagoga, pedagoga karjeras konsultanta, bibliotekāra, skolotāja logopēda, surdotulka un ergoterapeita konsultatīvais atbalsts pēc nepieciešamības mērķa grupas izglītojamajiem, kuriem ir konstatēts sociālās atstumtības vai PMP risks, kā arī izglītojamajiem, kuri par vispārējās pamatizglītības programmas apguvi ir saņēmuši tikai liecību un atkārtoti mācās 9. klasē vai ir uzņemti profesionālās izglītības iestādē;
  - izglītojamo mentora programmu apguvuša izglītojamo mentora individuāls atbalsts izglītojamajiem no 13 gadu vecuma, kuriem ir konstatēts sociālās atstumtības vai PMP risks, kā arī izglītojamajiem, kuri par vispārējās pamatizglītības programmas apguvi ir saņēmuši tikai liecību un atkārtoti mācās 9. klasē vai ir uzņemti profesionālās izglītības iestādē.
4. Izglītojamo **mentora mācību programmas** izstrāde un īstenošana.
5. **Iniciatīvu projektu un partnerības projektu** īstenošana, tostarp nodrošinot darbu

- ar reemigrantiem, imigrantiem un mazākumtautībām.
6. **Interaktīvā rīka attīstīšana**, izveidojot ar Valsts izglītības informācijas sistēmu (turpmāk – VIIS) savienotu interaktīvu atbalsta platformu (turpmāk – IAPa) sociālās atstumtības un PMP riska novērtēšanai un vadīšanai.
  7. Mērķsadarbības un **izglītojošu pasākumu īstenošana**.
  8. **Komunikācijas un vizuālās identitātes nodrošināšanas pasākumi** par Projekta īstenošanu.
  9. Projekta vadības un īstenošanas nodrošināšana.

Šo **vadlīniju mērķis** ir:

- attīstīt izpratni par Projektā plānotajiem pasākumiem un aktivitātēm un veicināt savstarpēju sadarbību;
- atbalstīt sadarbības partnerus dokumentu sagatavošanai un iesniegšanai Finansējuma saņēmējam.

Lai varētu veikt preventīvus un intervences pasākumus, jau mācību gada sākumā izglītības iestādei jāizveido sociālās atstumtības un PMP riska grupas izglītojamo saraksts, kurš var tikt papildināts mācību gada gaitā, un plāns risku prevencei. Tāpat būtiska loma ir datu uzkrāšanai un analīzei mācību gada beigās, lai varētu identificēt katra izglītojamā stiprās puses, sasniegumus un progresu vai riska faktorus, un plānot atbalsta sniegšanu, kā arī noteikt galvenos izaugsmi ietekmējošos faktorus un piedāvāt efektīvākos risinājumus tālākai attīstībai un pasākumu plānošanai. Individualizētas pieejas nodrošināšanai svarīga ir pieejamo resursu apzināšana un pilnveidošana, t. sk. ietverot arī digitālos resursus.

Sadarbības partneriem ir būtiska loma izglītojamo mācību sasniegumu veicināšanā un atbalsta pasākumu nodrošināšanā mācīšanās grūtību gadījumos, t. sk. plānojot un nodrošinot mācību vides pieejamību.

Sadarbības partneri Projektā var iesaistīties visā Projekta īstenošanas laikā pēc sadarbības līguma noslēgšanas.

Plānots, ka Projekta rezultātā sadarbības partneri būs ieviesuši un nodrošinās sistēmisku atbalstu sociālās atstumtības un PMP riska mazināšanai. Rezultāti sasniedzami projekta īstenošanas laikā no **2024. gada 1. jūlija līdz 2029. gada 31. augustam**. Par Projekta aktivitātēm informācija būs pieejama Projekta tīmekļvietnēs <https://www.skola-kopienu.lv/>; <https://www.viaa.gov.lv/lv/projekts/skola-kopienu> un sociālajos tīklos.

Projekta kopējais budžets:

EUR 15 951 890 Eiropas Sociālā fonda Plus (turpmāk – ESF+) finansējums EUR 13 559 106 un valsts budžeta līdzfinansējums EUR 2 392 784. Sadarbības partneriem tiks novirzīts finansējums EUR 8 380 000 apmērā.

Vadlīnijās ietverta informācija un atsauce uz SAM 8.3.4 projekta “PuMPuRS” ietvaros izstrādātā dokumenta “Metodoloģiskās vadlīnijas darbam projektā „Atbalsts priekšlaicīgas mācību pārtraukšanas samazināšanai” (8.3.4.0/16/i/001)” materiāliem un pielikumiem.

Vadlīnijas izstrādāja Projekta komanda: Sigita Upmale, Madara Saka, Ivans Jānis Mihailovs, Liesma Ose, Andrejs Lūkins, Ļubova Brežģe, Elita Uzulēna, Māra Liepniece.

Vadlīnijas var tikt precizētas un papildinātas projekta īstenošanas laikā līdz **2029. gada pirmajam ceturksnim**.

SITUĀCIJAS ANALĪZE

Darbības programmas “Izaugsme un nodarbinātība” 8.3.4. specifiskā atbalsta mērķa “Samazināt priekšlaicīgu mācību pārtraukšanu, īstenojot preventīvus un intervences pasākumus” (turpmāk – 8.3.4. SAM) projektā Nr. 8.3.4.0/16/I/001 “Atbalsts priekšlaicīgas mācību pārtraukšanas samazināšanai” (turpmāk – projekts “PuMPuRS”), kas tika īstenots no 2017. gada līdz 2023. gadam, tika sniegts atbalsts gan pašvaldību un valsts profesionālās izglītības iestādēm PMP prevences sistēmas izveidei, gan pedagogiem darbā ar projekta “PuMPuRS” mērķa grupas izglītojamajiem, gan nodrošināts individuāls ekonomisks (atlīdzināti sabiedriskā transporta biļešu, ēdināšanas, naktsmītnes, individuālo mācību līdzekļu iegādes, individuālās lietošanas priekšmetu iegādes izdevumi) un konsultatīvs (mācību priekšmetos un nepieciešamo speciālistu – pedagoga, psihologa, sociālā pedagoga, pedagoga palīga, speciālās izglītības pedagoga, surdotulka, asistenta, logopēda, ergoterapeita) atbalsts PMP riskam pakļautiem izglītojamajiem. Izglītojamie varēja arī iesaistīties jaunatnes iniciatīvu projektos ārpus formālās izglītības, kurus īstenoja jaunatnes organizācijas un biedrības vai nodibinājumi, kas veic darbu ar jaunatni.

Pēc 8.3.4. SAM projekta “PuMPuRS” īstenošanas beigām 2023. gada 31. decembrī tika secināts, ka nepieciešams plānot turpmāku atbalstu PMP riska samazināšanai, tostarp mazinot vērojamo nevienlīdzību dzimumu un teritoriālā dalījumā. PMP īpatsvars ir būtiski atšķirīgs pilsētās un laukos. Šī tendence ir stabila un negatīvi ietekmē arī iedzīvotāju turpmāko dalību izglītības aktivitātēs mūža garumā. Izglītības un zinātnes ministrijas (turpmāk – IZM) 2016. gada konceptuālajā ziņojumā “Par politikas alternatīvu veidošanu priekšlaicīgas mācību pārtraukšanas problēmas risināšanai, lai nodrošinātu 8.3.4. SAM specifiskā atbalsta mērķa “Samazināt priekšlaicīgu mācību pārtraukšanu, īstenojot preventīvus un intervences pasākumus” ieviešanu”¹ tika minētas divas grupas, kas ir saistītas ar PMP:

1. obligātā izglītības vecumā esoši bērni, kuri nav reģistrēti nevienā izglītības iestādē;
2. izglītojamie, kuri ir reģistrēti izglītības iestādēs, taču neattaisnotu iemeslu dēļ kavē mācības. Pēdējā no šīm grupām tiek uzskatīta par augsta riska grupu.

Saskaņā ar Izglītības likuma 4. pantā noteikto Latvijā ir obligāta bērnu no piecu gadu vecuma sagatavošana pamatizglītības ieguvei un pamatizglītības iegūšana vai pamatizglītības iegūšanas turpināšana līdz 18 gadu vecuma sasniegšanai. Eiropas Savienības “Padomes secinājumi par priekšlaicīgas mācību pārtraukšanas mazināšanu un panākumu skolā veicināšanu” norāda, ka PMP parasti izraisa vairāki, bieži vien savstarpēji saistīti personiski, sociāli, ekonomiski, kultūras, izglītības, ar dzimumu un ģimeni saistīti faktori, un tā ir saistīta ar kumulatīvas atstumtības situācijām, kuru izcelsme bieži meklējama agrīnā bērnībā².

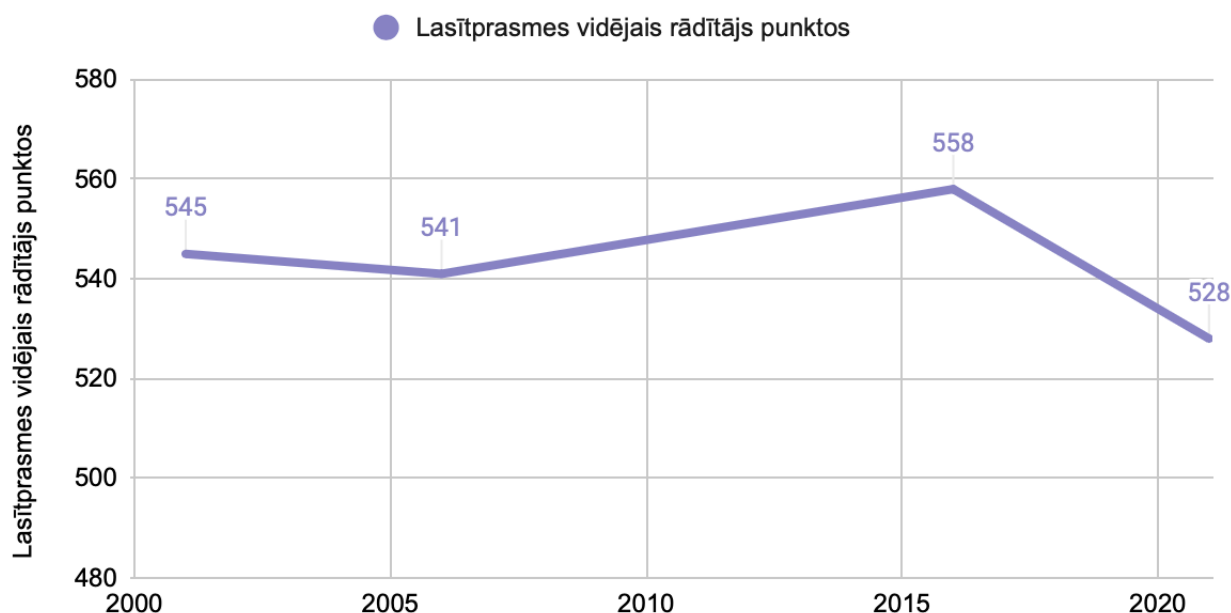
Nozīmīga agrīnās intervences komponente ir lasītprasmes un tekstpratības stiprināšana. Agrīna lasītprasmes intervence palīdz izglītojamajiem ar vāju sniegumu uzlabot lasīšanas un rakstīšanas prasmes, kas veido nepieciešamo pamatu sekmīgai visu mācību priekšmetu apguvei. Zema lasītprasme rada augstu sociālās atstumtības un PMP risku un korelē ar nabadzību, noziedzību un bezdarbu. Starptautiskā lasītprasmes novērtēšanas pētījuma IEA PIRLS (turpmāk – PIRLS) 2021 dati liecina, ka Latvijas skolēnu vidējie sasniegumi lasītprasme ir augstāki par

¹<https://likumi.lv/ta/id/281991-par-konceptualo-zinojumu-par-politikas-alternativu-veidosanu-priekslaicigas-macibu-pa-rtrauksanas-problemas-risinasanai>

²[https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/PDF/?uri=CELEX:52015XG1215\(03\)&from=EN](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/PDF/?uri=CELEX:52015XG1215(03)&from=EN)

pētījuma dalībvalstu vidējiem sasniegumiem. Tomēr kopš iepriekšējā mērījuma 2016. gadā Latvijai ir nozīmīgs sasniegumu kritums (skat. *1. attēlu*).

Latvijas izglītojamo sasniegumu dinamika lasītprasmē PIRLS pētījumu ciklos laika posmā no 2001. līdz 2021. gadam.

1. attēls

Latvijas izglītojamo sasniegumu dinamika lasītprasmē PIRLS pētījumu ciklos laika posmā no 2001. līdz 2021. gadam. (Avots: <https://pirls2021.org/results>)

Līdz 2023. gadam PIRLS pētījuma ciklos Latvija ir piedalījusies četras reizes (2001., 2006., 2016. un 2021. gadā, izlaižot 2011. gada pētījuma ciklu). Vērtējot Latvijas sasniegumu dinamiku PIRLS pētījumu ciklos, lasītprasmes vidējais rādītājs 2021. gadā ir viszemākais, proti, pēc PIRLS datiem zemo līmeni (400 punkti) sasniedz 94 % Latvijas izglītojamo, vidējo līmeni (475 punkti) sasniedz 78 % izglītojamo, augsto līmeni (550 punkti) sasniedz 40 % Latvijas izglītojamo, un augstāko līmeni (625 punkti) – 8 %. 2021. gadā izglītojamo daļa, kas nerasniedza zemāko lasītprasmes līmeni, ir 6 %, tātad **aptuveni katrs septiņpadsmitais izglītojamais nesaprot lasīto**³.

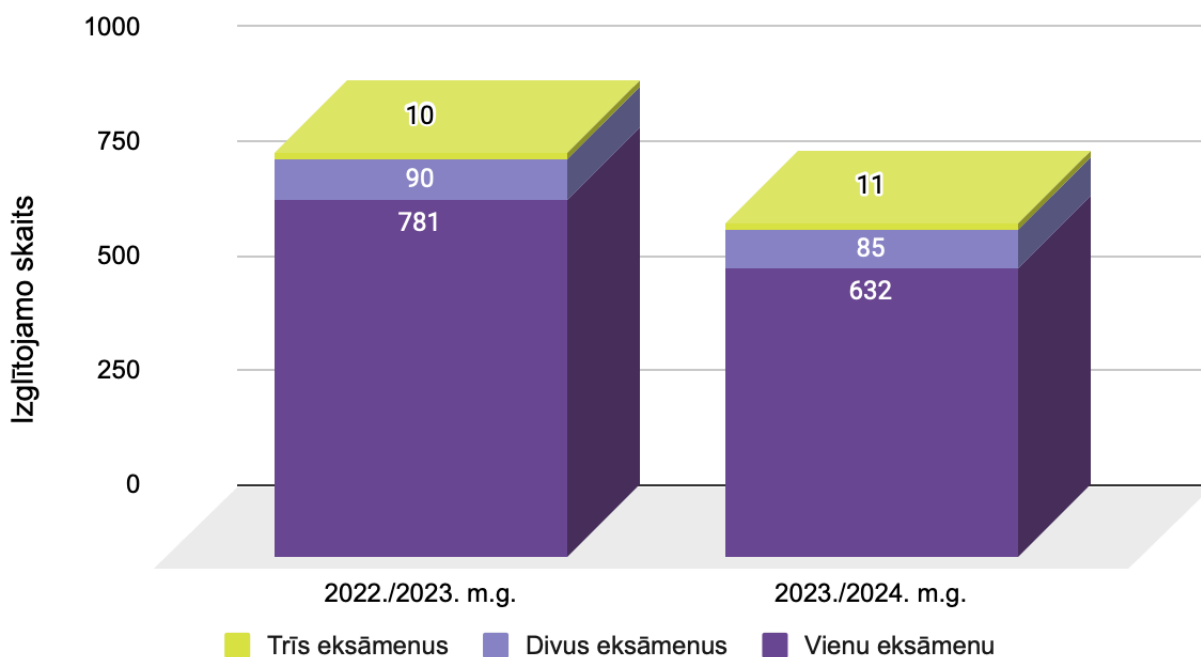
Pēc “Latvija OECD Starptautiskajā skolēnu novērtēšanas programma PISA” 2022. gada pētījuma datiem, kurā tiek vērtētas Latvijas izglītojamo zināšanas un prasmes starptautiskā kontekstā, koncentrējoties uz kompetenču izvērtēšanu trīs galvenajās jomās, 10,6 % izglītojamo uzrāda zemu novērtējumu visos pārbaudes priekšmetos – matemātikas, lasītprasmes un dabaszinātņu pārbaudēs.

Lai uzlabotu sniegumu, jau **agrīni nepieciešams attīstīt izglītojamo lasītprasmi un tekstpratību kā pamatprasmi**, kas veicinās veiksmīgi apgūt citus mācību priekšmetus. Sniedzot atbalstu lasītprasmei, iespējams samazināt sociālās atstumtības un PMP risku, veicinot iespējas nākotnē sasniegt labas akadēmiskās zināšanas un iesaisti nodarbinātībā.

³<https://www.izm.gov.lv/lv/iea-pirls>

Izglītības attīstības pamatnostādņu 2021. - 2027. gadam “Nākotnes prasmes nākotnes sabiedrībai” (turpmāk – IAP2027) virsmērķis paredz “nodrošināt kvalitatīvas izglītības iespējas visiem Latvijas iedzīvotājiem, lai veicinātu viņu potenciāla attīstību un īstenošanu mūža garumā un lai veidotu viņu spēju mainīties un atbildīgi vadīt pastāvīgās pārmaiņas sabiedrībā un tautsaimniecībā”. Pēc Centrālās statistikas pārvaldes (turpmāk – CSP) datiem 2023. gadā **6,8 % pamatskolu beigušo un 36,9 % vidusskolu beigušo jauniešu neturpina tālāku izglītības ieguvu**. 2023./2024. mācību gadā 324,3 tūkstoši iedzīvotāju mācījās vispārīgās izglītības skolās, profesionālās un augstākās izglītības iestādēs, no tiem 68,1 % jeb 220,8 tūkstoši bija vecumā līdz 17 gadiem⁴. 2023. gada ienākumu un dzīves apstākļu statistikas dati liecina, ka Latvijā 2022. gadā nabadzības vai sociālās atstumtības riskam bija pakļauti 20,3 % bērnu līdz 17 gadu vecumam⁵. IAP2027 sasaistē ar Latvijas Nacionālajā attīstības plānā 2021. - 2027. gadam noteiktajiem rādītājiem, kā arī ar Izglītības kvalitātes monitoringa sistēmas rādītājiem, tostarp nosaka jauniešu (18–24 gadus veci), kas neturpina izglītību, koprādītāju: 2024. gadā – 7 % un 2027. gadā – 5 %, kā arī rādītāju grupā ar lielāko jauniešu proporciju, kas neturpina izglītību

Izglītojamo skaits, kuri nav nokārtojuši 9.klašu CE

2. attēls

Izglītojamo skaits, kuri nav nokārtojuši kādu no centralizētajiem eksāmeņiem
2022.-2023. un 2023.-2024.m.g. (Avots: VIIS dati)

(vīrieši, kas dzīvo laukos): 2024. gadā – 12 % un 2027. gadā – 10 %. Lai gan Latvijā 2022. gadā PMP jauniešu vecumā no 18 līdz 24 gadiem īpatsvars kopumā ir zemāks par vidējo Eiropā, “Padomes Rezolūcija par stratēģisku satvaru Eiropas sadarbībai izglītības un mācību jomā ceļā

⁴<https://stat.gov.lv/lv/statistikas-temas/iedzivotaji/iedzivotaju-skaits/publikacijas-un-infografikas/21283-berni-latvija>

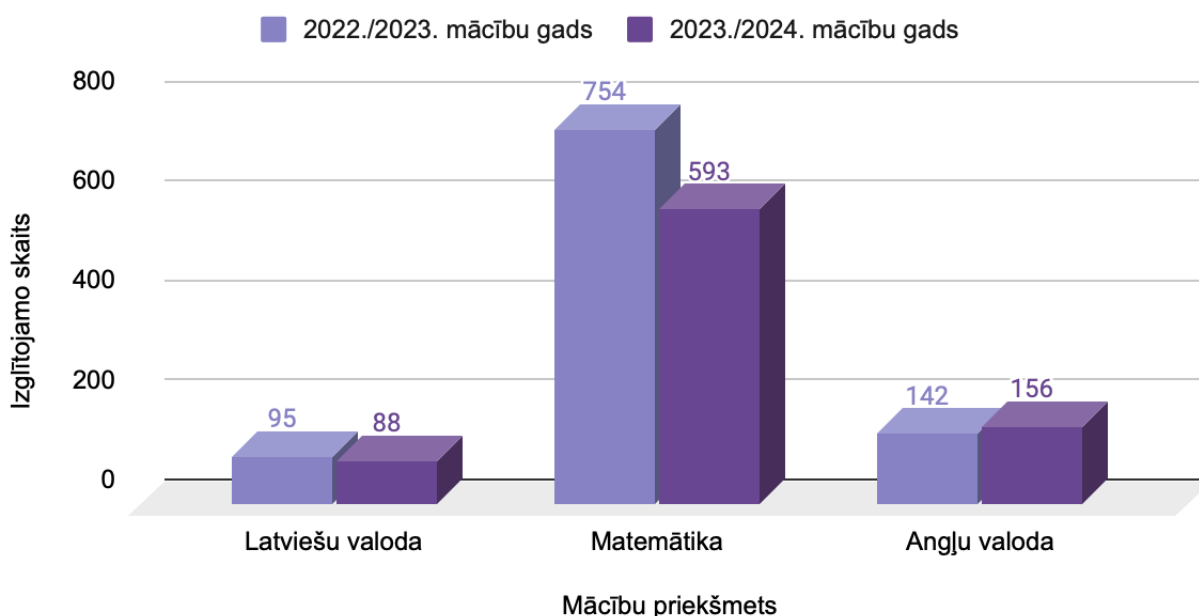
⁵<https://www.csp.gov.lv/lv/jaunums/csp-aptaujas-iedzivotajus-par-ienakumiem-un-dzives-apstakliem-1>

uz Eiropas izglītības telpu un turpmāk (2021–2030)” izvirza mērķi panākt, ka līdz 2030. gadam “PMP ir mazāks par 9 %”. Līdz ar to ir **nepieciešams turpināt sistēmisku un koordinētu atbalstu sociālās atstumtības un PMP riska samazināšanai**, lai veicinātu Latvijas bērnu un jauniešu vienlīdzīgu piekļuvi iekļaujošai un kvalitatīvai izglītībai. Turklāt jāņem vērā, ka salīdzinājumā ar 2022. gada datiem ir palielinājies PMP jauniešu īpatsvars. Saskaņā ar CSP datiem 2023. gadā mācības pārtraukušo jauniešu īpatsvars 18-24 gadu vecumā Latvijā kopumā ir 7,7 % (10 % vīriešu un 5,5 % sieviešu; 7,2 % pilsētās un 8,9 % lauku teritorijās).

Ņemot vērā projekta PuMPuRS noslēguma ziņojumā sniegto PMP risku klasifikāciju, arī izglītojamie, kuri par vispārējās pamatizglītības programmas apguvi ir saņēmuši tikai licību un atkārtoti mācās 9. klasē vai ir uzņemti profesionālās izglītības iestādēs, var tikt atzīti par PMP riskam pakļautiem izglītojamajiem. **2022./2023. mācību gadā 9. klases centralizētos eksāmenus** (turpmāk – CE) (vienu vai vairākus) **nenokārtoja 881 izglītojamais**, t. sk. 781 izglītojamais nenokārtoja vienu centralizēto eksāmenu, 90 izglītojamie nenokārtoja divus CE un 10 izglītojamie nenokārtoja visus trīs CE (skat. 2.attēlu).

Balstoties uz pieejamo informāciju, **atkārtoti mācības 2023./2024. mācību gadā turpina 834 izglītojamie, no kuriem, atkārtoti mācoties 9. klasē, CE nokārtoja 763 izglītojamie, tātad atkārtoti CE nenokārtoja 71 izglītojamais jeb 8.52 %**. 2023./2024. mācību gadā 9. klases CE matemātikā nenokārtoja 593 izglītojamie, latviešu valodā – 88, svešvalodā – 156 izglītojamie (skat. 3. attēlu). Pēc VIIS datiem 2024. gadā 9. klasē atkārtoti mācījās

Skolēnu skaits mācību priekšmetos, kuri 9. klašu centralizēto eksāmenu nenokārtojuši

3. attēls.

Izglītojamo skaits, kuri nav nokārtojuši centralizēto eksāmenu, kādā no mācību priekšmetiem 2022.-2024.m.g. (Avots: VIIS dati)

674 izglītojamie un 22 izglītojamie ir iestājušies profesionālās izglītības iestādēs. Lai uzlabotu 3. attēls. esošo situāciju, **tieši šiem izglītojamajiem jāpievērš lielāka uzmanība, un Projekta ietvaros jānodrošina dažādi atbalsta pasākumi**, kā arī jāseko līdzi akadēmiskajiem sasniegumiem.

Latvijā, norisinoties skolu tīkla sakārtošanai un pārejai uz mācībām valsts valodā, ir būtiski veicināt bērnu un jauniešu sociālu iekļaušanu un labbūtību izglītības procesā, lai samazinātu sociālās atstumtības un PMP risku un sekmētu Izglītības likuma 5. panta otrajā daļā noteiktās izglītojamā “tiesības iegūt izglītību katrā nākamajā pakāpē, secīgi pārejot no vienas izglītības pakāpes uz otru”⁶. Turklāt ir būtiski pievērst uzmanību jau agrīnai ar mācībām un izglītības ieguvī saistītu problēmu identificēšanai un novēršanai, lai mazinātu iespējamus riskus un veicinātu sekmīgu izglītojamo pāreju no vienas klases uz nākošo. Vienlaikus bez uzmanības nevar atstāt arī izglītojamos, kuri iepriekš mācības apguvuši mazākumtautības programmās, jo valodas barjeras var apgrūtināt mācību vielas izpratni, kas negatīvi ietekmē viņu motivāciju un iesaisti mācību procesā, attiecīgi veicinot sociālās atstumtības un PMP riska iespējas.

PMP ietver daudzveidīgu risku kopumu – sociālās vides un veselības riski, ekonomiskie riski, ar ģimeni saistītie riski, kas pārsniedz ar mācību darbu un izglītības iestādes vidi saistīto ietvaru. Pēc 8.3.4. SAM ietekmes pušu iesaistes, informētības un starprezultātu novērtējuma ir identificēti vairāki aspekti, kurus nepieciešams pilnveidot, lai risinātu PMP izaicinājumus:

- palīdzēt izveidot pieeju kā izglītības iestādēm identificēt, uzraudzīt un risināt ar mācībām nesaistītus sociālās atstumtības un PMP risku;
- stiprināt bērnu un jauniešu izglītības ieguves procesā un tiesību aizsardzībā iesaistīto pušu sadarbību, lai apzinātu sociālās atstumtības un PMP riskam pakļautos izglītojamos un laikus sniegtu viņiem nepieciešamo atbalstu;
- pilnveidotu iesaistīto pušu zināšanas un prasmes darbam ar mērķa grupas izglītojamiem, tostarp arī darbam neviendabīgā izglītības vidē – dažādības vadīšanai gan klases (kursa), gan izglītības iestādes, gan pašvaldības mērogā;
- uzlabot vai pilnveidot procedūras koordinētai rīcībai dažādu situāciju (arī problēmsituāciju) risināšanai, tostarp fiziskas un emocionālas vardarbības gadījumu samazināšanai bērnu un jauniešu vidū izglītības iestādēs.

Bērnu un jauniešu drošību un attīstību būtiski ietekmē dažādi vides, sociālie un bioloģiskie faktori, tāpat arī negatīva bērnībā gūta pieredze. Ir svarīgi akcentēt, ka bērnībā piedzīvotai vardarbībai ir ne tikai tūlītējas negatīvas sekas, bet arī iespējama ilgstoša nelabvēlīga ietekme uz indivīda veselību un labklājību. Šāda negatīva pieredze bieži vien ir saistīta ar zemāku veselības un personības pašvērtējumu, kā arī palielinātu risku attīstīt pārmērīgu alkohola lietošanu, vielu un procesu atkarības, antisociālu uzvedību, psihoemocionālās veselības problēmas un veikt pašnāvības mēģinājumus jauniešu un pieaugušo vecumā.

Viens no būtiskākajiem sociālās atstumtības un PMP iemesliem ir **emocionāla un fiziska vardarbība**. Izplatītākais vardarbības veids – **ņirgāšanās izglītības vidē** jeb tā sauktais *bulings*, kas ir viena vai vairāku vienaudžu agresīva uzvedība ilgākā laika periodā ar naidīgu nolūku radīt otram emocionālas ciešanas, izmantojot fizisku, emocionālu vai iedomātu pārspēku. Ņirgāšanās sekas var ietekmēt gan upuri un vērotājus, gan pāridarītāju, t. sk. tālākajā dzīvē, kā arī tā var būt saistīta ar citām problēmām, ar kurām ikdienā saskaras izglītojamie.

Pētījumos ir konstatēts, ka bērni un pusaudži, kuri ir cietuši no ņirgāšanās, daudz biežāk dzīves laikā piedzīvo dažādus psihiskās veselības traucējumus, piemēram, depresiju, trauksmi,

⁶<https://likumi.lv/ta/id/50759-izglitibas-likums>

bezmiegu, zemu pašvērtējumu, ēšanas traucējumus. Ļirgāšanās var izraisīt biežāku slimošanu vai izvairīšanos no saskarsmes ar vienaudžiem, veicina lielāku pārmērīgas viedierīču lietošanas risku, kā arī atkarību izraisīšo vielu lietošanas uzsākšanas un agresīvas uzvedības risku. Tāpat ļirgāšanās izraisa lielāku risku iesaistei vardarbīgās vai noziedzīgās attiecībās vai rīcībā, kā arī var veicināt vēlmi izdarīt pašnāvību, t. sk. tālākajā dzīves posmā^{7,8}. Arī citi vardarbības veidi, piemēram, piedzīvota seksuālā izmantošana nepilngadīgai personai var radīt psihoemocionālu traumu, kas ietekmē turpmāku izglītības procesu^{9,10}.

Slimību profilakses un kontroles centrs Starptautiskā Skolēnu veselības paradumu pētījuma (*Health Behaviour in School-aged Children (HBSC)*) ietvaros veic regulārus pētījumus par Latvijas skolēnu veselības paradumiem, tostarp ļirgāšanās un kibernetiskajā ļirgāšanās izplatību izglītības vidē. Pēdējie pētījuma dati liecina, ka **vidēji katrs piektais Latvijas pusaudzis ir cietis no ļirgāšanās skolā, savukārt 16,8 % ir ļirgājušies par vienaudžiem**¹¹. Arī citi Latvijas pētījumi, piemēram, Latvijas skolēnu veselības paradumu 2017./2018. mācību gada pētījuma rezultāti liecina, ka ļirgāšanās izglītojamo vidū ir izplatīta problēma izglītības vidē. Vecuma grupā 11 – 15 gadi vidēji 21,3% izglītojamo ir cietuši no regulāras (2–3 reizes mēnesī) ļirgāšanās izglītības iestādēs (skat. 4. attēlu).

Arī pētījumā “Latvija OECD Starptautiskajā skolēnu novērtēšanas programmā PISA 2022 – pirmie rezultāti un secinājumi” minēts, ka jau PISA 2015. gada rezultāti parādīja, ka Latvijas skolās ļoti izplatīta problēma ir vienaudžu ļirgāšanās un stundu kavēšana bez attaisnojoša iemesla. Kaut arī PISA 2022 rezultāti liecina, ka fiziska un emocionāla vardarbība un kavējumu biežums Latvijas skolās ir nedaudz samazinājies, **aptaujas dati liecina, ka Latvijā 35 % piecpadsmitgadīgo jauniešu cieš no ļirgāšanās vismaz dažas reizes mēnesī, kas joprojām ir viens no augstākajiem rādītājiem starp OECD un ES valstīm**¹². Ļirgāšanās izplatības mazināšanai izglītības vidē un tās novēršanai ir būtiski, ka pāridarītāji attīsta sociāli emocionālās prasmes, piemēram, sadarbību, komunikāciju, empātiju, disciplinēšanu, kā arī iemaņas pozitīvu un cienpilnu attiecību veidošanā un uzturēšanā. Izglītojamie, kuri spēj just līdzī, apzinās, ka ļirgāšanās sāpina citus, mazāk atbalsta pāridarītāju vai īsteno šādu rīcību.

Lai risinātu situāciju un mazinātu līdzšinējo fragmentālu pieeju ļirgāšanās mazināšanai, **Veselības ministrija 2023. gadā izstrādāja un aprobēja ļirgāšanās izplatības mazināšanas vadlīnijas diviem vecumposmiem**, kurās ietverta vienota pieeja un rīcības algoritmi vardarbības situāciju risināšanai, kā arī apkopoti dažādi preventīvie pasākumi^{13,14}. Arī Bērnu aizsardzības centrs, sadarbībā ar IZM, ir izstrādājis jaunu visa veida vardarbības gadījumu risināšanas algoritmu izglītības iestādēm¹⁵. Vienlaikus IZM izstrādā grozījumus Izglītības likumā, paredzot, ka katrai izglītības iestādei ir jāievieš vardarbības mazināšanas programmas un jāveicina izglītojamo labbūtība, tostarp īstenojot preventīvos un atbalsta pasākumus.

⁷https://www.prevnet.ca/sites/prevnet.ca/files/prevnet_facts_and_tools_for_schools_rev_apr2021.pdf

⁸https://www.rsu.lv/sites/default/files/dissertations/Toms_Pulmanis_promocijas_darbs.pdf

⁹<https://centrsdardedze.lv/jaunumi/kas-jazina-vecakiem-par-seksualas-vardarbibas-pret-bernu-noversanu/>

¹⁰<https://centrsdardedze.lv/jaunumi/konferences-laika-aktualizetie-socialo-darbinieku-jautajumi-eksperu-atbildes-uz-tiem/>

¹¹<https://www.spkc.gov.lv/lv/media/4267/download> Latvijas skolēnu veselības paradumu pētījums 2017./2018. Mācību gada aptaujas rezultāti un tendences, 2020

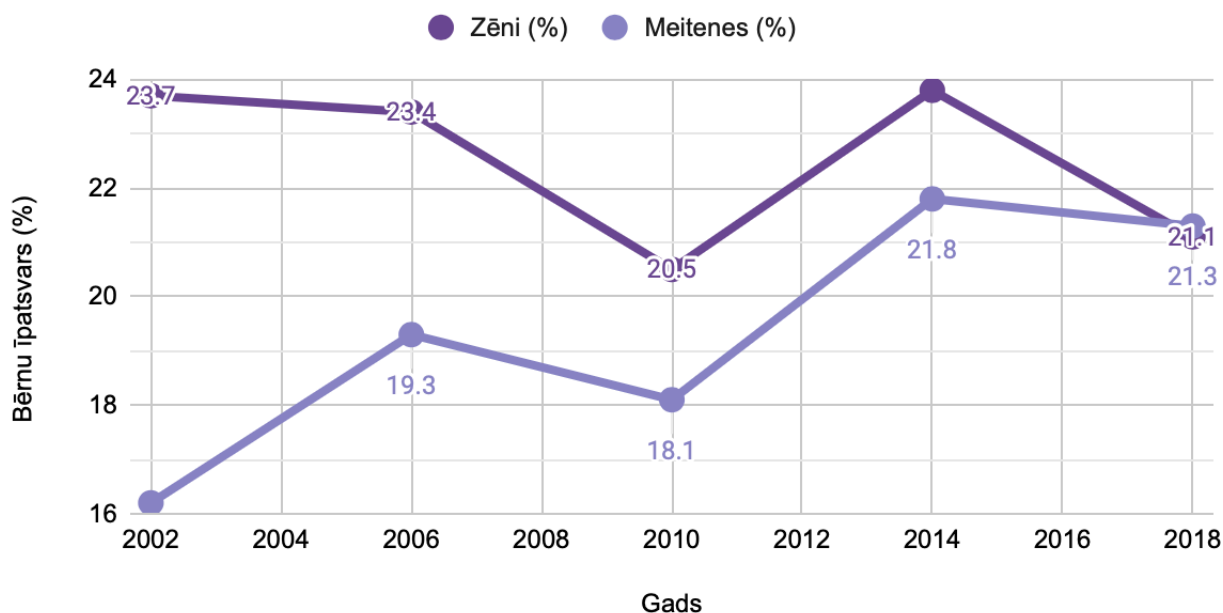
¹²<https://stat.gov.lv/lv/statistikas-temas/iedzivotaji/iedzivotaju-skaitis/publikacijas-un-infografikas/21283-berni-latvija>

¹³<https://www.esparveselibu.lv/sites/default/files/2023-04/PII-SSK%20makets.pdf>

¹⁴<https://www.esparveselibu.lv/sites/default/files/2023-04/PII-SSK%20makets.pdf>

¹⁵<https://www.bac.gov.lv/lv>

Bērnu īpatsvars, kas cietuši no vardarbības skolā 2002.-2018.g. (%)

4. attēls

Latvijas skolēnu veselības paradumu pētījums 2017./2018. mācību gada aptaujas rezultāti un tendences. (Avots: SPKC Latvijas skolēnu veselības paradumu pētījuma aptaujas dati).

Būtiska problēma jauniešu vidū ir arī **atkarību izraisošo vielu lietošana**, kas var variēt no vielu pamēģināšanas un neregulāras lietošanas līdz pat riskantai un nekontrolētai lietošanai. Īpaši bīstami tas ir pusaudža gados, kad organisms un smadzenes vēl atrodas aktīvā attīstības stadijā. Šāda vielu lietošana var novest pie attīstības un mācīšanās traucējumiem, atmiņas un koncentrēšanās problēmām, agresijas palielināšanās, psihiskās veselības stāvokļa pasliktināšanās un pat domām par pašnāvību¹⁶. Līdzīgas sekas var radīt arī **pārmērīga moderno tehnoloģiju izmantošana**, kas smadzenēs stimulē līdzīgas reakcijas un ietekmē to darbību un attīstību. Procesu atkarība izmaina smadzeņu neiroloģiskos procesus, īpaši ietekmējot zonas, kas atbild par uzmanību, impulsu kontroli, emocionālo regulāciju un lēmumu pieņemšanu.

Digitālās ierīces regulāri veicina dopamīna un citu hormonu izdalīšanos, kas pārslodzes apstākļos var vājināt smadzeņu spēju reaģēt uz mazāk stimulējošām, bet nozīmīgām aktivitātēm, piemēram, mācībām vai fiziskām nodarbēm¹⁷. Šādu atkarību veidošanās iemesli pusaudžiem var būt dažādi, tostarp vienaudžu spiediens, vēlme iekļauties sociālajā grupā, ģimenes problēmas, sociālā nevienlīdzība, nabadzība, kritiskās domāšanas trūkums, vecumam atbilstošu izklaižu trūkums, grūtības ar paškontroli vai nespēja tikt galā ar savām emocijām, vienlaikus tas veicina arī sociālās atstumtības un PMP risku.

Novērojami arī cita veida **likumpārkāpumi bērnu un jauniešu vidū**. Saskaņā ar Iekšlietu ministrijas Informācijas centra datiem 2023. gada beigās 8 842 personas bija izdarījušas

¹⁶https://petijumi.mk.gov.lv/sites/default/files/title_file/Atkaribu_izrais_vielu_lietosana_ESPAD.pdf

¹⁷<https://www.bac.gov.lv/lv/media/1746/download?attachment>

noziedzīgus nodarījumus, no tām 271 persona jeb 3,1 % bija nepilngadīgie. Salīdzinot ar 2010. gadu, nepilngadīgo noziedznieku skaits ir samazinājies uz pusi. 2023. gadā nepilngadīgo izdarīto noziedzīgo nodarījumu vidū visizplatītākās bija zādzības – 124 gadījumi. Tas ir nedaudz vairāk nekā 2022. gadā, kad tika reģistrētas 112 bērnu veiktas zādzības. 2023. gadā ir nedaudz samazinājies pret nepilngadīgajiem veikto noziedzīgo nodarījumu skaits – no 485 gadījumiem 2022. gadā uz 470 gadījumiem 2023. gadā, tomēr **pēdējos gados pieauguši gadījumi, kuros veikta vardarbība pret nepilngadīgo** (63 gadījumi 2022. gadā un 65 gadījumi – 2023. gadā)¹⁸. 2023. gadā ir **palielinājies arī to bērnu skaits, kuri ubago, klaiņo vai veic citas darbības, kas varētu izraisīt prettiesisku rīcību** (2023. gadā – 103 bērni, 2022. gadā – 53 bērni). Saskaņā ar Tiesu administrācijas datiem 2023. gada beigās bija notiesātas 148 nepilngadīgas personas, kas ir par 16,9 % mazāk nekā 2022. gadā. Turklāt nepilngadīgo personu īpatsvars visu notiesāto personu vidū samazinājies no 3,5 % 2022. gadā līdz 3,3 % 2023. gadā. Saskaņā ar Ieslodzījuma vietu pārvaldes datiem palielinājies ieslodzīto nepilngadīgo skaits – no 23 ieslodzītajiem nepilngadīgajiem 2022. gadā (veidojot 0,7 % no ieslodzīto kopskaita) līdz 30 ieslodzītajiem nepilngadīgajiem 2023. gadā (veidojot 0,9 % no ieslodzīto kopskaita)¹⁹.

Bērnu izdarīto noziedzīgu nodarījumu mazināšana ir būtiska, lai novērstu viņu turpmāku iesaisti noziedzīgās darbībās un veicinātu viņu attīstību par pilntiesīgiem un atbildīgiem sabiedrības locekļiem. Lai to nodrošinātu, nepieciešams īstenot mērķtiecīgus atbalsta pasākumus, piemēram, mentoru programmas, iniciatīvas, emocionālu atbalstu un piekļuvi kvalitatīvai izglītībai un jēgpilnām brīvā laika pavadīšanas iespējām. Būtiska loma šeit ir pašvaldībām, plānojot dažādus izglītības atbalsta pasākumus, iekļaušanas, pozitīvas un atbalstošas izglītības vides radīšanu visiem izglītojamajiem, ietverot arī veselīgu paradumu veicinošus pasākumus, kā arī iesaistot vietējo kopien.

Līdz ar iekļaujošas izglītības ieviešanu pamazām nostiprinās padziļināta izpratne par to, ka izglītības iestādes misija ir ne tikai sniegt akadēmiskās zināšanas, bet tikpat svarīgi ir apzināt **ikviena izglītojamā vajadzības un veicināt personības attīstību**. Izglītības iestāde ir piemērota vide, kur iespējams iesaistīt visu vecumu izglītojamos un palīdzēt viņiem apgūt tādas svarīgas prasmes, kā izprast un vadīt savas emocijas, domas un uzvedību (līdz ar to spēt uzņemties atbildību), būt empātiskiem un veidot attiecības ar citiem (līdz ar to izrādīt cieņu, būt tolerantiem un vienlaikus principiāliem), kā arī pieņemt atbildīgus lēmumus, mazinot vardarbīgas izturēšanās un nīrgāšanās risku. Longitudināli pētījumi pasaulē rāda, ka tie **izglītojamie, kuri ir saņēmuši atbalstu sociāli emocionālās kompetences attīstīšanai, vēlāk dzīvē piedzīvo mazāk psihiskās veselības un atkarības problēmu, bezdarbu, šķiršanos. Minētās prasmes arī veicina akadēmiskos sasniegumus un mazina sociālās atstumtības un PMP risku**²⁰.

Piederības un drošības sajūta izglītības iestādē, piedzīvota emocionāla vai fiziska vardarbība, kavējumi, disciplinārais klimats ir būtiski faktori, kas ietekmē izglītojamā sasniegumus, tāpēc ir **jāturpina veicināt savstarpējā sadarbība izglītības iestādes līmenī** (pedagogu, atbalsta personāla, skolas vadības) **un mērķtiecīgi jāstiprina izglītības iestādes sadarbība ar pašvaldībām, citām atbilstīgām institūcijām, kā arī izglītojamo vecākiem un vietējo kopien.** 2022. gada 28. novembrī publicētajās Eiropas Padomes ieteikumos “Ceļi uz

¹⁸<https://ppdb.mk.gov.lv/wp-content/uploads/2024/04/Petijums-par-vardarbibas-gimene-un-vardarbibas-pret-bernu-datu-monitoringa-sistemas-izveidi.pdf>

¹⁹<https://ppdb.mk.gov.lv/wp-content/uploads/2024/04/Petijums-par-vardarbibas-gimene-un-vardarbibas-pret-bernu-datu-monitoringa-sistemas-izveidi.pdf>

²⁰<https://www.esparveselibu.lv/sites/default/files/2023-04/PSK-VSK%20makets.pdf>

panākumiem skolā”, lai mazinātu PMP, vērsta arī uzmanība, ka papildu izaicinājumi rodas saistībā ar cilvēkiem, kuri bēg no kara Ukrainā un no kuriem liela daļa ir skolas vecuma bērni, kam vajadzīgs mērķtiecīgs mācību (tostarp valodas apguves) un psihosociālais atbalsts²¹.

2023./2024. mācību gada sākumā Latvijas izglītības iestādēs mācījās 4 000 Ukrainas valstspiederīgie bērni, kuri atstājuši savu valsti karadarbības dēļ. Pirmsskolās vai vispārīzglītojošās skolās mācījās ap 3 700 Ukrainas valstspiederīgo bērnu, profesionālās izglītības iestādēs – ap 140, bet augstākās izglītības iestādēs – nedaudz vairāk par 100. Valodas barjeras var apgrūtināt mācību vielas apguvi, līdz ar to izglītojamie var justies izolēti, kas negatīvi ietekmē viņu motivāciju un iesaisti izglītības procesā. Ja nav iespējams pilnvērtīgi piedalīties diskusijās vai izteikt savas domas, pastāv risks, ka izglītojamie no Ukrainas var lemt par mācību pārtraukšanu. Tādēļ ir būtiski nodrošināt atbilstošu atbalstu un resursus, lai palīdzētu šiem izglītojamajiem pārvarēt valodas barjeras, sniegtu psihoemocionālu atbalstu, veicinātu viņu sekmīgu iekļaušanos mācību un audzināšanas procesā.

2023. gadā pamatskolu beidza 20 100 skolēnu, no kuriem 57,3 % izvēlējās mācības turpināt vidusskolā, bet 35,9 % – profesionālās izglītības iestādēs. Savukārt vidusskolu beidza 10 300 skolēnu – viņu vidū 60,0 % uzsāka studijas augstskolās un koledžās, 3,1 % profesionālās izglītības iestādēs, savukārt 36,9 % mācības neturpināja. Nav apzināti iemesli, kāpēc daudzi jaunieši ir izvēlējušies neturpināt mācības, līdz ar to ir svarīgi plānot un īstenot pasākumus viņu atbalstam. Šie pasākumi var ietvert dažādas iniciatīvas, kas palīdzētu jauniešiem pārvarēt izaicinājumus, ar kuriem viņi saskaras ikdienā, kā arī veicinātu viņu iesaisti izglītības procesā. Turklāt ir būtiski pievērst uzmanību sociālās atstumtības un PMP riska mazināšanai, nodrošinot jauniešiem nepieciešamo emocionālo un praktisko atbalstu, lai viņi justos iekļauti un motivēti turpināt savu izglītību.

Daudziem 16 līdz 24 gadu vecuma jauniešiem trūkst izlēmības par savas turpmākās mācību vai studiju programmas izvēli. 2023. gadā **gandrīz katrs ceturtais (24,4 %) jaunietis** atzina, ka ir uzsācis kādu no formālās izglītības programmām un pēc tam pārtraucis mācības vispār vai uzsācis mācības kādā citā mācību vai studiju programmā²².

Ikviens izglītojamais ir vērtība, tādēļ ir būtiski nodrošināt atbalsta pasākumus, lai palīdzētu turpināt izglītību. Nepieciešams ne tikai veicināt izglītojamo akadēmisko izaugsmi, bet arī nodrošināt emocionālo un sociālo labklājību. Projekta ietvaros iespējams nodrošināt gan individuālus un grupveida atbalsta pasākumus, kas samazina sociālās atstumtības un PMP risku izglītojamajiem, kā arī izglītojošus un atbalsta pasākumus pedagogiem, atbalsta personālam un izglītojamo vecākiem, tādējādi nodrošinot iekļaujošu mācību vidi, kurā ikviens izglītojamais var justies atbalstīts un motivēts sasniegt savus mērķus. Ikviena izglītojamā individuālo spēju izaugsmē, tālākās karjeras izvēlē būtiska loma ir visai vietējai kopienai, kura iesaistās dažādu iniciatīvu īstenošanā, tāpēc būtiska ir vienotas izpratnes veidošana un savlaicīga atbalsta sniegšana, kas tostarp ir sasniedzams, īstenojot Projekta darbības, sadarbojoties ar pašvaldībā, izglītības iestādēm, iesaistot vietējās kopienas, nevalstiskās organizācijas un valsts iestādes.

²¹<https://tapportals.mk.gov.lv/annotation/151a476d-eef8-4713-84c9-532d5adc84d9>

²²https://admin.stat.gov.lv/system/files/publication/2024-08/Nr_05_Berni_Latvija_2024_%2824_00%29_LV_EN.pdf

---

PRIEKŠLAICĪGAS MĀCĪBU PĀRTRAUKŠANAS RISKI

Eiropas Komisijas 2013. gada pētījumā secināts, ka faktori, kādēļ jaunieši Latvijā izvēlas pārtraukt mācības, ir ļoti individuāli, un parasti tas ir kumulatīvs process, nevis pēkšņs lēmums. 2014. gadā IZM veiktajā pētījumā par PMP iemesliem un riskiem jauniešiem vecuma grupā no 13 līdz 18 gadiem secināts, ka ir iespējams noteikt dažas pazīmes, kurām ir tendence atkārtoties. Lai gan nav veikts atkārtots pētījums par PMP riskiem, regulāras aptaujas liecina, ka definētie riski gadu laikā nav būtiski mainījušies, un tie ir – **mācību motivācijas trūkums, nepatika mācīties, grūtniecība, laulības, partnerattiecības, vēlme sākt strādāt algotu darbu**, ko iespējams arī interpretēt kā vēlmi uzsākt patstāvīgu dzīvi. Pētījumā minēti arī citi faktori, kā, piemēram, veselības un sociālo attiecību problēmas vai iemesli, kas ir saistīti ar ģimeni vai attiecībām ar vecākiem. Ņemot vērā minēto, iespējams izdalīt četras raksturīgākās PMP riska grupas:

- **ar mācību darbu vai izglītības iestādes vidi saistītie riski;**
- **sociālās vides un veselības riski;**
- **ekonomiskie riski;**
- **ar ģimeni saistītie riski.**

Risku identificēšana

Risku identificēšana ir būtisks solis, lai nodrošinātu visiem izglītojamiem atbalstošu, pieejamu un iekļaujošu izglītības vidi. Agrīni identificējot gan PMP, gan sociālās atstumtības riskus, ir iespējams izprast faktorus, kas veicina PMP, kā arī plānot nepieciešamos atbalsta pasākumus. Šāda agrīna analīze ietver gan sociālo, gan emocionālo aspektu izvērtēšanu, kas var ietekmēt izglītojamo motivāciju un iesaisti. Savlaicīga riska identificēšana ļauj izstrādāt mērķtiecīgus atbalsta pasākumus, kas var mazināt sociālo atstumtību un PMP, veicinot mācību turpināšanu, tādējādi uzlabojot izglītības kvalitāti un rezultātus. PMP riski jau sāk izpausties kādu laiku pirms mācību pārtraukšanas. Kā liecina pētījumi, jau vienu līdz trīs gadus pirms PMP izglītojamajiem parādās identificējamās riska pazīmes. Pedagogi, kuri ikdienā strādā ar izglītojamajiem, spēj vislabāk pamanīt rakstura un uzvedības izmaiņas, kā arī citus riska faktorus un piedāvāt atbalstu un motivēt izglītojamo turpināt mācības.

Nodrošinot regulāru datu vākšanu par izglītojamajiem (uzvedības vai attieksmes maiņu un izmaiņām mācību satura apgūvē u. c.) jau laikus iespējams pamanīt dažādus brīdinājuma signālus un agrīni atklāt dažādas riska pazīmes, tādējādi īstenojot mērķtiecīgas agrīnās intervences un atbalsta pasākumus^{23,24,25}. Viens no veidiem, kā iespējams agrīni atklāt sociālās atstumtības un PMP riskus ir izmantot “**Risku izvērtējuma tabulu**” (*skat. 1. pielikumu*). Identificētie riski nedrīkst tikt atstāti bez ievēribas, jo tie var negatīvi ietekmēt turpmākos izglītojamā akadēmiskos snieģumus un psihoemocionālo labklājību. Savlaicīga riska identificēšana ļauj izstrādāt mērķtiecīgas stratēģijas un risinājumus, lai sniegtu nepieciešamo

---

²³<https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED538341.pdf>

²⁴https://www.researchgate.net/publication/281121766_Jaunu_izaicinajumu_un_to_risinasanas_iespeju_identificesana_un_analize_kas_ietekme_pieauguso_18-24_gadi_iesaistisanos_atgriesanos_muza_macisanas_procesa_petijuma_rezultatu_kopsavilkums

²⁵https://www.researchgate.net/publication/377773082_Factors_influencing_rural_school_students_disengagement_in_Advanced_level_examination

atbalstu un novērstu potenciālas problēmas, tādējādi veicinot izglītojamo iekļaušanos izglītības vidē un mācību turpināšanu.

Izglītojамais, kurš paklauts ar mācību darbu un izglītības iestādes vidi saistītiem PMP riskiem

Galvenais rādītājs, kas norāda uz izglītības iestādes vides saistītajiem PMP riskiem, ir izglītojamā zemie vērtējumi vairākos mācību priekšmetos. Ņemot vērā, ka pedagogs vada izglītojamā mācību procesu, šie vērtējumi kalpo kā riska signāli. Bieža uzvedības disciplinēšana, zemu vērtējumu skaita palielināšanās un motivācijas trūkums mācīties var veidot situāciju, kad izglītojamais nespēj sekot mācību saturam, izpildīt uzdevumus, un, kā rezultātā, var rasties vēlme pārtraukt mācības. Pedagogam ir īpaši jāpievērš uzmanība izglītojamajiem, kuriem ir zemi mācību sasniegumi trijos vai vairāk mācību priekšmetos, jo tas ir nopietna riska signāls palikt uz otru gadu vai pat pārtraukt mācības.

Mācību grūtību iemesli var būt dažādi, tostarp valodas barjeras vai ārpus izglītības iestādes esošās problēmas, piemēram, sarežģījumi ģimenē, atkarību izraisošo vielu lietošana, pārmērīgi uzstādījumi vai mācību slodze, kā arī papildu ārusskolas pienākumi, tostarp interešu izglītībā. Šo faktoru ietekmē mācību grūtību risks var skart arī talantīgus izglītojamus, kuri intensīvi nodarbojas ar sportu, mākslu u.tml., kas prasa ievērojamu laika un enerģijas ieguldījumu.

Pastāv iespēja, ka izglītojamais ārpus izglītības iestādes nodibinājis darba attiecības – ieguvis algotu darbu, kas var negatīvi ietekmēt viņa spēju koncentrēties mācībām. Algota darba veikšana var arī samazināt motivāciju turpināt mācības, jo, pirmkārt, izglītojamais ir atradis darbu, neiegūstot izglītības dokumentu, un, otrkārt, viņš var secināt, ka izglītības iestādē apgūtais mācību saturs nav tieši pielietojams viņa darbā vai dzīvē. Ja mācību saturs šķiet neatbilstošs reālajām vajadzībām, tas var likumsakarīgi mazināt izglītojamā ieinteresētību mācībās un negatīvi ietekmēt viņa akadēmiskos sasniegumus.

Sliktas sekmes vai mācību rezultāti var radīt negatīvu pašvērtējumu, izglītojamais var justies atstumts un nenovērtēts, kas savukārt var veicināt dažādas uzvedības problēmas. Šīs problēmas var izpausties kā regulāri konflikti ar citiem izglītojamajiem, kā arī kā nesaskaņas ar pedagogiem. Izglītojamais, kuram ir mācību grūtības, var kļūt par citu apsmiekla objektu vai arī pieļaut vardarbību.

Pastāv daudz dažādu iemeslu, kas var ietekmēt vai veicināt PMP risku parādīšanos, tādēļ pedagogiem jāpievērš īpaša uzmanība situācijas analīzei, piemēram:

- izglītojamajam izglītības iestādē ir garlaicīgi;
- pedagogu darba kvalitāte neatbilst izglītojamā vajadzībām un spēju potenciālam;
- bērni un jaunieši nezina, ko dzīvē vēlas darīt un sasniegt, ir negatīva iepriekšējā mācību pieredze;
- augsti vai pārspīlēti izglītības iestādes disciplīnas standarti, neatbilstošs izglītības satura mācīšanas veids;
- neatbilstoša vai neprofesionāla izglītības iestādes atbalsta personāla rīcība;
- slikts izglītības iestādes mikroklimats;
- slinkums, nepatika mācīties;
- ņirgāšanās, piedzīvota vardarbība izglītības vidē u. c.

Ja pedagogs ir fiksējis kādas pazīmes, kas liecina par šīs riska grupas problēmām, tās noteikti nedrīkst atstāt bez ievēribas, jo izglītojamā sliktā pašizjūta izglītības iestādē var pieaugt, un tas var ietekmēt ne tikai mācības, bet atstāt negatīvu iespaidu uz visu turpmāko dzīvi.

Izglītojamais, kurš paklautos ar vidi un veselību saistītiem PMP riskiem

Ar vidi un veselību saistīto PMP riskam pakļauto izglītojamo identificēšana pedagogam var būt sarežģīta, jo izglītojamie vai viņu vecāki bieži nevēlas runāt par sociālajām vai veselības problēmām un dažkārt mēdz slēpt esošos ģimenes apstākļus. Gadījumos, kad izglītojamajiem ir speciālas vajadzības, piemēram, iedzimti vai iegūti funkcionāli traucējumi, vai specifiskas veselības problēmas, pedagogs parasti ir informēts. Ja veselības problēmas ir acīmredzamas, reakcija uz iespējamajām grūtībām un atbilstoša atbalsta nodrošināšana ir vienkāršāka. Turklāt valstī jau ir izveidoti atbalsta mehānismi, lai palīdzētu izglītojamajiem, kas saskaras ar sociālās vides izaicinājumiem un veselības problēmām. Ir svarīgi, lai pedagogs būtu informēts par pieejamo atbalstu un finansējuma iespējām, ko nodrošina valsts, pašvaldība vai citi projekti, lai izvairītos no dubultā finansējuma riska un veicinātu efektīvāku palīdzības sniegšanu izglītojamajiem.

Nelabvēlīga sociālā vide, īpaši ģimenē (piemēram, vecāku vardarbīga attieksme vai vienaldzīga attieksme pret bērnu) var būtiski ietekmēt izglītojamā akadēmiskos sasniegumus, veselību un nākotnes iespējas. Tomēr jāņem vērā, ka izglītības iestādei ne vienmēr ir pieejama pilnīga informācija par izglītojamā veselības stāvokli vai situāciju ģimenē. Pastāv gadījumi, kad izglītojamais emocionāli pārdzīvo tuvinieku slimību vai ir spiests uzņemties rūpes par ģimenes locekli, kuram ir veselības problēmas.

Sociālās vides un veselības radītie riski bieži korelē ar vairākkārtēju izglītības iestādes maiņu, kas savukārt var pastiprināt esošos riskus. Tāpat bieža izglītības iestādes maiņa var radīt vidi, kas sekmē sociālo problēmu saasināšanos izglītojamajam, jo trūkst uzticības personu vai draugu, kuri spētu sniegt psihoemocionālo atbalstu. Tāpēc izglītojamajiem, kuri bieži maina izglītības iestādi, nepieciešams pievērst pastiprinātu uzmanību, lai laicīgi veicinātu iekļaušanos jaunajā kolektīvā un mazinātu iespējamo negatīvo ietekmi uz izglītojamo.

Ja izglītojamajiem tiek novērotas uzvedības pazīmes, kas varētu liecināt par procesu (datora vai azartspēļu spēlēšana viedierīcēs, interneta un sociālo mediju nekontrolēta lietošana u. c.) vai vielu lietošanas atkarībām, nepieciešams nodrošināt profesionālu palīdzību. Izglītības iestāde kā pirmā kontaktpunkta institūcija var sniegt būtisku atbalstu, pieejot situācijai saprotoši un nenosodoši, tādējādi sekmējot problēmas risināšanu un izglītojamā labklājību, tostarp iesaistot arī vecākus.

Lai veicinātu izglītojamā drošību viedierīču lietošanā, mazinātu moderno tehnoloģiju ietekmi uz izglītojamā veselību un tehnoloģiju radīto apdraudējumu, kā arī lai veicinātu jēgpilnu moderno tehnoloģiju lietošanu dažādās vecuma grupās, Veselības inspekcija sadarbībā ar jomas speciālistiem ir izstrādājusi "Rekomendācijas drošai un veselībai nekaitīgai moderno tehnoloģiju lietošanai bērniem"²⁶.

Attiecībā uz vecāko klašu un kursu izglītojamajiem neplānota grūtniecība un laulība var būt faktori, kas rada papildu izaicinājumus un PMP riskus. Lai arī laulība un bērna piedzimšana ir nozīmīgi un pozitīvi dzīves notikumi, tie vienlaikus ievieš jaunus pienākumus un atbildības uzņemšanos, kuru apvienošana ar izglītības procesu nereti ir sarežģīta. Turklāt neizpratne,

²⁶<https://www.vm.gov.lv/lv/media/10445/download>

noraidoša vai neatbilstoša apkārtējo reakcija (it īpaši no pedagogiem) uz šiem notikumiem var negatīvi ietekmēt izglītojamā attieksmi pret izglītības iestādi un mācību turpināšanu.

Iekļaujoša skola jeb izglītības iestāde, kas pielāgota katram bērnam, nodrošina atbalstu ikviena mācīšanās sekmēšanai, veicinot aktīvu līdzdalību un mācību mērķu sasniegšanu. Šī pieeja nav vērsta tikai uz bērniem ar īpašām vajadzībām, bet attiecas uz visiem izglītojamajiem, izceļot katra indivīda unikālās īpašības un stiprās puses, kas ir būtiskas izglītības procesā. Iekļaujoša skola veidojas, ja visa izglītības iestāžu kopiena sadarbojas, īpašu uzmanību pievēršot pedagogu atbalstam, lai radītu pozitīvu sociālo un emocionālo klimatu klasē. Tādējādi tiek izmantotas iekļaujošas pedagogijas stratēģijas un veicināta visu iesaistīto pušu sadarbība, kā arī īstenota vērtēšana, kas atbalsta mācīšanos. Rezultātā iekļaujoša skola kļūst par dzīvesveidu, kurā visi izglītojamie jūtas droši un piederīgi izglītības iestādei²⁷.

Izglītojamais, kurš pakļauts ekonomiskiem PMP riskiem

Ekonomiskie riski, kas var veicināt PMP, bieži saistīti ar izglītojamā vai viņa ģimenes finansiālajām iespējām pilnvērtīgi piedalīties izglītības procesā vai ārpuskolas aktivitātēs. Dažos gadījumos šie riski ir skaidri redzami – izglītojamajam var trūkt līdzekļu, lai nodrošinātu transportu uz dažādiem pasākumiem, iegādātos nepieciešamo apģērbu, sporta inventāru, piedalītos klases ekskursijās, īstenotu kursa vai prakses darba izstrādi vai nodrošinātu interneta pieslēgumu dzīvesvietā.

Pastāv arī situācijas, kurās šos riskus pamanīt ir sarežģītāk. Ierobežotu finansiālo resursu dēļ izglītojamais var būt spiests uzņemties algotu darbu, palīdzēt ģimenes uzņēmumā vai saimniecībā, un izglītības iestāde par to var nebūt informēta. Tāpat izglītības iestāde var nezināt par izglītojamā personīgajām vai ģimenes finansiālajām saistībām, piemēram, parādiem vai ātrajiem kredītiem.

Turklāt finansiālu problēmu vai vienaudžu ietekmes rezultātā izglītojamais var izjust spiedienu sākt strādāt, lai risinātu materiālas grūtības vai sekotu draugu piemēram. Šādi apstākļi var būtiski ietekmēt izglītojamā spēju koncentrēties mācībām un palielināt PMP risku.

Izglītojamais, kurš pakļauts ar ģimeni saistītiem PMP riskiem

Šī riska kategorija ir tieši saistīta ar situāciju ģimenē, kas bieži vien nav viegli identificējama vai apzināma. Pedagogiem ir būtiski veidot sadarbību ar izglītojamā ģimenes locekļiem, ņemot vērā, ka katra ģimene ir unikāla, un profesionāli izvēlēties atbilstošu pieeju komunikācijai un sadarbībai.

PMP riskam ir pakļauti izglītojamie, kuru viens vai abi vecāki strādā ārzemēs, dzīvo šķirti vai ilgstoši atrodas prombūtnē citu iemeslu dēļ. Šāda situācija var radīt izglītojamajam psihoemocionālas un sociālas problēmas, jo izteikti trūkst pieaugušo noteikto robežu un atbalsta, līdz ar to nav iespējams sagaidīt apzināti atbildīgu un patstāvīgu uzvedību no izglītojamā. Nepietiekams vecāku atbalsts, risinot mācību vai uzvedības problēmas, arī var novest pie izglītības iestādes pamešanas riska. Vecāku atbalsta trūkuma iemesli var būt dažādi – prombūtne, laulības šķiršana, vardarbība ģimenē vai citi faktori, kas novērš izglītojamā uzmanību no izglītības procesa un mazina motivāciju. Līdzīgas problēmas rodas, ja izglītojamajam jāuzņemas atbildība par jaunākiem brāļiem vai māsām. Šādā gadījumā mācības bieži vien nav prioritāte. Tāpēc šādas ģimenes jāuzskata par riska faktoriem, kas prasa mērķtiecīgus atbalsta pasākumus.

---

²⁷https://www.researchgate.net/publication/245923338_A_Participatory_Action_Research_Approach_to_Evaluating_Inclusive_School_Programs

Situācija, kad bērns tiek ievietots ārpusģimenes aprūpes iestādē, ir uzskatāms par nopietnu emocionālu izaicinājumu, kas saistīts gan ar nošķiršanu no ģimenes, gan pielāgošanos jaunajiem apstākļiem. Ar ģimeni saistīti PMP riski var rasties ne tikai sociālā riska ģimenēs, bet arī ikvienā ģimenē. Pārmērīga vecāku aizņemtība darbā var radīt bērnos atstumtības sajūtu, savukārt pārliedzi liela pāraprūpe, kontrole un iejaukšanās jaunieša mācībās var samazināt viņa motivāciju, radīt bailes kļūdīties vai ietekmēt patstāvīgu lēmuma pieņemšanu nākotnē.

Iekļaujoša izglītība ir pieeja, kas nodrošina visiem izglītojamajiem, tostarp sociāli atstumtām grupām, iespēju piekļūt kvalitatīvai izglītībai un mācību resursiem neatkarīgi no viņu individuālajām vajadzībām vai sociālās situācijas. Izglītības vide, kas veicina iekļaušanu, var būtiski mazināt sociālo atstumtību un PMP, nodrošinot atbalstu, palīdzēt izglītojamajiem attīstīt savas prasmes un spējas. Viena no galvenajām UNESCO Konsultatīvās padomes "Izglītība visiem" iniciatīvām, uzsver iekļaujošas izglītības nozīmi, aicinot valstis izstrādāt un īstenot pasākumus, kas veicina izglītojamo iesaisti, sociālo integrāciju un atbalsta sistēmas, lai novērstu PMP. Iekļaujoša izglītība ir būtiska, jo, prasmīgi īstenota, tā palielina visu bērnu sociālās un akadēmiskās mācīšanās iespējas. Efektīva iekļaujoša izglītība ne tikai uzlabo izglītības kvalitāti, bet arī veicina sabiedrības kohēziju, radot iespējas visiem izglītojamajiem attīstīt savus potenciālus un sekmīgi integrēties sabiedrībā²⁸. Būtībā iekļaujoša izglītība ir sistēmisks reformu process izglītībā, kas aptver izmaiņas mācību saturā, metodēs, izglītības pieejā, struktūrās un stratēģijās, lai nodrošinātu vienlīdzīgu, aktīvu mācīšanās pieredzi visiem izglītojamajiem.

Ņemot vērā, ka PMP ir sarežģīta problēma, būtiska ir mērķtiecīga intervence atbalsta sistēmas ietvaros. Pedagogu un atbalsta personāla aktīva iesaiste PMP risku identificēšanā un laikus veikti preventīvi pasākumi individuālā līmenī var sniegt nozīmīgu palīdzību izglītojamajiem viņu izglītības procesā.

PMP riski bieži vien ir cieši saistīti un pārklājas ar sociālās atstumtības riskiem – tos nav iespējams vērtēt vai noteikt atšķirti. Šie riski savstarpēji papildina viens otru, radot kompleksus izaicinājumus ne tikai izglītojamajam, bet arī izglītības sistēmai kopumā. Sociālā atstumtība jebkādā tās izpausmē var veicināt PMP risku, jo izglītojamie, kuri jūtas izolēti vai nepiederīgi, biežāk pieņem lēmumu pārtraukt mācības, tādēļ ir būtiski pievērst uzmanību abām problēmām vienlaikus, lai izstrādātu efektīvas stratēģijas un pasākumus, kas palīdzētu novērst šo risku ietekmi uz izglītojamo akadēmisko sniegumu un emocionālo labklājību. Integrēta pieeja riska izvērtēšanā un atbalsta sniegšanā ir nepieciešama, lai veicinātu izglītojamo iekļaušanos un mācību turpināšanu.

---

²⁸<https://www.unesco.lv/lv/konsultativa-padome-izglitiba-visiem>

SOCIĀLĀS ATSTUMTĪBAS RISKI

Sociālā atstumtība

Sociālā atstumtība ir cieši saistīta ar nabadzību un iespēju nevienlīdzību un būtiski ietekmē izglītojamā iespējas pilnvērtīgi piedalīties sabiedrības, sociālajā, politiskajā vai kultūras dzīvē tādējādi pazeminot dzīves kvalitāti, pašvērtējumu un spēju iesaistīties kopienas dzīvē, radot barjeru pilnvērtīgai līdzdalībai un attīstībai. Arī citi faktori, piemēram, pieredzēta vardarbība, diskriminācija jeb sabiedrības aizspriedumi, stigmatizācija, izglītības vai kvalifikācijas trūkums, veselības problēmas vai sociālās izolācijas pieredze veicina sociālās atstumtības risku. Šī problēma prasa integrētus un mērķtiecīgus risinājumus, lai nodrošinātu līdzvērtīgas iespējas un iekļaušanu visos sabiedrības līmeņos^{29,30}.

Sociālās atstumtības riskam pakļautās izglītojamo grupas ietver dažādas sabiedrības daļas, kas ir īpaši neaizsargātas un kam nepieciešams atbalsts, bet šo risku mazināšanai attīstāms starpresoru stratēģisks redzējums par sasniedzamajiem mērķiem, risinājumiem, atbalsta pasākumu plānošana un efektīva resursu koordinēšana gan valsts, gan pašvaldību, gan izglītības iestāžu līmenī.

Ar izglītību saistītie sociālās atstumtības riski

Sociālās atstumtības risku strukturāla un kompleksa izpratne rodama Apvienoto Nāciju Starptautiskā Bērnu fonda (turpmāk – UNICEF) Bērnu Tiesību komitejas izstrādātās labās prakses pazīmēs valstu politikām un praksēm. Dažādu līmeņu sociālās atstumtības riska faktori, t. sk. izglītības vidē, ietver gan strukturālus, gan ģimeņu līmeņa, gan indivīda līmeņa gadījumus. **Strukturālie jeb fona sociālās atstumtības riski**, kas ietver gan mājsaimniecības ienākumu nevienlīdzību, kvalitatīvas izglītības trūkumu, veselības problēmas, augstu bezdarba līmeni, augstu noziedzības līmeni apkaimēs, kā arī vieglu pieejamību atkarību izraisošajām vielām, var negatīvi ietekmēt izglītojamā piekļuvi izglītībai vai ārpusklases izklaidēm, kā arī pasliktināt izglītības kvalitāti un personiskos sasniegumus.

Otrs **sociālās atstumtības riska faktors ir vide**. Nelabvēlīga izglītības vide (vardarbība un konflikti, diskriminācija un nepietiekams atbalsta trūkums)^{31,32,33}, kā arī nelabvēlīgas attiecības ģimenē (tostarp barga vai nekonsekventa audzināšana, atstāšana novārtā un nepietiekama bērnu vai jauniešu uzraudzība no vecāku puses) var izglītojamajiem radīt grūtības integrēties un attīstīt pozitīvas attiecības ar vienaudžiem.

Arī **individuālās un personiskās iezīmes / faktori**, kā piemēram, nepietiekamu kognitīvo attīstību, hiperaktivitāti, uzvedības traucējumus, psihiskās veselības problēmas, neregulāru izglītības iestādes apmeklēšanu, zemu izglītības sasniegumus, neveselīgas attiecības ar ģimeni un vienaudžiem (pusaudžu agrīna neplānota grūtniecība un kļūšana par vecākiem), kā arī

²⁹https://ec.europa.eu/employment_social/2010againstpoverty/export/sites/default/downloads/Topic_of_the_month/LV_20100412_Article_1_Poverty.doc

³⁰<https://www.lm.gov.lv/lv/sociala-darba-vardnica>

³¹<https://www.esparveselibu.lv/sites/default/files/2023-04/PSK-VSK%20makets.pdf>

³²<https://www.esparveselibu.lv/sites/default/files/2023-04/PII-SSK%20makets.pdf>

³³<https://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ1079521.pdf> Bullying in Elementary Schools: Its Causes and Effects on Students, 2015.

iesaisti noziedzīgos procesos, var ietekmēt izglītojamo spēju pielāgoties izglītības procesam un gūt panākumus vai iekļauties izglītības vidē, tādējādi radot sociālās atstumtības risku³⁴.

Pie individuālajiem izglītojamā sociālās atstumtības riskiem var minēt personas ar invaliditāti vai hroniskām slimībām, imigrantus, mazākumtautību pārstāvjus, reemigrantus – sociālās grupas, kuras visbiežāk saskaras ar diskrimināciju un stigmatizāciju. Piederība kādai no sociālo atstumtības risku grupai izglītojamajam var izraisīt izolētības un atstumtības sajūtu, kas negatīvi ietekmē viņu akadēmiskos sasniegumus un emocionālo labsajūtu. Lai gan starptautiski atzīti politikas plānošanas dokumenti un normatīvie akti cilvēktiesību jomā aizliedz jebkādas izglītības ierobežojumus dzimuma, rases, etniskās piederības, piederības LGBTIQ+ vai citām minoritāšu grupām, valodas, reliģijas, politiskās pārliecības, sociālekonomiskā statusa, invaliditātes dēļ, zinātniskie pētījumi pierāda, ka izglītības sistēmā joprojām pastāv sociālā atstumtība^{35,36}. Apvienoto Nāciju Izglītības, zinātnes un kultūras organizācija (turpmāk – UNESCO) uzsver, ka sociālā atstumtība izglītībā izpaužas ne tikai kā mācību kavējumi, bet arī kā sociālekonomisku iespēju trūkums iesaistīties formālās un neformālās izglītības programmās, līdzekļu trūkums mācību materiālu vai sporta inventāra iegādei, nespēja apmeklēt skolu valodas barjeras dēļ utt.³⁷

Sociālās atstumtības un PMP riski izglītībā ir daudzveidīgi un kompleksi, kā arī nav skatāmi atšķirti, taču tos iespējams mazināt ar mērķtiecīgām un iekļaujošām pieejām. Izglītības iestādes, kas veicina sociālo vienlīdzību, nodrošina individuālu atbalstu un sadarbojas ar ģimenēm un kopienām, var būtiski samazināt sociālās atstumtības un PMP riskus un veicināt visu izglītojamo pilnvērtīgu līdzdalību izglītības procesā, kā arī attīstīt iekļaujošu izglītības vidi³⁸.

Lai mazinātu sociālās atstumtības izglītības iestādēs – būtiski ir **nodrošināt drošu un iekļaujošu izglītības vidi**, kurā katrs izglītojamais tiek cienīts un atbalstīts neatkarīgi no viņa sociālajiem, individuālajiem vai citiem faktoriem. Galvenie elementi, kas veicina šādas vides izveidi, ir pedagoga attieksme, atbalsta iespējas, pieejamie resursi un infrastruktūra, kas pielāgota dažādām vajadzībām, kā arī izglītojamo aktīva līdzdalība.

Intervences programmas, kas balstītas uz sociālās identitātes teoriju, piemēram, kooperatīvā mācīšanās jeb mācīšanās sadarbības³⁹ un vienaudžu mentoringa⁴⁰, ir bijušas efektīvas metodes, mazinot sociālo atstumtību un uzlabojot izglītojamo akadēmiskos sasniegumus. Šāda pieeja nodrošina sistēmisku sociālās atstumtības izpratnes veidošanu un palīdz sociālās atstumtības problēmu risināšanai izglītības iestādēs.

Izglītības vide, kurā tiek praktizēta savstarpējā izglītojamā, vecāku un pedagoga komunikācija un sadarbība, kā arī nodrošināti atbalsta pasākumi, dažādības pieņemšana un integrācija – samazina diskriminācijas, PMP un sociālās atstumtības riskus un veicina sociālo mijiedarbību un piederības sajūtu.

³⁴<https://www.unicef.org/eca/media/27686/file/Five%20Advocacy%20Briefs%20%20on%20Child%20Justice%20&%20Child%20%20Friendly%20Justice:%20Prevention.pdf>

³⁵https://www.researchgate.net/profile/Victor-Friedman/publication/263070935_Schools_as_agents_of_social_exclusion_and_inclusion

³⁶<https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0145213423003137>

³⁷<https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000217073>

³⁸Research in Educational Psychology: Social Exclusion in School | SpringerLink

³⁹<https://profizgl.lv/mod/book/view.php?id=487&chapterid=208>

⁴⁰https://site-484428.mozfiles.com/files/484428/Jauniesu_Mentoring_Ieteikumi-7.pdf

STARPRESORU SADARBĪBA SOCIĀLĀS ATSTUMTĪBAS UN PRIEKŠLAICĪGAS MĀCĪBU PĀRTRAUKŠANAS RISKĀ MAZINĀŠANAI

Starpsektorāla un starpresoru (starpinstitucionāla) sadarbība ir būtiska, lai nodrošinātu kvalitatīvu un iekļaujošu izglītību, kas pilnībā atklāj katra iedzīvotāja potenciālu, veicina veiksmīgu indivīda integrēšanos sabiedrībā un konkurētspējai dinamiskajā darba tirgū. Uz nepieciešamību apvienot resursus, veicināt savstarpēju pieredzes apmaiņu un saskaņotu rīcību norāda gan UNESCO rezolūcija “Izglītība ilgtspējīgai attīstībai 2030”⁴¹, gan “Latvijas ilgtspējīgas attīstības stratēģija līdz 2030. gadam”⁴². Integrējot izglītības aspektus dažādās jomās, piemēram, nodarbinātībā, sociālajā labklājībā, aizsardzībā un veselības aprūpē, tiek veidota labvēlīga vide izglītojamo pilnvērtīgai attīstībai un izaugsmei, t. sk. vēlmei pilnveidot savas zināšanas visa mūža garumā.

Lai nodrošinātu iedzīvotājiem nepieciešamās zināšanas, prasmes un iespējas, katrai pašvaldībai mērķtiecīgi jāattīsta un jāpilnveido izglītības ekosistēma, aptverot teritorijā esošās izglītības iestādes, tās vadībā un pārraudzībā strādājošās institūcijas, regulāri jāsadarbības ar sociālajiem partneriem, nevalstiskajām organizācijām, darba devējiem, citām pašvaldībām, koordinējot visaptverošu izglītības īstenošanu visās izglītības programmās un pakāpēs – tādējādi nodrošinot kvalitatīvu un iekļaujošu izglītību ikvienam izglītojamajam. Jāuzsver, ka vienotas ekosistēmas izveide neaprobežojas tikai ar izglītības iestādes vidi, bet aptver plašāku spektru – iesaistot ģimeni un kopienas, radot vienotu un savstarpēji saistītu izglītības pieredzi⁴³.

Lai sekmētu pamatzināšanu un vidējās izglītības satura veiksmīgu apguvi un mazinātu sociālās atstumtības un PMP risku, nepieciešama mērķtiecīga horizontāla un starpnozaru sadarbība, fokusējoties uz izglītojamo kompetenču attīstību, paredzot ne tikai zināšanu apguvi, bet arī praktisko prasmju, tostarp veselīga dzīvesveida principu, integrēšanu izglītības procesā, psiholoģiskās un emocionālās labklājības veicināšanu, kā arī bērnu / izglītojamo tiesību aizsardzības un uzraudzības sistēmas pilnveidošanu. Šāda pieeja ir īstenojama tikai tad, ja **visām iesaistītajām institūcijām ir vienota izpratne par problēmjautājumu, tiek nodrošināta regulāra speciālistu kompetenču pilnveidošana, operatīva informācijas apmaiņa, iesaistīto pušu aktīva līdzdalība un savstarpēja sadarbība.**

Lai risinātu sociālās atstumtības un PMP jautājumus, ir nepieciešama holistiska pieeja, kas **ietver sadarbību visos līmeņos.** Kā būtisks izaicinājums jāmin plašais atbildīgo un iesaistāmo institūciju loks (pašvaldības, pašvaldību sociālie dienesti, ārpusģimenes aprūpes pakalpojumu sniedzēji, nozaru ministrijas, darba ar jaunatni veicēji, izglītības, kultūras un ārstniecības iestādes, valsts un pašvaldības policija, bāriņtiesas, tiesas, tiesu izpildītāji, ieslodzījuma vietas, nevalstiskās organizācijas u. c.), to dažādas pieejas problēmu risināšanai, kā arī iesaistīto speciālistu dažāda izpratnes līmenis.

Veiksmīga starpresoru sadarbība ļautu apvienot resursus, dalīties ar informāciju un prasmēm, kā arī kopīgi īstenot preventīvos pasākumus un veiksmīgāk ieviest izstrādātās stratēģijas un sadarbības algoritmus. Tas varētu nodrošināt, ka preventīvie pasākumi ir ne tikai efektīvāki, bet arī piemēroti konkrētām mērķa grupām, liekot uzsvāru uz bērna interesēm un

⁴¹https://www.unesco.lv/lv/izglitiba-ilgtspējigai-attistibai-2030?utm_source=https%3A%2F%2Fwww.google.com%2F

⁴²<https://www.mk.gov.lv/lv/latvijas-ilgtspējigas-attistibas-strategija>

⁴³<https://likumi.lv/ta/id/50759-izglitibas-likums>

labbūtību kā valstiska mēroga prioritāti, ņemot vērā izglītojamo dažādās vajadzības un citus izaicinājumus.

Jau projekta “PuMPuRS” īstenošanas laikā tika sniegts atbalsts PMP prevences sistēmas izveidei, vēršot uzmanību arī uz primāras prevences nepieciešamību, lai mazinātu PMP riskus. PMP sistēmas galvenās komponentes ir: starpinstītūciju sadarbības modelī definēti stratēģiskie mērķi; PMP risku identificēšana un izvērtēšana; prevences aktivitātes; aktivitāšu īstenošanas uzraudzība un datu monitorings. PMP prevencei tiek izdalīti trīs līmeņi: primārā prevence jeb universālie PMP riska novēršanas pasākumi (visiem izglītojamajiem), sekundāra jeb selektīvā prevence – kas ietver mērķtiecīgi PMP riska novēršanas pasākumus (agrīnu problēmu diagnostiku un novēršanu) un pielāgots intensīvs atbalsts augsta PMP riska izglītojamajiem (terciālā prevence jeb krīzes intervence). Arī starpinstītūciju sadarbību tiek ieteikts īstenot vairākos līmeņos.

Pašvaldības pienākums ir nodrošināt bērniem un jauniešiem, kuru dzīvesvieta deklarēta pašvaldības administratīvajā teritorijā, iespēju iegūt izglītību, kā arī sekot, lai mācības netiktu priekšlaicīgi pārtrauktas. Viens no PMP riskiem ir ilgstoši neattaisnoti kavējumi. Ministru kabineta 2009. gada 4. augusta noteikumi Nr. 871 “Obligāto izglītības vecumu sasniegušo bērnu uzskaites kārtība” nosaka katrai pašvaldībai pienākumu, izmantojot VIIS, vismaz četras reizes gadā apkopot datus par obligāto izglītības vecumu sasniegušajiem bērniem un jauniešiem, kuri neapmeklē izglītības iestādes, un rūpēties par viņu mācību atsākšanu⁴⁴. Vienlaikus atbilstoši Ministru kabineta 2011. gada 1. februāra noteikumiem Nr. 89 “Kārtība, kādā izglītības iestāde informē izglītojamo vecākus, pašvaldības vai valsts iestādes, ja izglītojamais bez attaisnojoša iemesla neapmeklē izglītības iestādi” pašvaldībai ir būtiski analizēt un noskaidrot izglītības iestādes neapmeklēšanas cēloņus un koordinēt pasākumus mācību apmeklējuma nodrošināšanai⁴⁵.

Mērķtiecīgai pieejama atbalsta pasākumu plānošanai un izglītojamo mācīšanās sekmēšanai nepieciešama pašvaldības koordinēta starpinstītūciju sadarbības sistēma, kā arī izstrādāti vienoti procesi un procedūras, kas nosaka izglītības iestādes, pašvaldības dienestu, vecāku un citu kopienas locekļu atbildību, tiesības un pienākumus. Lai gan jau projektā PuMPuRS bija paredzēta iespēja projekta atbalstāmo darbību plānošanā un īstenošanā iesaistīt stratēģiskos partnerus, piemēram, valsts un pašvaldību institūcijas, t. sk. pašvaldību dienestus un speciālistus, tomēr pašvaldību darba praksē institūciju sadarbība pārsvarā notiek individuālu krīzes vai problēmu gadījumu risināšanā, nevis primārās prevences līmenī.

Ministru kabineta 2017. gada 12. septembra noteikumi Nr. 545 “Noteikumi par institūciju sadarbību bērnu tiesību aizsardzībā” nosaka Pašvaldību sadarbības grupas ietvaros ietverto institūciju sadarbības organizēšanu un kārtību, kādā īstenojama bērnu tiesību aizsardzība. **Pašvaldības sadarbības grupas mērķis** ir nodrošināt koordinētu pieeju, savstarpēji apmainoties ar informāciju, nodrošinot integrētu un holistisku pieeju bērnu tiesību aizsardzībā⁴⁶.

Pašvaldību, to dienestu, policijas un izglītības iestāžu darbinieki var iesaistīties pašvaldību sadarbības grupās vai izglītības iestāžu atbalsta komandās starpinstītūciju sadarbības attīstīšanai un koordinētai rīcībai sociālās atstumtības un PMP riska samazināšanai, kā arī piedalīties informācijas apmaiņas pilnveidē, mācībās un pieredzes apmaiņas darbnīcās.

⁴⁴<https://likumi.lv/ta/id/195933-obligato-izglitibas-vecumu-sasniesuso-bernu-uzskaites-kartiba>

⁴⁵<https://likumi.lv/ta/id/225270-kartiba-kada-izglitibas-iestade-informe-izglitajamo-vecakus-pasvaldibas-vai-valsts-iestades-ja-izglitajamais-bez-attaisnojosa-i...>

⁴⁶<https://likumi.lv/ta/id/293496-noteikumi-par-instituciju-sadarbibu-bernu-tiesibu-aizsardziba>

Lai veiksmīgāk īstenotu iekļaujošas izglītības mērķus un palīdzētu katram izglītojamajam iegūt kvalitatīvu izglītību, katrā izglītības iestādē, balstoties uz pieejamajiem resursiem, nepieciešams veidot atbalsta komandu. **Izglītības iestāžu atbalsta komandas mērķi** un uzdevumi ir vērsti uz sistemātiska atbalsta sniegšanu izglītojamajiem, viņu vecākiem un pedagogiem, kā arī uz iekļaujošas vides veidošanu izglītības procesā. Atbalsta komanda nodrošina pedagoģisko, psiholoģisko un sociālo atbalstu, sekmējot dažādu izglītojamo iekļaušanu mācību aktivitātēs vai atbalsta pasākumos. Tāpat tiek sniegts atbalsts pedagogu profesionālajā attīstībā un informētībā par iekļaujošas izglītības jautājumiem. Uzdevumu ietvaros izglītības iestāžu atbalsta komanda koordinē izglītojamā pedagoģiskās, psiholoģiskās un sociālās izpētes procesus, kā arī izstrādā un izvērtē individuālos izglītības plānus. Regulāri tiek veikta izglītojamo mācību sasniegumu attīstības analīze, organizēta palīdzība izglītojamajiem un viņu ģimenēm, kā arī pedagogiem un iestādes darbiniekiem. Sadarbība ar izglītības iestādes administrāciju un valsts vai pašvaldību institūcijām ir būtiska, lai plānotu nepieciešamos pasākumus un veidotu iekļaujošu vidi.

Izglītības iestādes atbalsta komandas speciālisti ir atvērti sadarbībai un atsevišķu jautājumu risināšanā var pieaicināt mācību priekšmetu pedagogus, izglītības un ārstniecības iestādes darbiniekus (tostarp ergoterapeitus, fizioterapeitus, medicīnas māsas), nevalstisko organizāciju pārstāvjus, pašvaldības, bāriņtiesas darbiniekus, kā arī citus konsultantus, tādējādi pilnveidojot kvalitatīvu iekļaujošas izglītības bāzi vai risinot individuālus problēmjautājumus⁴⁷. Arī pašvaldība, atbalstot izglītības iestāžu darbu, izglītības pārvaldē var nodarbināt atbalsta personālu (piemēram, psihologs, logopēds), kas var palīdzēt īpaši sarežģītajās situācijās.

Izglītojamie, viņu vecāki un izglītības iestāžu personāls varēs iesaistīties pašvaldību izstrādātajos iniciatīvu projektos un izglītības iestāžu partnerības projektos un to pasākumos, tādējādi veicinot sociālās atstumtības un PMP risku mazināšanu.

Ņemot vērā minēto, ir svarīgi nodrošināt efektīvu informācijas apmaiņu starp izglītības iestādēm, pašvaldību un valsts institūcijām, lai laicīgi identificētu un novērstu sociālās atstumtības un PMP risku. **Situācijas uzlabošanai nepieciešama savstarpējās sadarbības stiprināšana izglītības, pašvaldību un nacionālā līmenī, kā arī prevences pasākumu ieviešanas un koordinēšanas pilnveidošana. Tāpat jāveicina izpratne par institūciju un speciālistu pienākumiem, tiesībām un atbildību, kā arī prevences nozīmīgumu.**

Lai to veicinātu, Projekta ietvaros līdz 2025. gada beigām plānots izstrādāt **rekomendācijas starpresoru sadarbības stiprināšanai nacionālā, pašvaldības un izglītības iestādes līmenī sociālās atstumtības un PMP riska mazināšanai izglītojamajiem**, kā arī 2026. gada pirmajā pusē īstenot **pedagogu profesionālās kompetences pilnveides mācības izglītības iestāžu atbalsta komandu pārstāvjiem katras administratīvās teritorijas ietvaros un mācību semināru katrā pašvaldībā – pašvaldību sadarbības grupu pārstāvjiem.**

Projekta ietvaros, lai veicinātu savstarpējo sadarbību – pašvaldību sadarbības grupas un izglītības iestāžu atbalsta komandas pārstāvjiem plānots organizēt arī darbnīcas, tādā veidā ļaujot dalībniekiem apmainīties ar pieredzi, labajām praksēm un idejām, kas palīdzēs uzlabot bērnu un jauniešu izglītības atbalsta sistēmu. Šādas darbnīcas veicina izpratni par dažādu institūciju lomu un pienākumiem, stiprina komunikāciju un sadarbību starp profesionāļiem, kā arī sekmē efektīvāku resursu izmantošanu, risinot sociālās un izglītības problēmas.

---

⁴⁷<https://www.visc.gov.lv/lv/jaunums/papildinati-metodiskie-ieteikumi-atbalsta-komandas-darba-organizacija-izglitibas-iestade>

Risinot kopīgas problēmas un attīstot integrētu pieeju, pārskatot un pilnveidojot pašvaldību izstrādātos PMP prevences sistēmas un ieviešanas plānus – darbnīcas veicinās holistisku pieeju bērnu / izglītojamo tiesību aizsardzībā, uzlabojot gan individuālo, gan kolektīvo efektivitāti.

INDIVIDUĀLO ATBALSTA PASĀKUMU ĪSTENOŠANA IZGLĪTOJAMAJIEM

IZM izstrādātajos politikas plānošanas dokumentos, tostarp IAP2027⁴⁸ un “Nākotnes prasmes nākotnes sabiedrībai” rīcības plānā 2024. - 2025. gadam⁴⁹, ir uzsvērtā individualizēta pieeja izglītībā, kas veicina iekļaujošu izglītību un nodrošina, ka visi izglītojamie, tostarp ar dažādiem riska faktoriem, saņem nepieciešamo atbalstu.

Individuālie atbalsta plāni

Lai veiksmīgāk plānotu un ieviestu preventīvas un intervences pasākumus, vēlams, ka izglītības iestāde jau mācību gada sākumā apzina sociālās atstumtības un PMP riska grupas izglītojamos un identificē individuālās atbalsta sniegšanas vajadzības. Būtisks instruments sociālās atstumtības un PMP risku mazināšanai ir izglītības iestādes individuālie atbalsta plāni (turpmāk – IAP) izglītojamajiem, jo tie nodrošina izglītojamā spējām pielāgotu personalizētu pieeju, balstoties uz izglītojamā prasmēm, izziņas procesu īpatnībām un veselības stāvokli, kā arī ņemot vērā katra izglītojamā vajadzības, lai sasniegtu izglītības standartā un mācību priekšmetu programmās izvirzītos sasniedzamos rezultātus. Turklāt, ņemot vērā 2022. gadā izstrādātos metodiskos ieteikumus “Individuālā izglītības programmas apguves plāna sastādīšana un īstenošana”, IAP izstrāde ietver arī regulāru izglītojamā monitoringu un novērtēšanu, kas nodrošina atbilstošu atbalsta pielāgošanu, līdz ar to samazinot riskus un uzlabojot izglītības kvalitāti⁵⁰. Izglītības iestādei jāveic regulārs monitorings un jārespektē katra izglītojamā individuālās vajadzības, tādēļ jaunu IAP izstrādi vai aktualizēšanu iespējams īstenot visa mācību gada ietvaros. Maksimāli pieļaujama atbalsta pasākumu stundas skaits 1. semestrī ir 48 stundas un 2. semestrī – 60 stundas, neietverot mentoringu.

IAP iekļauj datus par izglītojamo (izglītojamā profils), informāciju par riskiem, atbalsta pasākumus un stundu skaitu, kas paredzēts katram atbalsta pasākumam, kā arī atbalsta personālu, kas piesaistīts to nodrošināšanai. Atbalsta pasākumi izglītojamajam tiek nodrošināti individuāli vai, izvērtējot nepieciešamā atbalsta specifiku, grupā. Individuālo plānu izveide un īstenošana nodrošina agrīnu risku identificēšanu un atbalsta pasākumu plānošanu izglītojamajam, iesaistot ģimeni, tādējādi mazinot sociālās atstumtības un PMP risku turpmākajos izglītības posmos. IAP tiek izstrādāts un saskaņots katram semestrim atsevišķi (1. un 2. semestrim katra mācību gada) ietvaros. Pirms IAP izstrādāts IAP izveide tiek saskaņota ar izglītojamā vecākiem, ja izglītojamais nav sasniedzis pilngadību (skat. 2. pielikumu), savukārt, ja izglītojamais ir pilngadīgs, tad IAP apstiprina izglītojamais.

Individuālas vai grupas pedagoga konsultācijas mācību priekšmetos ir atbalsta pasākums izglītojamajiem, kuri par vispārējās pamatizglītības programmas apguvi ir saņēmuši tikai liecību un atkārtoti mācās 9. klasē vai ir uzņemti profesionālās izglītības iestādē, kura mērķis ir atbalstīt izglītojamo mācību priekšmeta satura apguvē. Šīs konsultācijas var sniegt tikai attiecīgā mācību priekšmeta pedagogs ar atbilstošu izglītību. Grupas pedagoga konsultācijas mācību priekšmetā tiek iesaistīti ne mazāk kā divi izglītojamie, bet, lai pilnvērtīgāk sniegtu atbalstu – vienā grupā nevajadzētu ietvert vairāk par trīs izglītojamajiem. IAP izvēloties šo atbalsta pasākumu, ir būtiski ievērot samērīguma principu, nosakot

⁴⁸<https://likumi.lv/ta/id/324332-par-izglitibas-attistibas-pamatnostadnem-2021-2027-gadam>

⁴⁹https://tapportals.mk.gov.lv/legal_acts/49a585eb-f9ea-49a0-8910-89528939afd6

⁵⁰https://registri.visc.gov.lv/specizglitiba/dokumenti/metmat/metiet_ind_plana_sastadisanai_2022.pdf

konsultāciju skaitu, ņemot vērā izglītojamā mācību slodzi, veselības stāvokli, ārpus skolas aktivitātes un citus faktorus. Grupas pedagoga konsultācijas mācību priekšmetā tiek plānotas un saskaņotas IAP ietvaros. Nav ieteicams noteikt vairāk par divām pedagoga konsultācijām vienas mācību nedēļas laikā.

Izvēloties mācību priekšmetu, kurā nepieciešamas pedagoga konsultācijas, jāņem vērā, ka atbalsta pasākuma mērķis ir samazināt sociālās atstumtības un PMP risku, sniegt akadēmisko atbalstu mācību priekšmetu apguvē, motivēt veiksmīgi nokārtot CE un uzlabot akadēmiskos sniegunus. Tādēļ ieteicams izvēlēties tos mācību priekšmetus, kuros: 1. izglītojamais ir nesekmīgs; 2. izglītojamais nav nokārtojis CE; 3. izglītojamajam pastāv risks nenokārtot CE.

Konsultatīvais atbalsts ir pedagogu vai atbalsta personāla sniegta palīdzība un ieteikumi, kas vērsti uz izglītojamā mācību procesa atbalstīšanu un personīgās attīstības veicināšanu, kā arī attieksmju un vērtības sistēmas veidošanu, kas nodrošina izglītojamo iekļaušanos izglītības iestādes vidē un sabiedrībā kopumā. Tas ietver akadēmisko atbalstu mācību priekšmetu apguvē, psihoemocionālo atbalstu, karjeras konsultācijas par nākotnes iespējām un sociālo prasmju attīstīšanu, kas veicina drošu, cieņpilnu un veiksmīgu attiecību veidošanu. Šāda veida atbalsts ir būtisks, lai nodrošinātu izglītojamo vispusīgu attīstību, sekmētu pozitīvu lēmumu pieņemšanu un veicinātu mācību sasniegumus, kā arī motivētu uzlabot zināšanas un prasmes. Konsultatīvā atbalsta sniedzējs nodrošina izglītojamā izaugsmes dinamikas monitoringu. Konsultatīvo atbalstu var saņemt 1. līdz 12. klases izglītojamie, kā arī profesionālās izglītības iestāžu un profesionālās izglītības programmas īstenojošo vispārējās izglītības iestāžu izglītojamie no 1. līdz 4. kursam, kuriem konstatēts sociālās atstumtības vai PMP risks, kā arī izglītojamie, kuri par vispārējās pamatizglītības programmas apguvi ir saņēmuši tikai liecību un atkārtoti mācās 9. klasē vai ir uzņemti profesionālās izglītības iestādē.

Mentora individuālais atbalsts izglītojamajam ir sistemātiska un profesionāla pieeja, kas balstīta savstarpējā uzticībā, kur izglītojamā mentors, izmantojot savas zināšanas un pieredzi, sniedz personalizētu palīdzību izglītojamajam, lai veicinātu viņa personīgo attīstību, akadēmiskos sasniegumus un sociālo integrāciju. Šī atbalsta mērķis ir stiprināt izglītojamā pašapziņu, motivāciju un cieņpilnu attiecību veidošanas prasmes, kas ir pamats veiksmīga izglītības procesa nodrošināšanai, kā arī palīdzēt identificēt un risināt potenciālos izaicinājumus, kas var novest pie sociālās atstumtības un PMP riska.

Izglītojamā mentora individuāls atbalsts ir paredzēts izglītojamajiem no 13 gadu vecuma, kuriem ir konstatēts sociālās atstumtības vai PMP risks, kā arī izglītojamajiem, kuri par vispārējās pamatizglītības programmas apguvi ir saņēmuši tikai liecību un atkārtoti mācās 9. klasē vai ir uzņemti profesionālās izglītības iestādē. Šis atbalsts var sekmēt sociālās atstumtības un PMP riska mazināšanu, sniedzot izglītojamajiem nepieciešamās zināšanas, prasmes un stratēģijas, lai veiksmīgi pārvarētu grūtības, motivētu uzlabot akadēmiskos sasniegumus un turpmākas karjeras izaugsmes iespējas. Izglītojamā mentors var sniegt atbalstu vairākiem izglītojamajiem vienlaicīgi, maksimāli pieļaujamais kontaktstundu skaits vienam izglītojamajam nepārsniedz 20 stundas viena kalendārā mēneša ietvaros. Semestrim noslēdzoties, izglītojamā mentors piedalās IAP izvērtēšanā. Detalizētāka informācija par mentoringu ir pieejama sadaļā "Izglītojamā mentora individuāls atbalsts izglītojamajiem".

Individuālas un grupas lasītprasmes nodarbības ir paredzētas 1. - 3. klases izglītojamajiem, kuriem ir konstatētas lasīšanas un tekstpratības grūtības, lai nodrošinātu pamatprasmes, kas ir būtiskas mācību procesa veiksmīgai norisei visos mācību priekšmetos. Savlaicīga un mērķtiecīga atbalsta sniegšana veicina bērnu pašpārliecinātību, motivāciju un spēju efektīvi apgūt jaunas zināšanas, tādējādi veidojot stabilu pamatu turpmākajai izglītībai.

Izglītojamajiem ar lasīšanas grūtībām jānodrošina atbalsts gan mācību stundu laikā, gan arī speciāli organizētās, regulārās grupu nodarbībās (divu līdz trīs izglītojamo grupā, kuras komplektētas pēc līdzīgām lasītprasmes grūtību pazīmēm) lasītprasmes veicināšanai. Svarīga ir vecāku informēšana un iesaistīšana agrīno lasītprasmi funkciju attīstīšanā (sniedzot konkrētus ieteikumus). Lasītprasmes veicināšanas atbalsta nodarbībās iesaistītajiem izglītojamajiem nepieciešams pārbaudīt visus lasītprasmi raksturojošos rādītājus: fonēmu segmentēšanas raitumu, burtu nosaukšanas raitumu, nevārdu lasīšanu, teksta lasīšanu, lasītā izpratni un vārdu krājumu.

Individuālo lasītprasmes nodarbību mērķis ir sniegt atbalstu, balstoties uz pedagoģiski medicīniskās komisijas vai speciālistu ieteikumiem, kas apstiprina nepieciešamību pēc šādām nodarbībām. Individuālais atbalsts ļauj pielāgot mācību procesu konkrētā izglītojamā vajadzībām, veicinot lasītprasmes attīstību un uzlabojot izpratni par tekstu, kas ir īpaši būtiski, lai nodrošinātu veiksmīgu mācību procesu un veicinātu bērna pašpārliecinātību. Detalizētāka informācija par lasītprasmes atbalsta pasākumiem ir pieejama sadaļā "Lasītprasmes veicināšana".

IAP moduli un atbalsta piešķiršanas kārtība

Projekta ietvaros pēc sadarbības līguma slēgšanas atbilstoši izstrādātajam IAP tiks sniegts individualizēts atbalsts vispārējās izglītības iestāžu izglītojamajiem no 1. līdz 12. klasei, kā arī profesionālās izglītības iestāžu un profesionālās izglītības programmas īstenojošo vispārējās izglītības iestāžu izglītojamajiem no 1. līdz 4. kursam, kuriem konstatēts sociālās atstumtības vai PMP risks, kā arī izglītojamajiem, kuri par vispārējās pamatizglītības programmas apguvi ir saņēmuši tikai liecību un atkārtoti mācās 9. klasē vai ir uzņemti profesionālās izglītības iestādē. Individuālo plānu izveide un īstenošana nodrošina agrīnu risku identificēšanu un atbalsta pasākumu plānošanu izglītojamajam, iesaistot ģimeni, tādējādi mazinot sociālās atstumtības un PMP risku turpmākajos izglītības posmos. Izglītības iestāde, izmantojot piešķirto pieeju Interaktīvajam rīkam, kurš izstrādāts Projekta ietvaros (detaļizētāka informācija pieejama sadaļā "Interaktīvā rīka izstrāde"), izstrādā un iesniedz IAP katram mācību semestrim (iepriekš to saskaņojot ar izglītojamo vai izglītojamā vecākiem, ja izglītojamais nav sasniedzis pilngadību) (skat. 3. pielikumu), savukārt plānoto pasākumu īstenošana uzsākama pēc IAP saskaņošanas ar Projekta pārstāvi (IAP Interaktīvā rīka ietvaros ir ieguvis statusu "īstenošanā"). Pirms IAP iesniegšanas Projektu ekspertiem pašvaldības izglītības iestādēm IAP jāaskaņo ne tikai ar izglītības iestādes vadītāju, bet arī ar pašvaldības deleģēto atbildīgo personu, savukārt valsts profesionālās un valsts augstskolu izglītības iestādēm IAP jāaskaņo tikai ar izglītības iestādes vadītāju. IAP tiek iekļauti pamatdati par izglītojamo, informācija par konstatētajiem riskiem, plānotajiem atbalsta pasākumiem un stundu skaitu, kas paredzēts katram atbalsta pasākumam, kā arī pedagoģu vai atbalsta personālu, kas piesaistīts to nodrošināšanai.

Projekta ietvaros izstrādātā Interaktīvā rīka funkcijas nodrošinās IAP sagatavotajam iespēju izvēlēties vienu vai vairākus atbalsta modulus, kas vislabāk atbilst izglītojamā vajadzībām un konstatētajiem sociālās atstumtības vai PMP riskiem, nosakot arī nepieciešamos atbalsta pasākumus. Atbalsta pasākumi izglītojamajam var tikt nodrošināti individuāli vai, izvērtējot nepieciešamā atbalsta specifiku, grupā (IAP veidlapu paraugi ir pieejami Projekta tīmekļvietnē).

I modulis – atbalsts PMP riska mazināšanai pieejams izglītojamajiem, kuri par vispārējās pamatizglītības programmas apguvi ir saņēmuši tikai liecību un atkārtoti mācās 9. klasē vai ir uzņemti profesionālās izglītības iestādē. Lai īstenotu IAP I moduli, nepieciešams apliecināties

dokuments, kas apstiprina, ka izglītojamais nav nokārtojis 9. klases CE (piemēram, atzīme VIIS vai izglītības iestādes vadītāja rīkojums).

- **individuālas pedagoga konsultācijas mācību priekšmetā** (ārpusstundu atbalsts), kuru nodrošina mācību priekšmetu pedagogs;
- **grupas pedagoga konsultācijas mācību priekšmetā** (ārpusstundu atbalsts no minimāli diviem līdz maksimāli trim izglītojamiem grupā), kuru nodrošina mācību priekšmetu pedagogs;
- **konsultatīvais atbalsts** (ārpusstundu atbalsts), kuru nodrošina izglītības un skolu psihologs, sociālais pedagogs, pedagoga palīgs, speciālais pedagogs, pedagogs karjeras konsultants, bibliotekārs, skolotājs logopēds, surdotulks, ergoterapeits;
- **izglītojamā mentora individuāls atbalsts** (ārpusstundu atbalsts), kuru nodrošina persona, kura saņēmusi apliecināšanu dokumentu par Projekta ietvaros īstenotās izglītojamo mentora mācību programmas apguvi (atbalsta pasākums būs pieejams no 01.01.2026.).

II modulis – atbalsts sociālās atstumtības riska mazināšanai pieejams vispārējās izglītības iestāžu izglītojamiem no 1. līdz 12. klasei, kā arī profesionālās izglītības iestāžu un profesionālās izglītības programmas īstenojošo vispārējās izglītības iestāžu izglītojamiem no 1. līdz 4. kursam, kuriem konstatēts kāds no sociālās atstumtības riskiem, piemēram, izglītojamie ar speciālām vajadzībām, mācīšanās grūtībām, nelabvēlīgiem sociālajiem vai ekonomiskajiem ģimenes apstākļiem, imigrantiem, reemigrantiem, no vardarbības cietušajiem, personām ar invaliditāti vai veselības problēmām, piederību mazākumtautībai vai kādai etniskajai grupai u. c. Šo risku identificē izglītības iestādē atbilstoši šo vadlīniju 1. pielikumā noteiktajam. Pie IAP sagatavots detalizēts pamatojums, kas apliecina atbalsta nepieciešamību, vai pēc iespējamības pievienota izziņa no sociālā dienesta, invaliditātes apliecības kopija vai cits pamatojošs dokuments.

Ietvertie atbalsta pasākumi:

- **konsultatīvais atbalsts** (ārpusstundu atbalsts), kuru nodrošina izglītības un skolu psihologs, sociālais pedagogs, pedagoga palīgs, speciālais pedagogs, pedagogs karjeras konsultants, bibliotekārs, skolotājs logopēds, surdotulks, ergoterapeits;
- **izglītojamā mentora individuāls atbalsts** (ārpusstundu atbalsts), kuru izglītojamajam no 13 gadu vecuma nodrošina persona, kura saņēmusi apliecināšanu dokumentu par Projekta ietvaros īstenotās izglītojamo mentora mācību programmas apguvi (atbalsta pasākums būs pieejams no 01.01.2026.).

III modulis – atbalsts lasītprasmes veicināšanai pieejams 1. - 3. klases izglītojamiem, kuriem konstatētas lasītprasmes un tekstpratības grūtības. 1. klases izglītojamiem atbalsts pieejams tikai no mācību gada otrā semestra. Lai īstenotu III moduli, nepieciešams pedagoģiski medicīniskās komisijas atzinums vai logopēda, speciālā pedagoga, klīniskā un veselības psihologa atzinums (individuālām lasītprasmes nodarbībām).

Ietvertie atbalsta pasākumi:

- individuālās lasītprasmes nodarbības, kuras īsteno skolotājs logopēds, speciālais pedagogs;
- grupu lasītprasmes nodarbības, kuras īsteno pedagogs, pedagoga palīgs, bibliotekārs, speciālais pedagogs.

Izmaiņas IAP un tā izvērtēšana

Katra mācību gada semestra beigās IAP sagatavotājs izvērtē īstenotā IAP sasniegtos rezultātus. Analizējot atbalsta pasākumu norisi un novērtējot iegūtos rezultātus, iespējams labāk plānot turpmāku atbalsta pasākumu īstenošanu vai pielāgošanu, līdz ar to mazinot sociālās atstumtības un PMP risku un uzlabojot izglītības kvalitāti. Detalizētāka informācija par IAP sagatavošanu un izvērtēšanu būs pieejama Projekta tīmekļvietnē.

Ja semestra laikā tiek veiktas izmaiņas IAP (piemēram, atbalsta pasākumos, stundu skaitā vai atbalsta personālā), šīs izmaiņas nav atkārtoti jāaskaņo ar nepilngadīgā izglītojamā vecākiem. Tomēr jebkuras izmaiņas prasa atkārtotu pilnu saskaņošanas procesu ar Projekta pārstāvjiem, iekļaujot izmaiņu uzskaitījumu un pamatojumu IAP sadaļā “Komentārs”.

LASĪTPRASMES VEICINĀŠANA

Lasītprasmes un tekstpratības nozīme

Lasītprasme un tekstpratība ir divas pamatprasmes, kas būtiski ietekmē bērna individuālo attīstību un sociālo integrāciju. Lasītprasme un tekstpratība ir pamats, kas ļauj izglītojamajiem efektīvi apgūt citas mācību jomas. Mācīšanās ir process, kas prasa ne tikai informācijas uzņemšanu, bet arī tās apstrādi un piemērošanu. Pētījumi rāda, ka izglītojamie ar labām lasītprasmes un tekstpratības prasmēm spēj labāk saprast un apgūt dažādus mācību priekšmetus, kas galu galā veicina viņu akadēmisko sniegumu⁵¹. Šīs prasmes ne tikai nodrošina piekļuvi informācijai, bet arī veicina zināšanu ieguvī, analīzi un komunikācijas spējas, kas ir būtiskas, lai iekļautos sabiedrībā.

Lasītprasme tiek definēta kā spēja saprast un interpretēt lasīto tekstu, savukārt tekstpratība ir plašāka koncepcija, kas ietver ne tikai lasītprasmi, bet arī spēju analizēt, kritiski izvērtēt saturu, kas ir īpaši svarīgi mūsdienu informācijas pieejamības un pārbagātības apstākļos, kā arī ietver spēju radīt savu tekstu un saturu. UNESCO 2020. gada ziņojumā tiek norādīts, ka lasītprasme un tekstpratība ir būtiskas prasmes, lai veicinātu kritisko domāšanu un problēmu risināšanas spējas, akadēmiskos sasniegumus, iekļaušanos mūsdienu sabiedrībā, piekļuvi informācijai, prasmes veiksmīgi orientēties digitālajās platformās un sekmētu ilgtspējīgu attīstību⁵². Savukārt personas, kurām trūkst lasīšanas un tekstpratības prasmes, var saskarties ar dažādām grūtībām t. sk. sociālās atstumtības un PMP risku⁵³.

Moderno tehnoloģiju attīstības rezultātā strauji pieaug informatīvo avotu skaits, kas būtiski ietekmē lasīšanas paradumus. Pētījumi atklāj satraucošu tendenci – bērnu un jauniešu interese par lasīšanu samazinās, ko veicina gan informācijas pieejamības formāta maiņa, gan plašās digitālās izklaides iespējas. Šāda situācija negatīvi ietekmē izglītojamo motivāciju lasīt un rezultātā pazemina vispārējo lasītprasmes līmeni^{54,55,56}.

Lasīšana mūsdienās ir kļuvusi par kompleksu uzdevumu, jo liela daļa informācijas tiek pasniegta digitālā formātā, kas bieži vien ir vizuāla, numeriska vai audiāla. Šāds formāts veicina informācijas “skenēšanu” un neprasa ilgstošu uzmanības koncentrēšanu. Bērni un jaunieši arvien vairāk informāciju uztver interaktīvi un multimodāli, kas rada nepieciešamību pēc jaunām prasmēm un stratēģijām informācijas uztverē, apstrādē un analīzē.

Ir svarīgi atzīmēt, ka pastāv tieša korelācija starp izglītojamo interesi par lasīšanu un viņu akadēmiskajiem sasniegumiem. Tādēļ ir nepieciešams pievērst pastiprinātu uzmanību lasīšanas veicināšanai izglītības iestādēs, integrējot digitālos resursus un metodes, kas atbilst mūsdienu bērnu un jauniešu vajadzībām un mācīšanās stilam. 2021. gada ziņojumā par sociālo iekļaušanu

⁵¹https://www.oecd.org/en/publications/education-at-a-glance-2019_f8d7880d-en.html

⁵²<https://gem-report-2020.unesco.org/>

⁵³https://www.researchgate.net/profile/Tamara-Gazdic-Aleric/publication/351943033_Developing_Reading_Skills_Among_Students_at_Teacher_Education_Faculties_Primary_School_Teachers_and_Their_Pupils/links/60b10b6f45851557baa6a55a/Developing-Reading-Skills-Among-Students-at-Teacher-Education-Faculties-Primary-School-Teachers-and-Their-Pupils.pdf

⁵⁴<https://www.shankerinstitute.org/blog/digital-technology-and-reading-brain-what-reading-legislation-overlooks>

⁵⁵https://www.researchgate.net/publication/376460770_Do_New_Forms_of_Reading_Pay_Off_A_Meta-Analysis_on_the_Relationship_Between_Leisure_Digital_Reading_Habits_and_Text_Comprehension

⁵⁶https://www.researchgate.net/publication/384853825_The_Effect_of_Display_Polarity_on_Reading_Speed_and_Reading_Error_Among_Young_Adults

uzsvērts, ka izglītības sistēmām ir jānodrošina atbalsts, lai veicinātu lasītprasmes un tekstpratības attīstību visās vecuma grupās⁵⁷.

Latvijas izglītojamo lasītprasmes rezultātu kritums PIRLS 2021 pētījumā ir signāls, ka jāveic mērķtiecīgi soļi, lai uzlabotu lasītprasmes apguvi un mazinātu tās radītās negatīvās sekas, piemēram, sociālo atstumtību un PMP. Izglītojamo sociālās integrācijas sekmēšanai un lasītprasmes līmeņa paaugstināšanai nepieciešama kompleksa pieeja. Tai jāietver personalizēta atbalsta nodrošināšana, vecāku un sabiedrības iesaistes veicināšana, kā arī pedagogu profesionālās kompetences stiprināšana. Šāda pieeja veicinās labvēlīgas mācību vides izveidi un mazinās sociālās atstumtības un PMP risku. Ilgtermiņa pētījumi un teorētiskās atziņas lasītprasmes jomā ļāvušas ekspertiem identificēt piecus pamata elementus jeb komponentes, kas veido lasītprasmes pamatus⁵⁸:

- fonēmu apzināšanās (vārdu skaņu sadzirdēšana un izmantošana);
- alfabētiskais princips, pamata fonika un vārdu dekodēšana;
- precīza un raita saistītā teksta lasīšana (paplašinātā fonika);
- lasītā izpratne;
- vārdu krājums un valodas prasmes (pareiza vārdu izpratne un lietošana).

Katra no komponentēm ir būtiska sekmīgas lasītprasmes attīstībā. Ja izglītojamajam ir grūtības apgūt kādu no komponentēm, viņam ir vajadzīgs tieši uz šo komponenti vērsts atbalsts, tā sekmējot lasītprasmes attīstību kopumā.

Fonēmu apzināšanās (vārdu skaņu sadzirdēšana un izmantošana)

Lasītprasmes pamatā ir fonēmu apzināšanās – spēja dzirdēt, uztvert, atšķirt un izrunāt valodas skaņas. Pētījumi liecina, ka fonoloģiskās spējas pirmsskolas vecumā ir svarīgs faktors, kas prognozē bērna lasītprasmes līmeni sākumskolā. Lasītprasmes pamats ir fonēmu apzināšanās, kas ietver spēju dzirdēt, uztvert, atšķirt un izrunāt valodas skaņas. Bērniem, kuriem ir grūtības ar skaņu uztveri un diferencēšanu, pirms burtu un skaņu apguves pastāv paaugstināts risks saskarties ar lasīšanas grūtībām⁵⁹. Fonēmu apzināšanās grūtības var tikt novērtētas jau pirmsskolas vecumā. Tomēr ir svarīgi ņemt vērā, ka katra bērna attīstība norit atšķirīgi, un novērotās grūtības var nebūt ilgstošas. Fonēmu apzināšanās pilnībā attīstās pakāpeniski gan pirmsskolas, gan sākumskolas posmā. Neskatoties uz to, daži bērni var saglabāties nepietiekama fonoloģiskā apzināšanās un fonēmu izrunas traucējumi arī sākumizglītības periodā. Tādēļ, īstenojot lasītprasmes attīstības atbalsta pasākumus, ir būtiski izvērtēt visus rādītājus, kas raksturo lasītprasmi, tostarp fonēmu segmentēšanas ātrumu⁶⁰.

Alfabētiskais princips, pamata fonika un vārdu dekodēšana

Alfabētiskā principa izpratne un pamata fonika ir viena no pamatkomponentēm agrīnās lasītprasmes attīstībai. Tā ir prasme sapludināt vairākas skaņas zilbēs un pēc tam zilbes sapludināt vārdos, kas rada pamatu tālākai lasīšanas apguvei. Lasīt nozīmē sapludināt skaņas vārdā, lai iegūtu vārda jēgu. Ja bērns spēj sekmīgi saistīt burtus ar tiem atbilstīgām skaņām un sapludināt šo burtu skaņas vārdos, tad viņam lasīšanas apguve padosies raiti, un viņš spēs

⁵⁷<https://www.unesco.lv/lv/izglitiba-2030>

⁵⁸https://www.researchgate.net/publication/237305460_Dynamic_Indicators_of_Basic_Early_Literacy_SkillsTM_6th_Edition

⁵⁹https://www.researchgate.net/publication/265470985_Developmental_Relations_Between_Vocabulary_Knowledge_and_Reading_Comprehension_A_Latent_Change_Score_Modeling_Study

⁶⁰<https://philpapers.org/rec/VANPAA-27>

sekmīgi izlasīt arī tādus vārdus, kuru nav viņa vārdu krājumā⁶¹. Visa pamatā ir automātisms – cik ātri bērns spēj atpazīt un dekodēt atsevišķus burtus, burtu kombinācijas (zilbes), dažādus vārdus un to dažādās formas (piemēram, atvasinājumus) un tiekties uz lasīšanas mērķi – lasītā izpratni⁶². Ja bērnam nav izpratnes par fonēmu un grafēmu jeb skaņu un burtu attiecību sistēmu, tad viņam iemācīties lasīt sagādās grūtības. Būtiska lasīšanas sastāvdaļa ir dekodēšana, jo bez tās lasītājs nespēj saprast rakstītu tekstu. Tas ir mehānisks process, kurā bērns “atšifrē” vārda burtus un skaņas, lai tos varētu izrunāt un izprast. Dekodēšanas prasme ietver vārdu iztēlošanu un to veidošanu no atsevišķām skaņām. Atkārtojot dažādas burtu (grafēmu) kombinācijas, iespējams veicināt dekodēšanas prasmes.

Pamata fonikas mērķis ir attīstīt bērnu spēju saprast un izmantot valodu, balstoties uz pamatprincipiem. Šī pieeja koncentrējas uz pamatiemaņām, kas nepieciešamas, lai saprastu un apgūtu lasīšanu un rakstīšanu. Tajā iekļautas pamata skaņu un burtu attiecību mācības (piemēram, burtu atpazīšana, to izrunāšana un vienkāršu vārdu veidošana). Nevārdu (dažādu burtu savienojumu) lasīšana ir process, kurā lasītājs cenšas izlasīt neeksistējošus vārdus (tādus, kas nav atpazīstami vai pazīstami). Šis process bieži tiek izmantots, lai novērtētu lasītprasmes, fonoloģiskās apziņas un lasīšanas prasmju attīstību. Ir pētījumi, kas apliecina, ka nevārdu lasīšanas raitums ir cieši saistīts ar vēlāku mutiskās lasītprasmes raitumu⁶³.

Precīza un raita saistītā teksta lasīšana (paplašinātā fonika)

Paplašinātās fonikas mērķis ir nodrošināt plašāku un padziļinātu lasītprasmi, kas palīdz labāk izprast un analizēt tekstu. Lasīšanas raitums un lasītā izpratne ir tiešas lasīšanas procesa sastāvdaļas, kas attīstās un pilnveidojas skolā. Lasīšanas raitums iekļauj divus aspektus – ātrumu un precizitāti.

Automatizācija nozīmē ātri un precīzi atpazīt daudzus vārdus kā veselu vienību ar noteiktu nozīmi. Lēna (kaut arī precīza) lasīšana (neliels izlasīto vārdu skaists) nozīmē dekodēšanas grūtības. Lasīšanas raituma uzlabošanai svarīgi sākt ar vārdu līmeni, atsevišķiem teikumiem un vienkāršiem tekstiem, lai pakāpeniski pilnveidotu vārdu automatiskās lasīšanas prasmes, kas ir cieši saistītas ar lasīšanas raitumu. Arī skaļa lasīšana veicina lasītprasmes attīstīšanu, īpaši bērniem, kam šajā ziņā ir grūtības. Vislabāk lasīšanas raitumu var novērtēt, ja bērnam dod lasīt nevis atsevišķus vārdus vai teikumus, bet saistītu tekstu, jo tad sava loma ir arī kontekstam, kā arī ir svarīgi ievērot noteiktu izteiksmi un pauzes⁶⁴.

Lasītā izpratne

Lasīšanas izpratne ir spēja lasīt tekstu, apstrādāt to un saprast tā nozīmi. Lasītprasmes mērķis ir ne tikai tehniski pareizi un raiti izlasīt tekstu, bet galvenokārt to izprast. Laba teksta izpratne ir arī saistīta ar attīstītu secīgas domāšanas spēju. Bērnam vispirms attīstās runa un tikai pēc tam drukāta teksta izpratne. Lasītā izpratne veidojas pakāpeniski un norit dažādos līmeņos, piemēram, vārdu līmenī, teikuma līmenī un teksta līmenī. Bērniem, kuriem ir grūtības izprast lasīto un tiek sniegti atbalsta pasākumi – lasītā izpratnes treniņš, tas jādara dažādos valodas līmeņos, sākot ar zemāko – vārdu līmeni un pakāpeniski virzoties uz teksta līmeni. Lasītā izpratne kā viena no svarīgākajām lasītprasmes komponentēm ir tieši saistīta ar

⁶¹https://www.researchgate.net/publication/329172236_Do_nonword_reading_tests_for_children_measure_what_we_want_them_to_An_analysis_of_year_2_error_responses

⁶²<https://journalofcognition.org/articles/219/files/submission/proof/219-1-2217-1-10-20220411.pdf>

⁶³https://www.researchgate.net/publication/376535594_Between-Word_Processing_and_Text-Level_Skills_Contributing_to_Fluent_Reading_of_NonWord_Lists_and_Text

⁶⁴<https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED607625.pdf>

intelektuālajām spējām, jo raksturo verbālo jeb jēdzienisko domāšanu. Izpratni nav tik vienkārši attīstīt kā citas lasītprasmes komponentes, jo tā ir ciešāk saistīta ar bērna ikdienas pieredzi. Lasītā izpratnes pilnveidē īpaša nozīme ir bērna atmiņai, spējai prātā paturēt jauno pieredzi.

Lai sekmētu lasītā izpratni, vispirms jāizmanto vienkārši, īsi teikumi ar vizuālu palīgmateriālu (attēlu palīdzību). Būtisks nosacījums šajā procesā ir jau piemītošā vārdu krājuma un atsevišķu vārdu nozīmes izpratne. Sākotnēji ir svarīgi pārliecināties, vai katra konkrētā vārda jēdzieniskā nozīme ir bērnam zināma⁶⁵.

Vārdu krājums un valodas prasmes

Vārdu krājums ir bērna runā lietotie vārdi, kuru nozīmi bērns izprot. Ja bērnam ir plašs vārdu krājums, viņš spēj atpazīt vārdus ar vienu skatienu un sekmīgi izprast izlasīto⁶⁶. Vecumam atbilstīga runa ar pietiekošu vārdu krājumu ir viens no svarīgiem priekšnosacījumiem lasītprasmes apguvei.

Ja bērnam ir grūtības saprast izlasīto tekstu, viens no ieteikumiem ir paplašināt viņa aktīvo vārdu krājumu. Bērni, kuri ātrāk apgūst raitu lasīšanu un ir ieinteresēti pavadīt laiku lasot, īpaši stimulē savu attīstību (intensīvāka vārdu krājuma papildināšana un lietošana saziņā, ja lasīšana viņiem kļūst par brīvā laika nodarbi).

Atbalsta nodarbību nodrošināšana

Projekta Nr. 8.3.2.2./16/I/001 "Atbalsts izglītojamo individuālo kompetenču attīstībai" ietvaros tika izstrādāts metodiskais materiāls agrīnas lasītprasmes veicināšanai un jēgpilnas lasītprasmes attīstīšanai⁶⁷, kā arī tika īstenota universāla lasītprasmes veicināšanas programma VIMALA, kuras mērķis ir ne tikai lasītprasmes un lasītprīeka, bet arī pozitīvas uzvedības veicināšana. Programmu VIMALA var izmantot gan pedagogi, gan izglītojamo ģimenes. Materiālā piedāvātie lasītprasmes attīstības sekmēšanas uzdevumi ir izstrādāti, balstoties uz pasaules labās prakses lasītprasmes un lasītprīeka attīstības veicināšanā analīzi, kas iegūta, piedaloties dažādu valstu rīkotajos skolotāju profesionālās pilnveidesursos, konferencēs un apkopojot zinātniskajā literatūrā pieejamos pētījumu rezultātus par veiksmīgās vienaudžu mācīšanās lasītprasmes veicināšanai programmu īstenošanu⁶⁸.

Lasīšanas un tekstpratības atbalsta nodarbības sākumskolas izglītojamajiem ir nepieciešamas, lai nodrošinātu pamatprasmes, kas ir būtiskas izglītības procesa veiksmīgai norisei. Šādas nodarbības palīdz bērniem, kuri saskaras ar grūtībām lasīšanā, attīstīt fonētiskās apziņas, lasītprasmes un izpratnes prasmes, kas ir svarīgas ne tikai valodas apguvē, bet arī vispārējā izglītības procesā.

Savlaicīga un mērķtiecīga atbalsta sniegšana veicina bērnu pašpārliecinātību, motivāciju un spēju efektīvi apgūt jaunas zināšanas, tādējādi veidojot stabilu pamatu turpmākajai izglītībai, jo izglītojamie, kuriem ir grūtības apgūt raitu lasīšanu pamatizglītības pirmajos gados, ir pakļauti riskam, ka ar katru nākamo mācību gadu viņu akadēmiskie sasniegumi pasliktināsies. Tāpēc ir svarīgi jau agrīni iejaukties, lai profilaktiski novērstu šādu negatīvu tendenci.

Svarīga ir izglītības iestādes sadarbība ar izglītojamo vecākiem. Pamanot izglītojamā lasītprasmes grūtības, būtiska ir vecāku informēšana un iesaistīšana agrīno lasītprasēju

⁶⁵https://www.researchgate.net/publication/341793138_Growth_in_Reading_Comprehension_and_Verbal_Ability_From_Grades_1_Through_9

⁶⁶https://www.researchgate.net/publication/309621935_The_Role_of_Vocabulary_Breadth_and_Depth_in_Reading_Comprehension_A_Quantitative_Study_of_Finnish_EFL_Learners

⁶⁷<https://atbalstsizcilibai.lv/lasit/lasit-metodika/>

⁶⁸<https://atbalstsizcilibai.lv/lasit/>

funkciju attīstīšanā (sniedzot konkrētus ieteikumus). Lasītprasmes veicināšanas (intervences) materiāli, kas paredzēti bērniem, ja tiek konstatētas lasītprasmes grūtības, ir brīvi pieejami gan “Skola 2030 digitālajā mācību resursu krātuvē”⁶⁹, gan minētajā projekta “Atbalsts izglītojamo individuālo kompetenču attīstībai” tīmekļvietnē^{70,71}.

Latviešu valodas aģentūra ir apkopojusi skolotāju priekšlikumus, sistematizējot tos un papildinot ar metodiskiem ieteikumiem, kā lasītprasmes apguvi padarīt par bērniem saistošu un interesantu nodarbi. 2024. gadā ir publicēts kartīšu komplekts “101 ideja lasītprasmes veicināšanai”, lai pilnveidotu bērnu prasmi lasīt pareizi, raiti, saprast izlasīto, kā arī ieinteresēt vairāk lasīt grāmatas. Kartītes paredzētas pirmsskolas un sākumskolas pedagogiem izglītojamo lasītprasmes veicināšanai līdz pat 6. klasei⁷².

Projekta ietvaros paredzēts, ka 1. - 3. klases izglītojamajiem ar lasīšanas grūtībām jānodrošina atbalsts gan mācību stundu laikā (visos mācību priekšmetos), gan arī regulārās grupu nodarbības lasītprasmes veicināšanai ne biežāk kā divas reizes nedēļā. 1. klases izglītojamajiem atbalsts pieejams no mācību gada otrā semestra, kad izglītojamais ir adaptējies izglītības videi. Grupā lasītprasmes nodarbības var nodrošināt pedagogs, pedagoga palīgs, bibliotekārs vai speciālais pedagogs. Lasītprasmes veicināšanas atbalsta nodarbībās iesaistītajiem bērniem nepieciešams pārbaudīt visus lasītprasmi raksturojošos rādītājus – fonēmu segmentēšanas raitumu, burtu nosaukšanas raitumu, nevārdu lasīšanu, teksta lasīšanu, lasītā izpratni un vārdu krājumu.

Grupā nodarbību komplektēšanā jāievēro dalībnieku lasītprasmes grūtību līdzīgas iezīmes (skat. 4. pielikumu). Lai optimizētu mācības, ieteicams veidot divu līdz trīs izglītojamo grupas, ņemot vērā dalībnieku kognitīvo saderību. Piemēram, grupā ieteicams iekļaut ne vairāk kā vienu bērnu ar papildu uzmanības traucējumiem līdztekus lasītprasmes grūtībām. Ja grupā ir šāds bērns, optimālais dalībnieku skaits ir divi. Grupā kompleksitātes procesā būtiski izvērtēt katra izglītojamā attīstības līmeni un spēju iekļauties grupas darbā, īpašu uzmanību pievēršot uzvedībai trīs bērnu grupā, sadarbības spējām un spējai sekot pedagoga norādījumiem. Ja nepieciešams, jāpiesaista arī citi speciālisti: logopēds, speciālais pedagogs, psihologs. Nodarbības ieteicamais ilgums ir 40 minūtes, iekļaujot vismaz divas dinamiskās pauzes.

Individuālais lasītprasmes nodarbības var nodrošināt tikai skolotājs logopēds vai speciālais pedagogs. Individuālās lasītprasmes nodarbībām nepieciešams pedagoģiski medicīniskās komisijas atzinums vai logopēda, speciālā pedagoga, klīniskā un veselības psihologa atzinums, kurā ir ieteikts nodrošināt individuālās lasītprasmes nodarbības. Nodarbības ieteicamais ilgums ir 40 minūtes, iekļaujot vismaz divas dinamiskās pauzes.

Individuālās, kā arī grupu lasītprasmes nodarbības ir vērstas uz to, lai:

1. **Veicinātu lasīšanas prasmju attīstību:** Nodarbības palīdzētu izglītojamajiem, kuriem ir grūtības ar lasīšanu, apgūt nepieciešamās prasmes, lai viņi varētu lasīt precīzāk, ātrāk un ar izpratni, kā arī tikt līdzī mācību vielai.
2. **Mazinātu mācīšanās grūtības:** Nodarbības palīdzētu samazināt atšķirības starp izglītojamajiem, kuriem lasīšana padodas viegli, un tiem, kuriem ir grūtības. Tas nozīmē, ka bērni ar lasīšanas grūtībām saņemtu papildu atbalstu, lai viņi varētu mācīties līdzās saviem vienaudžiem un sasniegt savu potenciālu.

⁶⁹<https://mape.gov.lv/catalog/materials/481E1B76-AB0E-470D-84B6-5D901C98293F/view>

⁷⁰<https://atbalstsizcilibai.lv/lasit/ieteikumi-2/>

⁷¹<https://atbalstsizcilibai.lv/lasit/ieteikumi/>

⁷²<https://valoda.lv/101-ideja-skolenu-lasitprasmes-veicinasanai/>

IZGLĪTOJAMĀ MENTORA INDIVIDUĀLS ATBALSTS IZGLĪTOJAMAJAM

Mentoring

Eiropas Komisijas dokumentā “Visas skolas pieeja priekšlaicīgas mācību pārtraukšanas mazināšanai. Politikas norādes” norādīts, ka ārpusklases un ārpusskolas izglītības iespējas, tostarp sporta, mākslas, kultūras un citas aktivitātes, kas ir savienojamas ar izglītības mērķiem, sniedz jauniešiem papildu iespējas izcelties un veicina viņu motivāciju un piederības sajūtu izglītības iestādē. Izglītības ieguvējam paredzētā atbalsta kontekstā tiek uzsvērtā arī īpaša atbalsta nepieciešamība citās valodās runājošiem, nosakot, ka izglītojamajiem, kuru dzimtā valoda nav mācību valoda, jāsaņem pielāgots papildu atbalsts atbilstoši viņu vajadzībām, vēlams, ārpus skolas laika, izvairoties no jebkādam “nošķiršanas” metodēm⁷³. Projekta ietvaros viens no atbalsta pasākumiem, kas ir vērsti uz sociālās atstumtības un PMP riska mazināšanu, ir mentoring.

Mentoring ir atbalsta un palīdzības sniegšana izglītojamajam, lai kopā ar mentoru sasniegtu noteiktus mērķus konkrētā laika posmā. Tas ietver divu cilvēku attiecības, kas turpinās pietiekami ilgi, kurās mentors sniedz padomus un atbalstu izglītojamajam bez kritikas. Šīs attiecības attīstās, regulāri tiekoties un komunicējot. Mentoringa mērķis ir atpazīt un agrīni izvērtēt izglītojamā individuālās īpatnības, prasmes un vajadzības, lai sniegtu nepieciešamo atbalstu, veicinātu intelektuālo un emocionālo izaugsmi un saglabātu motivāciju turpināt mācīties. Mentors ir uzticama persona, kas atbalsta, iedrošina, motivē un palīdz mentorējam attīstīt personību un prasmju potenciālu⁷⁴.

Izglītojamo mentora individuāls atbalsts Projekta ietvaros ir paredzēts izglītojamajiem no 13 gadu vecuma, kuriem ir konstatēts sociālās atstumtības vai PMP risks, kā arī izglītojamajiem, kuri par vispārējās pamatizglītības programmas apguvi ir saņēmuši tikai liecību un atkārtoti mācās 9. klasē vai ir uzņemti profesionālās izglītības iestādē. Mentora atbalsts saņemams pēc IAP izstrādes, nosakot sasniedzamos rezultātus jaunieša personības izaugsmei, motivācijas paaugstināšanai gan uzlabot mācību sasniegumus, gan karjeras izaugsmes iespējas.

Balstoties uz Interaktīvajā rīkā apstiprināto Mentora darba laika uzskaites veidlapu, sadarbības partneris organizē apmaksu, par faktiski pavadītu laiku ar izglītojamo katra mēneša ietvaros atbilstoši “Vienas vienības izmaksu standarta likmes aprēķina un piemērošanas metodika mentoru atalgojumam” noteiktajai kārtībai.

Projekta ietvaros par izglītojamo mentoru tiek uzskatīta persona, kura atbilst šādām prasībām:

- ir pilngadīga;
- ieguvusi vismaz īsā cikla profesionālās augstākās izglītības programmas izglītību vai ir apguvusi daļu no augstākās izglītības programmas (vismaz četru semestru apjomā), vai ir ieguvusi vismaz C kategorijas trenera sertifikātu, kas ir derīgs uz IAP īstenošanas brīdi;
- ir apguvusi Projekta ietvaros izstrādāto izglītojamo mentora mācību programmu 36 stundu apjomā;

⁷³https://education.ec.europa.eu/sites/default/files/document-library-docs/policy_rec_latvian_final.pdf

⁷⁴<https://www.lm.gov.lv/lv/sociala-darba-vardnica>

- atbilst Izglītības likumā 50. pantā noteiktajam;
- nav veikusi Bērnu tiesību aizsardzības likuma 72. panta piektajā daļā minētos pārkāpumus.

Mentoram nepieciešamās prasmes ir būtiskas, lai nodrošinātu veiksmīgu attiecību veidošanu, efektīvu atbalstu un vadību mentorējamā attīstībā. Pirmkārt, labas komunikācijas prasmes ir pamatā veiksmīgai sadarbībai, ļaujot skaidri izteikt idejas un uzklaut otru cilvēka vajadzības. Otrkārt, spēja motivēt un iedvesmot ir svarīga, lai rosinātu izglītojamo sasniegt savus mērķus. Turklāt mentoram jābūt spējīgam ļaut izglītojamajam iespēju pašam pieņemt lēmumus un rīkoties, kā arī pieņemt dažādību un atšķirīgu attiecību modeļus. Prasme saskatīt un atbalstīt izglītojamā talantus ir būtiska, lai atklātu izglītojamā potenciālu. Mentoringa prasa arī spēju iedrošināt un vadīt risku, kā arī “izturēt” kompleksas situācijas, kurās nav skaidru atbilžu. Visbeidzot, mentoram ir jāapzinās savas vajadzības, jūtas un rīcība, lai nodrošinātu līdzsvarotu un efektīvu attiecību dinamiku.

Izglītojamā mentora individuālā atbalsta saņemšana izglītojamajam tiks nodrošināta:

- izglītības iestādēs (jo atbalsts ir paredzēts izglītojamajiem, kuri ir reģistrēti kādā no izglītības iestādēm);
- Jaunatnes likuma 5. panta septītajā daļā minētajos jauniešu centros, kas ir pašvaldības iestāde vai pašvaldības iestādes struktūrvienība, lai nodrošinātu mentora atbalsta pieejamību ārpus izglītības iestādēm (paplašinot iespējas sasniegt izglītojamos, kuri ir reģistrēti izglītības iestādē, bet neattaisnotu iemeslu dēļ kavē mācības vai vispār to neapmeklē).

Izglītojamo mentora mācību programmas izstrāde

Projekta ietvaros tiek izstrādāta izglītojamo mentora mācību programma, un 2025. gada otrā pusē un 2027. gada pirmajā ceturksnī tiks īstenotas mācības, par kurām tiks izsniegta apliecība par programmas apguvi. Programmas īstenošanas garums ir 36 (trīsdesmit sešas) akadēmiskās stundas. Informācija par iespēju piedalīties mācībās tiks sniegta visiem sadarbības partneriem, kā arī tiks publicēta Projekta tīmekļvietnē. Projekta ietvaros ir plānots sagatavot ne mazāk kā 200 mentorus.

GRUPU SUPERVĪZIJAS

Supervīziju īstenošana

Izglītības sistēma šobrīd saskaras ar daudzpusīgiem izaicinājumiem, tostarp nepieciešamību nodrošināt iekļaujošu un kvalitatīvu izglītību visiem izglītojamajiem, ņemot vērā viņu individuālās vajadzības, mācīšanās veidu un sociālās atstumtības un PMP risku, vienlaikus pielāgojoties strauji mainīgajām darba tirgus prasībām un digitalizācijas ietekmei, kā arī risinot cilvēkresursu trūkuma un profesionālās izdegšanas problēmas. Lai nodrošinātu kvalitatīvu atbalstu izglītojamajiem un viņu ģimenēm, pedagogiem, atbalsta personālam, nepieciešamas regulāras profesionālās pilnveides iespējas un cita veida atbalsta pasākumi, kas spētu uzlabot darba kvalitāti un novērstu izdegšanas risku. Uz nepieciešamību pēc speciālistu profesionālās kompetences pilnveides un nepieciešamo atbalstu norāda arī vairāki izglītības politikas plānošanas dokumenti, piemēram, "Izglītības attīstības pamatnostādnes 2021. - 2027. gadam"⁷⁵ un UNESCO ziņojums "Izglītība 2030"⁷⁶.

Supervīzija ir konsultēšanas veids pieaugušo izglītībā un profesionālās darbības sistēmā, kura ietvaros supervizors un supervīzējamais iedziļinās konkrētā ar profesionālo jomu saistītā situācijā un veic tās analīzi. Supervīzijā tiek atbalstīta, attīstīta, pārskatīta un pārraudzīta, dažkārt arī novērtēta speciālista profesionālā darbība, tās tiesiskie un profesionālās ētikas aspekti⁷⁷. Supervīzija ir konsultatīvs atbalsts jautājumos, kas saistīti ar darbu un profesionālo darbību. Profesionālās efektivitātes paaugstināšana ir supervīzijas galvenais rezultāts, kas var ietvert dažādu jautājumu risināšanu: profesionālo robežu apzināšanās, rīcības alternatīvu atrašana konkrētās darba situācijās, attiecību veidošana ar kolēģiem, padotajiem, klientiem, sadarbība komandā, darba stratēģijas, stresa faktoru un izdegšanas mazināšana un daudzi citi jautājumi, kas aktualizējas ikdienas darbā⁷⁸.

Projekta ietvaros plānots nodrošināt **grupu supervīziju īstenošanu pedagogiem, atbalsta personālam, arī pasākuma ietvaros sagatavotiem izglītojamo mentoriem** (t. sk. jaunatnes darbinieki un jaunatnes lietu speciālisti). Plānoto supervīziju mērķis ir pilnveidot minēto speciālistu profesionālo kompetenci sociālās atstumtības un PMP riska identificēšanā, paaugstināt profesionālo pašefektivitāti darbā ar izglītojamajiem, kuriem konstatēts sociālās atstumtības vai PMP risks, kā arī veicināt prasmi apzināties savus resursus, lai nepieļautu profesionālu izdegšanu.

Supervīzijas ietvaros supervizors un supervīzijas dalībnieki (supervīzējamie) iedziļinās konkrētā ar profesionālo jomu saistītā situācijā un veic tās analīzi. Supervīzija sniedz atbalstu jautājumos, kas saistīti ar profesionālo darbību un savstarpējo sadarbību. Supervīzija nodrošina profesionālās efektivitātes paaugstināšanos, attīstot izpratni un profesionālo robežu apzināšanos, rīcības alternatīvu atrašanu konkrētās darba situācijās, uzlabojot attiecību veidošanu ar kolēģiem, klientiem, stiprinot sadarbību komandā. Supervīzija palīdz izvēlēties atbilstošākās darba stratēģijas, nodrošina stresa faktoru identificēšanu un izdegšanas mazināšanu.

Supervīzija ir būtiska arī izglītojamo mentoriem, jo tā sniedz iespēju analizēt darba pieredzi, pilnveidot profesionālās prasmes un mazināt emocionālo spriedzi, kas rodas, strādājot ar

⁷⁵<https://likumi.lv/ta/id/324332-par-izglitibas-attistibas-pamatnostadnem-20212027-gadam>

⁷⁶<https://www.unesco.lv/lv/izglitiba-2030>

⁷⁷<https://www.lm.gov.lv/lv/sociala-darba-vardnica>

⁷⁸<https://www.supervizija.lv/lv/par-superviziju/>

jauniešiem īpaši sarežģītās situācijās, vienlaikus veicinot mentoru profesionālo izaugsmi un kvalitatīva atbalsta sniegšanu izglītojamajiem.

Atbalsta pasākuma īstenošanas ietvaros tiks nodrošināta sinerģija ar Programmas 4.3.5. specifiskā atbalsta mērķa “Uzlabot vienlīdzīgu un savlaicīgu piekļuvi kvalitatīviem, ilgtspējīgiem un izmaksu ziņā pieejamiem pakalpojumiem; pilnveidot sociālās aizsardzības sistēmas, tostarp veicināt sociālās aizsardzības pieejamību; uzlabot ilgtermiņa aprūpes pakalpojumu pieejamību, efektivitāti un izturētspēju” 4.3.5.4. pasākumu “Profesionāla un mūsdienīga sociālā darba attīstība” (attiecībā uz supervīziju nodrošināšanu pašvaldību sociālajiem darbiniekiem), kā arī ar Programmas 4.3.6. specifiskā atbalsta mērķa 4.3.6.7. pasākumu “Starpnozaru sadarbības un atbalsta sistēmas izveide bērnu veselīgai attīstībai un sekmīgai pašrealizācijai”⁷⁹.

Grupu supervīzijas plānots nodrošināt ārpakalpojuma veidā, sākot ar 2026. gada sākumu. Projekta ietvaros tiks izstrādāti noteikumi, kuros tiks definēti kritēriji pakalpojuma sniedzēja atlasei, supervīziju grupu komplektēšanai, noteikts stundu skaitu vienas grupas supervīzijām u. c. kritēriji.

---

⁷⁹<https://likumi.lv/ta/id/354745>

INICIATĪVU PROJEKTU UN PARTNERĪBAS PROJEKTU ĪSTENOŠANA

Skolas - kopienas iniciatīvu projekti

Būtiska loma sociālās atstumtības un PMP riska mazināšanā, bērnu un jauniešu labbūtības veicināšanā izglītības iestādēs ir sabiedrības un vietējās kopienas iesaiste – izglītības iestādes veidojot kā sadarbības centrus, kur līdzdarbojas pedagogi, vecāki, pašvaldības un vietējās kopienas, pārstāvji kopīgi uzlabojot izglītības kvalitāti.

Raksturojot aktuālās tendences un vīziju par izglītības pilnveidi, arī IAP2027 norāda uz plašāku iesaistīto un ieinteresēto pušu loku izglītības jomā. Mācīšanas un mācīšanās procesos arvien aktīvāk iesaistās dažādas ieinteresētās puses, tostarp nevalstiskās organizācijas, privātais sektors un dažādas sabiedrības grupas. Šī daudzveidīgā sadarbība nodrošina plašākas mācīšanās iespējas, pilnveido mācību saturu, pieeju, resursu un tehnoloģisko risinājumu klāstu. IAP2027 tiek iezīmēti arī dažādi sadarbības veidi starp izglītības iestādēm, pašvaldībām un vietējo kopienu. Tas ietver norādes uz koordinētu un mērķtiecīgu ārpus formālās izglītības piedāvājumu, tostarp interešu izglītības un nevalstisko organizāciju aktivitātēm, kas tiek īstenotas vietējā kopienā, efektīvi izmantojot izglītības iestāžu un citu vietējo resursu kapacitāti. Tiek uzsvērtā arī sistemātiska un daudzveidīga interešu izglītības piedāvājuma attīstība, kas pielāgota izglītojamo interesēm. Turklāt tiek akcentēta pašvaldības sadarbība ar izglītības iestādēm, ģimenēm un vietējo kopienu, tostarp nevalstiskajām organizācijām un darba devējiem, lai aktīvi iesaistītu reemigrantu un imigrantu bērnus⁸⁰.

Iniciatīvu projektu īstenošana

Lai veicinātu izglītības iestāžu sadarbību ar vietējo kopienu, pašvaldības un izglītības iestāžu vietējo resursu izmantošanu, tostarp paplašinot ārpus formālās izglītības piedāvājumu izglītības iestādē, veicinot pilsonisko līdzdalību, nodrošinot darbu ar reemigrantiem, imigrantiem un mazākumtautībām, iesaistot ģimenes un citus sabiedrības locekļus, kā arī mazinātu sociālās atstumtības un PMP risku – Projekta ietvaros plānota **Skolas - kopienas iniciatīvu projekti** (turpmāk – Iniciatīvu projekti) īstenošana. Iniciatīvu projekti tiks īstenoti ārpus formālās izglītības visa gada garumā, t. sk. brīvlaikos. Plānots, ka aktivitātes būs vērstas uz tādu izglītojamo grupu iekļaušanu, kā, piemēram, izglītojamie ar speciālām vajadzībām, mācīšanās grūtībām, sociālās atstumtības un ekonomiskajiem riskiem vai vardarbībai pakļauti bērni. Iniciatīvu projektos ir atbalstāma ne tikai to izglītojamo iesaiste, kuriem konstatēts sociālās atstumtības vai PMP risks, bet arī citu projekta pasākuma mērķa grupas izglītojamo, tostarp reemigrantu, imigrantu un mazākumtautību pārstāvju, iesaiste, lai sekmīgāk īstenotu riska grupu sociālo iekļaušanu.

Latvijā dzīvo vairāk nekā 150 tautību. Lielākās etniskās grupas ir krievi, baltkrievi, ukraiņi, poļi, lietuvieši, ebreji, romi, vācieši un igauņi. Mazākumtautības un to kultūra ir neatņemama un svarīga Latvijas sabiedrības un kultūrtelpas sastāvdaļa. Tām ir atšķirīga vēsture, pārstāvju skaits un situācija ekonomiskajā, sociālajā un kultūras jomā, tādēļ svarīgi sniegt atbalstu mazākumtautību integrēšanai Latviešu kultūrā un veicināt latviešu valodas apguvi⁸¹.

Projekta ietvaros tiks izstrādāts Iniciatīvu projektu atklāto konkursu nolikums (turpmāk – Nolikums), kas ietvers detalizētu aprakstu par vērtēšanas procesu, vienotus vērtēšanas

⁸⁰<https://likumi.lv/ta/id/324332-par-izglitibas-attistibas-pamatnostadnem-20212027-gadam>

⁸¹<https://www.km.gov.lv/lv/mazakumtautibas>

kritērijus, kā arī Projekts noteiks pieejamo finansējuma kvotas katram sadarbības partnerim. Iniciatīvu projektu konkursus organizē, kā arī vērtē un apstiprina Projekta pārstāvji. Pēc minētā konkursa Nolikuma izstrādes Projekta ietvaros tiks organizēti izglītojoši pasākumi pašvaldībām un izglītības iestādēm, pieaicinot arī nevalstiskā sektora pārstāvjus, par Iniciatīvu projektu īstenošanu.

Iniciatīvu projektu konkursi tiks organizēti no 2025. gada ceturkā ceturkšņa vismaz vienu reizi gadā, lai veicinātu **Projekta noteikto mērķu sasniegšanu**:

- mazināt jauniešu sociālās atstumtības un PMP risku;
- veicināt izglītības iestāžu sadarbību ar vietējo kopienu, pašvaldības un izglītības iestāžu vietējo resursu izmantošanu, tostarp paplašinot ārpus formālās izglītības (t. sk. interešu izglītības) piedāvājumu izglītības iestādē;
- veicināt pilsonisko līdzdalību, nodrošinot darbu ar reemigrantiem, imigrantiem un mazākumtautībām, iesaistot vecākus, ģimenes, citus kopienas locekļus.

Iniciatīvas projekta iesniedzējs ir pašvaldība, kas to īsteno sadarbībā ar izglītības iestādēm un nevalstiskajām organizācijām, t. i., biedrībām un nodibinājumiem (turpmāk – NVO), kas darbojas vietējā kopienā, plānojot izglītojamo, vecāku, ģimeņu un citu kopienas locekļu iesaisti. Informācija par iespēju piedalīties Iniciatīvu projektu konkursā tiek publicēta pašvaldības un sadarbības partneru tīmekļvietnēs. Iniciatīvu projektu īstenošanas periods ir no sešiem līdz 18 mēnešiem. Iniciatīvu projekta **primārā mērķa grupa** – vispārējās izglītības iestāžu izglītojamie no 1. līdz 12. klasei, kā arī to profesionālās izglītības iestāžu un vispārējās izglītības iestāžu, kuras īsteno profesionālās izglītības programmas, izglītojamie no 1. līdz 4. kursam, t. sk. sociālās atstumtības un PMP riska grupas izglītojamie, **sekundārā mērķgrupa** – sociālās atstumtības riskam pakļauto izglītojamo vecāki un ģimenes locekļi. Minimālais skaits izglītojamo no sociālās atstumtības un PMP riska grupas, kuri tiks iesaistīti Iniciatīvu projektā, ir noteikts vismaz 15 % apmērā no mērķa grupas kopējā dalībnieku skaita. Tas tiek apliecināts ar pašvaldības vadītāja (tā pilnvarotas personas) vai izglītības iestādes vadītāja parakstu. Sadarbības partneris Iniciatīvu projekta pieteikumu un visus nepieciešamos dokumentus (iesniegumu, atskaites un attaisnojošos dokumentus) aizpilda un pievieno Interaktīvajā rīkā.

Pieņemot lēmumu par Iniciatīvu projekta iesnieguma un noslēguma pārskata apstiprināšanu, Projekta pārstāvji izvērtē:

- Iniciatīvu projekta atbilstību Projekta mērķiem;
- Iniciatīvu projektā iesaistītās mērķa grupas lielumu, tai plānoto un īstenoto pasākumu mērogu, kā arī iniciatīvu projekta īstenošanas vietu un termiņu iniciatīvu projektam pieejamā finansējuma ietvaros;
- finanšu izlietojuma pamatojumu un atbilstību paredzētajam budžetam;
- plānoto un faktiski veikto Iniciatīvu projekta pasākumu ietekmi uz Projekta mērķa sasniegšanu.

Vienam Iniciatīvu projektam pieejamais finansējuma apmērs ir 7000 EUR (t. sk. iekļauti visos normatīvajos aktos noteiktie nodokļi), kas 100 % tiek nodrošināts no Projekta līdzekļiem. Iniciatīvu projektu izmaksu aprēķina metode – fiksētās summas maksājums. Projekts nodrošina priekšfinansējumu 80 % apmērā no Iniciatīvu projekta summas 30 dienu laikā no datuma, kad pieteikumu ir apstiprinājis Finansējuma saņēmējs. Atlikušo maksājumu 20 % apmērā no Iniciatīvu projekta summas pārskaita pēc Iniciatīvu projekta noslēguma pārskata apstiprināšanas un saskaņošanas.

Izglītības iestāžu partnerības projekti

Izglītības iestāžu partnerības projekti ir mērķtiecīgas sadarbības iniciatīvas, kurās piedalās vairākas izglītības iestādes ar mērķi uzlabot izglītības kvalitāti, kā arī uzlabot latviešu valodas prasmi un atbalstīt izglītojamās pārejā uz vienoto skolu. Šie projekti ietver kopīgu resursu, pieredzes un labās prakses apmaiņu, kā arī dažādu aktivitāšu, piemēram, semināru un izglītojošu pasākumu, organizēšanu. Jau UNESCO 2009. gada izglītības pārskatā tiek norādīts, ka partnerības projekti ļauj izglītības iestādēm efektīvāk risināt aktuālas problēmas, attīstīt jaunas mācību metodes un veicināt sociālo iekļaušanu, kā arī uzlabot izglītojamo sasniegumus un iekļaušanos sabiedrībā⁸².

Pārņemot labo praksi, Britu padomes pārstāvniecība Latvijā sadarbībā ar Izglītības un zinātnes ministriju no 2023. gada septembra līdz 2024. gada maijam īstenoja pilotprojektu "Izglītības iestāžu partnerības kā atbalsts pārejai uz mācībām latviešu valodā (atbalsts vienotai skolai)". Izglītības iestāžu partnerības pilotprojekts tika īstenots, lai sniegtu atbalstu izglītojamajiem, vecākiem (personām, kas realizē aizgādību), pedagogiem un izglītības iestāžu vadītājiem pārejā uz mācībām latviešu valodā un veicinātu vienotas izglītības sistēmas attīstību Latvijā⁸³. Pilotprojekts ne tikai apliecināja, ka Partnerības projekti sniedz iespēju izglītības iestādēm veidot partnerības veiksmīgai pārejai uz mācībām latviešu valodā, kā arī palīdz pedagogiem izstrādāt stratēģiju un metodes, lai nākotnē veidotu mērķtiecīgu sadarbību pārmaiņu procesu īstenošanai.

Partnerības projektu īstenošana

Arī Projekta ietvaros, lai sniegtu atbalstu pedagogiem, izglītojamajiem un vecākiem veiksmīgai pārejai uz mācībām latviešu valodā, kā arī stiprinātu apziņu, ka pedagogi spēj realizēt pārmaiņas, izvērtējot esošo situāciju un vajadzības katrā skolā, **plānots īstenot izglītības iestāžu partnerības projektus** (turpmāk – Partnerības projekti). Partnerības veido vienas pašvaldības divas līdz trīs izglītības iestādes: sākumskolas, pamatskolas un vidusskolas, kur vismaz vienā līdz 2023./2024. mācību gadam tika īstenota mazākumtautību izglītības programma, vai izglītības iestāde, kurā mazākumtautību izglītojamo skaits sasniedz līdz 30 % no izglītojamo skaita, bet otrs partnerības pārstāvis ir latviešu mācībvalodas pamatskola vai vidusskola, vai profesionālās izglītības iestāde.

Projekta ietvaros tiks izstrādāts Partnerības projektu nolikums, kurā atrunāta projektu īstenošanas kārtība un kritēriji, kā arī Projekts noteiks pieejamo finansējuma kvotu katram sadarbības partnerim. Pēc minētā nolikuma izstrādes Projekta ietvaros tiks organizētas ideju domnīcas sadarbības partneriem par Partnerības projektu īstenošanu. Sākot ar 2025. gada ceturto ceturksni, reizi kalendārajā gadā, tiks organizēts jauns Partnerības projektu konkursu uzsaukums. Visas izglītības iestādes Partnerības projektos var piedalīties atkārtoti, bet ar citu dalībnieku (izglītojamo, vecāku, pedagogu) sastāvu un citām aktivitātēm, kas tiek plānotas, izvērtējot iepriekš īstenoto projektu rezultātus.

Partnerības projektu mērķis ir sniegt atbalstu pārejā uz mācībām latviešu valodā. Partnerības projektu ietvaros tiek īstenotas atbilstošas aktivitātes pedagogiem, izglītojamajiem un viņu vecākiem, kas sniedz atbalstu pārejā uz mācībām latviešu valodā, kā arī īsteno aktivitātes, kas uzlabo mācību satura plānošanu un mācību stundu īstenošanu. Izvērtējot esošo situāciju un vajadzības katrā izglītības iestādē, aktivitātes vērstas uz pedagogu un izglītības

⁸²<https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000185117?posInSet=1&queryId=N-EXPLORE-ae08a0d2-a4e0-44a4-8a39-d96ee3251544>

⁸³<https://www.izm.gov.lv/lv/izglitibas-iestazu-partneribas-ka-atbalsts-parejai-uz-macibam-latviesu-valoda>

iestāžu vadītāju kompetences stiprināšanu, rosinot realizēt pārmaiņas izglītības vidē, lai veicinātu pāreju uz mācībām latviešu valodā. Partnerības projektos tiek atbalstītas aktivitātes izglītojamo vecākiem un ģimenes locekļiem, lai iedrošinātu viņus pārmaiņām un stiprinātu latviešu valodas lietošanu ģimenē ikdienā.

Partnerības projekta mērķa grupas:

- izglītojamie, kas mācības apgūst vispārējās izglītības iestādēs no 1. līdz 12. klasei, vai profesionālās un vispārējās izglītības iestādēs, kuras īsteno profesionālās izglītības programmās no 1. līdz 4. kursam;
- izglītības iestāžu pedagogi (t. sk. vadība, atbalsta personāls);
- izglītojamo vecāki un ģimenes locekļi.

Projekta iesniedzējs un īstenotājs ir izglītības iestādes, īstenošanas ilgums ir no četriem līdz deviņiem mēnešiem viena mācību gada ietvaros. Partnerībās piedalās sākumskolas, pamatskolas un vidusskolas, kurās līdz 2023./2024. mācību gadam tika īstenotas mazākumtautību izglītības programmas, un latviešu mācībvalodas pamatskolas un vidusskolas, kā arī izglītības iestādes, kurās ir liels īpatsvars (30% un vairāk) ar mazākumtautību izglītojamajiem. Tiek atbalstīti Partnerības projekti, kuru aktivitāšu īstenošanā ir iesaistītas ne mazāk kā divas mērķgrupas, obligāti iesaistāmā grupa ir izglītojamo vecāki un ģimenes locekļi.

Partnerības projekta ietvaros **netiek** nodrošināti profesionālās pilnveides kursi (t. sk. mācību vai metodisko materiālu izveide u. tml.), bet uzsvars tiek likts uz iespēju veidot partnerības, savstarpēji sadarboties, īstenojot pieredzes apmaiņu un apgūt jaunas prasmes atbilstoši izglītības iestādes vajadzībām, iespējām un potenciālajiem sadarbības partneriem. Sadarbības partneri kopā izvirza sev aktuālus mērķus, plāno aktivitātes, kā arī tām nepieciešamo atbalstu. Partnerības projekti ne tikai sniedz iespēju izglītības iestādēm veidot partnerības veiksmīgai pārejai uz mācībām latviešu valodā, bet arī palīdz izglītības iestādēm un pedagogiem izstrādāt stratēģiju un metodes, lai nākotnē veidotu mērķtiecīgu sadarbību pārmaiņu procesu īstenošanai.

Pašvaldības attiecībā uz Partnerības projektiem veic šādas darbības:

- informē izglītības iestādes par finansējuma pieejamību un iespēju veidot Partnerības projektus;
- organizē Partnerības projektu ideju konkursus un veicina izglītības iestāžu iesaisti tajos;
- izveido Partnerības projektu pieteikumu vērtēšanas komisiju vismaz trīs cilvēku sastāvā;
- izvērtē un apstiprina Partnerības projektu pieteikumus saskaņā ar nolikumu, vērtēšanas kritērijiem un pašvaldībai pieejamās kvotas apmēru un, izmantojot Interaktīvo rīku, iesniedz tos saskaņošanai Projekta īstenotājam;
- izvērtē un apstiprina Partnerības projektu noslēguma pārskatus, iesniedz tos saskaņošanai Projekta īstenotājam.

Vienam Partnerības projektam maksimālais pieejamais finansējuma apmērs ir 5000 EUR (t. sk. iekļauti visos normatīvajos aktos noteiktie nodokļi), kas 100 % tiek nodrošināts no Projekta līdzekļiem. Izglītības iestāžu partnerības projektu izmaksu aprēķina metode – budžeta projekts. Projekts nodrošina priekšfinansējumu 80 % apmērā no Partnerības projekta summas

30 dienu laikā no datuma, kad pieteikumu ir saskaņojis Projekta īstenotājs. Atlikušo maksājumu 20 % apmērā no Partnerības projekta summas pārskaita izglītības iestādēm pēc Partnerības projektu noslēgumu pārskatu apstiprināšanas un saskaņošanas.

Partnerības projektu sekmīgai norisei svarīga ir novadu / pilsētu izglītības pārvalžu pārstāvju iesaiste, sadarbība ar Projekta pārstāvjiem, dalība partnerību pasākumos un atbalsts izglītības iestādēm gan finanšu resursu pārvaldībā, gan pārmaiņu ieviešanā.

KOMUNIKĀCIJAS UN MĒRĶSADARBĪBAS PASĀKUMU ĪSTENOŠANA

Komunikācijas pasākumu īstenošana

Komunikācijas un vizuālās identitātes prasību nodrošināšanas pasākumi attiecībā uz Projekta īstenošanu ietver informācijas sniegšanu sabiedrībai par Projektu kā stratēģiski svarīgu. Valsts līmeņa stratēģiski svarīgā Projekta nozīme ir pamatota IAP2027.

Projekta ietvaros tiek izstrādāts un īstenots Projekta komunikācijas plāns, kuru Finansējuma saņēmējs iesniedz atbildīgajai iestādei. Projekta komunikācijas plāns paredz vismaz viena plašāka mēroga publicitātes pasākuma organizēšanu, lai piesaistītu mediju interesi un sabiedrības uzmanību.

Izstrādātais Projekta komunikācijas plāns līdz 2029. gadam paredz organizēt sešas konferences ar atšķirīgu saturu, t. sk. atklāšanas, vidusposma un noslēguma konferences. Visām konferencēm tiks izstrādāts un nodrošināts izglītojošs mērķsadarbību veicinošs saturs. 2024. gada 12. decembrī tika īstenots pirmais tiešsaistes seminārs, kur potenciālie sadarbības partneri tika iepazīstināti ar Projektu, uzsverot Projekta ietvaros plānotās darbības, paralēli nodrošinot ieskatu būtiskāko jautājumu lokā – izplatītākie sociālās atstumtības un PMP riski izglītības vidē, lasītprasmes un tekstpratības saistība ar izglītojamā akadēmiskajiem sasniegumiem un iekļaušanos sabiedrībā, plānotās atbalsta aktivitātes Projekta ietvaros u. c.⁸⁴. Atklāšanas konferencē, vidusposma un noslēguma konferencēs papildus Projekta aktuālajām tēmām un labās prakses piemēriem tiks sniegta informācija par Projekta aktivitāšu izvērtējumu.

Projekta komunikācijas mērķis ir aktualizēt sabiedrībā sociālās atstumtības un PMP riska problemātiku, informējot tiešo un sekundāro mērķauditoriju par šiem riskiem un to novēršanas iespējām, kā arī pārliecināt mērķauditorijas par vienotas, koordinētas un aktīvas rīcības nepieciešamību, izglītojot sabiedrību un tādejādi motivējot iesaistīties sociālās atstumtības un PMP riska mazināšanas un prevences aktivitātēs, stiprinot izglītības iestādes, vecāku, pašvaldību un NVO sadarbību un savstarpēju uzticēšanos. Komunikācijas rezultātā mērķauditorijas apzinās savu līdztbildību izglītojamo sociālās atstumtības un PMP riska mazināšanā izglītības iestādē vai savā kopienā, pārzina šo risku novēršanas ceļus, kā arī iegūst gatavību un vēlmi atbilstoši savai lomai iesaistīties risku novēršanā un pilnveidot starpresoru sadarbību.

Vienlaikus projekta komunikācijas uzdevums ir informēt par Projektu, tā mērķi, misiju, īstenojamiem pasākumiem, valsts un Eiropas Savienības sniegto atbalstu sociālās atstumtības un PMP riska mazināšanā, kas veicinās atbalstošas un iekļaujošas kopienas veidošanos un pastāvēšanu izglītības iestādes, pašvaldību un nacionālajā līmenī. Ar mērķtiecīgas komunikācijas un sabiedrības iesaistes palīdzību tiks veicināta cieša sadarbība starp visām iesaistītajām pusēm, kvalitatīvi izmantojot visus pieejamos resursus Projekta mērķa sasniegšanai.

Konferencēs un pasākumos par Projektam nozīmīgiem tematiem uzstāsies eksperti no sociālās, veselības, tieslietu un izglītības nozarēm, iepazīstinot gan ar jaunākajiem pētījumiem, datiem, gan izstrādātajām vadlīnijām. Tiks veidotas arī paneldiskusijas, darbnīcas praktiskai iesaistei. Diskusijās plānots iesaistīt speciālistus, kas strādā ar Projekta mērķgrupām, lai pēc iespējas lielākam interesentu lokam nodotu labās prakses piemērus.

⁸⁴<https://www.visc.gov.lv/lv/jaunums/seminara-parrunas-projekta-skola-kopiena-darbibas-virzienus-un-aktualitates>

Finansējuma saņēmējs nodrošinās publicitātes pasākumus mediju intereses un sabiedrības uzmanības piesaistīšanai, kā arī uzrunās dalībai pasākumos sadarbības partnerus, pašvaldību sadarbības grupu pārstāvjus, izglītības iestāžu atbalsta komandu pārstāvjus, pedagogus, atbalsta personālu, pašvaldību institūciju speciālistus un citus mērķauditorijas pārstāvjus. Visās stratēģiski svarīgā Projekta komunikācijas aktivitātēs Finansējuma saņēmējs nodrošinās sadarbību ar atbildīgo iestādi un Eiropas Komisijas pārstāvniecību Latvijā.

Organizējot komunikācijas un sociālās kampaņas, konferences u. c. klātienē pasākumus, Finansējuma saņēmējs nodrošina vides pieejamību un specifisko atbalstu personām ar invaliditāti, lai nodrošinātu vienlīdzības un iekļaujošu principu ievērošanu. To nodrošina kā pakalpojumu izmaksas horizontālā principa “Vienlīdzība, iekļaušana, nediskriminācija un pamattiesību ievērošana” darbību īstenošanai, t. sk. ekspertu konsultācijām, zīmju valodas tulka, reāllaika transkripcijas, subtitru nodrošināšanai.

Projekta vizuālā identitāte

1. Lai nodrošinātu konsekveni, vienotu pieeju un atpazīstamību visām Projekta aktivitātēm un vizuālajiem materiāliem, ievērojot prasības, kas ir noteiktas ESF+ 2021. - 2027. gada plānošanas perioda un Atvēršanas fonda komunikācijas un dizaina vadlīnijās – ir izveidota Projekta vizuālā identitāte, un Projekta logo būs pieejams Projekta tīmekļvietnē.
2. Visiem Projekta sadarbības partneriem pēc līguma slēgšanas tiek izgatavotas ilgtspējīgas informatīvās plāksnes plakātu formā. Šiem plakātiem jābūt uzstādītiem labi redzamā vietā sadarbības partneru telpās.
3. Projekta īstenošanā iesaistītajām izglītības iestādēm (t. sk. pašvaldību dibinātajām izglītības iestādēm) pēc sadarbības līguma noslēgšanas sabiedrībai skaidri redzamā vietā jāuzstāda **vismaz viens plakāts**, kura minimālais izmērs ir A3, vai līdzvērtīgu elektronisku paziņojumu, kurā izklāstīta informācija par Projektu un tā mērķiem, aktivitātēm, ietverot norādi, ka Projekts tiek līdzfinansēts ar ESF+ atbalstu.
4. Visos Projekta ietvaros īstētajos pasākumos un izstrādātajos materiālos tiek nodrošinātas komunikācijas un vizuālās identitātes prasības saskaņā ar Eiropas Parlamenta un Padomes 2021. gada 24. jūnija Regulu (ES) Nr. 2021/1060, kā arī prasībām, kas ir noteiktas ESF+ 2021. - 2027. gada plānošanas perioda un Atvēršanas fonda komunikācijas un dizaina vadlīnijās.
5. Sadarbības partnerim savā tīmekļvietnē ir jāpublisko informācija par Projektu un dalību tajā. Projekta īstētais un sadarbības partneri ne retāk kā reizi trijos mēnešos savās tīmekļvietnēs ievieto aktuālu informāciju par Projekta īstenošanu.

Mērksadarbības izglītojošie pasākumi

Veiksmīgai sociālās atstumtības un PMP riska mazināšanai ir būtiska visu iesaistīto pušu sadarbība, informētība un kopīga izpratne. Uzmanība jāpievērš ne tikai iesaistīto speciālistu izglītošanai, bet arī vecāku un sabiedrības izpratnes un līdzatbildības veicināšanai. **Projekta ietvaros dažādus mērksadarbības izglītojošus un informatīvus pasākumus nodrošinās gan finansējuma saņēmējs, gan sadarbības partneri.** Finansējuma saņēmējs nodrošinās tādu mērksadarbības un izglītojošu pasākumu īstenošanu, kā, piemēram, informatīvās un sociālās kampaņas sabiedrības vai tās atsevišķu mērķa grupu informēšanai, izglītošanai, kā arī konferenču un domnīcu organizēšanu, video sižetu veidošanu par sociālās atstumtības un PMP

riska mazināšanu. Sadarbības partneriem vēlama dalība visās konferencēs un domnīcās, kuras organizē Finansējuma saņēmējs.

Finansējuma saņēmējs organizēs domnīcas sadarbības partneriem par iespējām īstenot Partnerības projektus. Domnīcās tiks sniegta informācija par pieredzi, kas gūta Britu padomes sadarbībā ar Izglītības un zinātnes ministriju īstenotā pilotprojekta laikā, attiecībā uz atbalstu pārejai uz mācībām latviešu valodā. Tāpat tiks organizētas domnīcas sadarbības partneriem par labās prakses piemēriem un idejām, lai īstenotu Iniciatīvu projektus, sniedzot ieskatu arī uz projekta PuMPuRS īstenošanas laikā gūto pieredzi.

Finansējuma saņēmējs konferencēs nodrošinās datus un pētījumus balstītu izglītojošu saturu, kā arī praktisku pieredzes apmaiņu ar speciālistiem saistībā ar sociālās atstumtības un PMP riska atpazīšanu, vēlamajiem preventīviem un atbalsta pasākumiem. Plānots organizēt arī paneldiskusijas un darbnīcas. Regulāri tiks sniegta arī informācija par Projekta īstenošanas laikā sasniegtajiem uzraudzības un nacionālajiem rādītājiem.

Savukārt sadarbības partneriem Projekta ietvaros tiks noteiktas kvotas, izstrādāta kārtība, kritēriji un ieteikumi izglītojoša satura veidošanai, kas attiecas uz mērķsadarbības un izglītojošu pasākumu organizēšanu vecākiem (labās prakses piemēru identificēšana, pieredzes apmaiņa), kā arī lasītprasmes veicināšanas aktivitātēm. Primārās vecāku mērķgrupas – mazākumtautības, imigranti, reemigranti, sociālās atstumtības un PMP riskam pakļauto izglītojamo vecāki.

Sadarbības partneri ir atbildīgi par mērķgrupas iesaistes nodrošināšanu. Atbalstāmās darbības sinerģija un demarkācija ar Kultūras ministrijas un Valsts izglītības attīstības aģentūras īstenojamajām programmām lasītprasmes veicināšanai tiks identificēta un nodrošināta savstarpējas komunikācijas veidā.

SADARBĪBAS PARTNERU FINANŠU PLŪSMAS APRAKSTS UN RISKĀ NOVĒRŠANAS PASĀKUMU ĪSTENOŠANAS UZRAUDZĪBA

Finansējuma saņēmējs un Projekta īstenotājs izstrādā kopējo Finansēšanas plānu finansējuma saņemšanai Projekta darbību īstenošanai. Finansējuma saņēmējs ir atbildīgs par finansējuma sadalījumu sadarbības partneriem Projekta darbību īstenošanai pārskata gadam (skat. 5. attēlu).

1. Noslēdz sadarbības līgumu

4. Līdz katra gada 20.09. un 20.01. nosūta plānoto kvotu sadalījumu projekta darbību īstenošanai

6. Izmaksā darbības īstenošanai plānoto kvotu vai priekšfinansējums 80% apmērā no iniciatīvu projekta vai partnerības projekta izmaksām 30 dienu laikā no datuma, kad apstiprināta

9. Izmaksā gala maksājumu 10 darba dienu laikā pēc pozitīva CFLA lēmuma saņemšanas

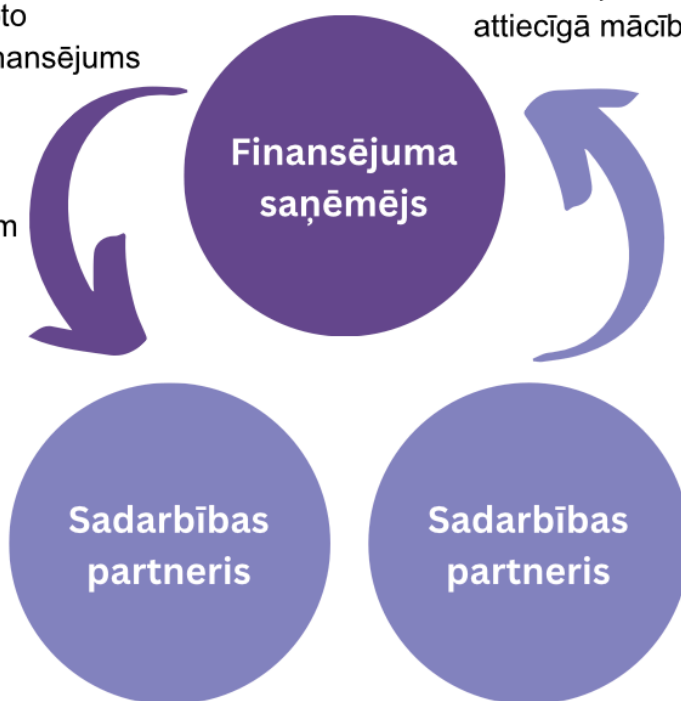
2. Iesniedz finansēšanas plāna projektu, ja nepieciešams veic precizējumus ne biežāk, kā reizi ceturksnī

3. Līdz katra gada 10.09. un 10.01. iesniedz plānotā budžeta projektu attiecīgā mācību gada semestrim

5. Nosūta avansa pieprasījumu

7. Līdz nākamā mēneša 10.datumam iesniedz atskaiti par īstenotajām darbībām ar izdevumu pamatojošajiem dokumentiem

8. Nosūta gala maksājuma pieprasījumu

5. attēls

Dokumentu un finanšu plūsma Projekta pasākumu īstenošanai.

Finansējuma saņēmējs Projekta ietvaros plāno finansējumu sadarbības partneriem individualizēta atbalsta sniegšanai, iniciatīvu projektu un partnerības projektu īstenošanai, mērķsadarbības un izglītojošiem pasākumiem.

Sadarbības partneris pēc sadarbības līguma noslēgšanas, lai saņemtu finansējumu, iesniedz Finansējuma saņēmējam informāciju par plānoto Projekta ietvaros atbalstāmo aktivitāšu

īstenošanu. Sadarbības partneris – pašvaldība, iesniedz informāciju par visām savām padotības iestādēm, kuras plāno iesaistīties Projektā.

Finansējuma saņēmējs aprēķina pieejamo finansējumu apmēru (turpmāk – kvota) **sadarbības partnerim** pēc pieejamajiem VIIS datiem, aktualizējot to uz katra mācību gada sākumu.

1. Individualizēta vai grupu atbalsta sniegšanai:
  - pedagoga atbalsta sniegšanai izglītojamajiem lasītprasmes veicināšanai 1. - 3. klasē pēc sadarbības partnera izglītības iestādes **faktiskā izglītojamo skaita 1. - 3. klasē**;
  - pedagoga konsultācijām mācību priekšmetos un atbalsta pasākumu īstenošanai izglītojamajiem, kuri par vispārējās pamatizglītības programmas apguvi ir saņēmuši tikai liecību un atkārtoti mācās 9. klasē vai ir uzņemti profesionālās izglītības iestādē – pēc **faktiskā izglītojamo skaita, kuri atkārtoti mācās 9. klasē vai ir uzņemti profesionālās izglītības iestādē** sadarbības partnera izglītības iestādē;
  - konsultatīvā atbalsta sniegšanai – pēc **faktiskā izglītojamo skaita 1. - 12. klasē vai 1. - 4. kursā** sadarbības partnera izglītības iestādē;
  - izglītojamo mentoringam – pēc **faktiskā izglītojamo skaita 7. - 12. klasē vai 1. - 4. kursā** sadarbības partnera izglītības iestādē.
2. Partnerības projektu īstenošanai – pēc sadarbības partnera **izglītības iestāžu skaita, kurās līdz 2023. gadam tika īstenotas mazākumtautību programmas**.
3. Iniciatīvu projektu īstenošanai – pēc **faktiskā izglītojamo skaita 1. - 12. klasē vai 1. - 4. kursā** sadarbības partnera izglītības iestādē.
4. Mērķsadarbības izglītojošo pasākumu īstenošanai – pēc **faktiskā izglītojamo skaita 1. - 12. klasē vai 1. - 4. kursā** sadarbības partnera izglītības iestādē.
5. Supervīziju īstenošanai izglītības iestāžu pedagogiem, atbalsta personālam, arī Projekta ietvaros sagatavotajiem izglītojamo mentoriem (t. sk. jaunatnes darbinieki un jaunatnes lietu speciālistiem) pēc **unikālā pedagoģiskā personāla skaita** sadarbības partnera izglītības iestādē.

Individuālā atbalsta sniegšanu var tikt uzsākta un apmaksāta pēc juridiski noformētām darba tiesiskajām attiecībām Projektā un pēc IAP apstiprināšanas. Lai nodrošinātu individuālo atbalstu izglītojamajam, ar atbalsta sniedzēju (pedagogu, atbalsta personu) tiek noslēgts darba līgums vai vienošanās pie esoša darba līguma par darba tiesiskajām attiecībām Projektā.

Sadarbības partneri ne vēlāk kā līdz katra mācību gada semestra 10. septembrim un 10. janvārim iesniedz Finansējuma saņēmējam Projekta IAPa (detalizētāka informācija pieejama sadaļā “Interaktīvā rīka izstrāde”) saskaņošanai plānotā Finansēšanas plāna projektu attiecīgā mācību gada semestrim, ietverot informāciju par Projekta atbalstāmo darbību īstenošanai nepieciešamo finansējumu sadalījumā pa izdevumu budžeta pozīcijām. Finansējuma saņēmējs ne vēlāk kā līdz minēto mēnešu 20. datumam apstiprina sadarbības partnera finansējuma apmēru.

Profesionālās izglītības iestādes ne vēlāk kā līdz katra gada 10. novembrim iesniedz Finansējuma saņēmējam saskaņošanai Finansēšanas plāna projektu sadalījumā pa ceturkšņiem un budžeta izdevumu ekonomiskās klasifikācijas kodiem nākamajam gadam. Finansēšanas plāns tiek aktualizēti reizi ceturksnī.

Finansējuma saņēmējs nodrošina avansa finansējumu 80 % apmērā no Iniciatīvu projekta vai Partnerības projekta summas 30 dienu laikā no datuma, kad Projekta īstenotājs ir apstiprinājis minēto projektu pieteikumu.

Starpposma maksājumu, kas ietver pārskata perioda tiešās attiecināmās izmaksas, veic 10 darba dienu laikā pēc sadarbības partnera iesniegto pamatojošo dokumentu apstiprināšanas. Lai saņemtu minēto finansējumu, sadarbības partneris līdz katra mēneša 10 datumam iesniedz Finansējuma saņēmējam atskaiti atbilstoši Projekta noteiktajam veidlapas paraugam Interaktīvajā rīkā par faktiski īstenoto darbību apjomu un iesniegtajiem izdevumu pamatojošajiem dokumentiem par iepriekšējā periodā veiktajām darbībām.

Atskaitē sadarbības partneris pievieno visus izdevumu pamatojošos dokumentus (rēķinus, fakturrēķinus, pavadzīmes čekus, kvītis, avansa norēķinus u. c.) un visus pārējos attaisnojuma dokumentus (līgumus, rīkojumus, pieņemšanas un nodošanas aktus, darba laika uzskaites tabulas u. c.), kas pamato iepirkumus, kā arī Projekta ietvaros veiktos izdevumus.

Ja sadarbības partnera iesniegtajā atskaitē tiek konstatētas nepilnības, Finansējuma saņēmējs pieprasa sadarbības partnerim iesniegt precizējumus, norādot termiņu precizējumu iesniegšanai, kas nedrīkst pārsniegt piecas darba dienas no paziņojuma par precizējumu nosūtīšanas dienas. Atskaites apstiprināšanas termiņš tiek pagarināts par laiku, kas nepieciešams precizējumu veikšanai, taču ne ilgāk kā par piecām darba dienām no precizējumu saņemšanas dienas.

Gala maksājums, pamatojoties uz sadarbības partnera iesniegtajiem pamatojošajiem dokumentiem, kas apliecina sadarbības partnera faktiski veiktās attiecināmās izmaksas, tiks veikts 10 darba dienu laikā pēc Centrālā finanšu un līgumu aģentūras lēmuma par noslēguma pārskata apstiprināšanu saņemšanas dienas. Gala maksājuma summu aprēķina, no sadarbības partnera faktiski veikto attiecināmo izmaksu apjoma atņemot avansa un starpposma maksājuma summu, un jebkādos Projekta ietvaros radušos ieņēmumus, kā arī neieturēto sadarbības partnera neatbilstoši veikto izmaksu summu (ja attiecināms).

Sadarbības partneri apliecina grāmatvedības un finanšu pārskatu un citu dokumentu atbilstību sadarbības līguma un Latvijas Republikas spēkā esošo normatīvo aktu prasībām. Finansējuma saņēmējs, lai pārliecinātos par noteikto normu ievērošanu, var pieprasīt papildu informāciju un apliecinātos dokumentus no sadarbības partneriem, ja papildus nepieciešamā informācija nav pieejama publiskajās datu bāzēs.

Valsts budžeta iestādēm kontu Valsts kasē Projekta norēķinu veikšanai atver atbildīgā nozares ministrija, savukārt Latvijas Republikas valstspilsētu un novadu pašvaldības pašas atver kontu Valsts kasē, par to informējot Finansējuma saņēmēju piecu darba dienu laikā no konta atvēršanas dienas.

Sadarbības partneris nodrošina atsevišķu grāmatvedības uzskaiti vai atbilstošu uzskaites kodu sistēmu attiecībā uz visiem ar Projekta saistītajiem darījumiem tā, lai izdevumi būtu identificējami, nodalīti no pārējām izmaksām un pārbaudāmi, un tos apliecina attiecīgi attaisnojuma dokumentu oriģināli. Sadarbības partneris izdrukā Valsts kases konta izdrukas par katrā mēnesī izmaksātajām summām un kopā ar attaisnojuma dokumentu oriģināliem uzglabā savā iestādē atbilstoši projekta nomenklatūrai, kā arī līdz katra nākamā mēneša 5. datumam dubultā finansējuma riska novēršanai IAPā ievada nepieciešamo informāciju par katru konkrēto personu, kura saņēmusi finansējumu, un izmaksāto finansējuma apjomu sadalījuma pa budžeta pozīcijām.

Visos ar Projekta īstenošanu saistītajos dokumentos, t. sk. maksājuma uzdevumos vai rīkojumos, jānorāda Projekta nosaukums un identifikācijas numurs.

Dubultā finansējuma riska novēršana

Sadarbības partneriem jāizstrādā iekšējās kontroles sistēma dubultā finansēšanas riska kontrolei Projekta darbību īstenošanai. Sadarbības partneriem nav pieļaujama vienu un to pašu darbību dubultā finansēšana no vairākiem finanšu avotiem. Īstenojot Projekta darbības, sadarbības partneriem jānodrošina dubultā finansējuma riska novēršana, lai Projekta ietvaros plānotais atbalsts nepārklātos ar citiem valsts un ārvalstu finanšu atbalsta instrumentiem, kā arī jānodrošina demarkācija ar citiem līdzīgiem vai saistītiem projektiem.

Sadarbības partneriem, sagatavojot IAPa, jānorāda, kādos projektos vai valsts atbalsta pasākumos izglītojamais ir saņēmis atbalstu. Par informācijas patiesumu atbild sadarbības partneris. Ja informācija nav patiesa, izlietotie finanšu līdzekļi tiek atzīti par neattiecināmiem, un sadarbības partneris tos sedz no sava budžeta līdzekļiem.

Publisko iepirkumu veikšanas kārtība

Projekta darbību veiksmīgai īstenošanai sadarbības partneri sagatavo un iesniedz iepirkumu plānu, kurā iekļauta informācija par plānotajiem preču un pakalpojumu iepirkumiem, to apjomu un mērķiem, finanšu resursiem, iepirkumu veidiem un plānotajiem termiņiem. Iepirkumu plāns apliecina racionālu resursu izmantošanu un nodrošina Projekta veiksmīgu īstenošanu, ievērojot spēkā esošos normatīvos aktus un Projekta mērķus.

Sadarbības partneris ne vēlāk kā 15 darba dienas pirms iepirkuma procedūras uzsākšanas iesniedz Finansējuma saņēmējam iepirkuma plānu, norādot informāciju par visām piegādēm un pakalpojumiem, par kuriem projekta ietvaros tiks slēgti iepirkuma līgumi, tostarp arī zemsliedzīgas iepirkumiem.

Finansējuma saņēmējs pēc iepirkumu plāna saņemšanas pārbauda, vai tas ir aizpildīts atbilstoši normatīvo aktu prasībām, kā arī vai iepirkuma priekšmets atbilst Projekta plānotajām darbībām un attiecināmajām izmaksām. Tāpat tiek izvērtēta iekļautās informācijas atbilstība, lai novērstu iespējamus normatīvo aktu pārkāpumus, kas saistīti ar publisko iepirkumu, vai dubultā finansējuma riskus. Ja sadarbības partnera iesniegtais iepirkumu plāns neatbilst noteikumiem, Finansējuma saņēmējs aicina sadarbības partneri veikt tā precizēšanu. Sadarbības partnerim precizējumi iepirkumu plānā jāiesniedz trīs darba dienu laikā. Projekta īstenošanas laikā, ja nepieciešams, sadarbības partneris aktualizē iepirkumu plānu un trīs darba dienu laikā iesniedz to finansējuma saņēmējam saskaņošanai.

Sadarbības partneris publisko iepirkumu Projekta vajadzībām veic atbilstoši Publisko iepirkumu likumā, kā arī citos normatīvajos aktos un Iepirkumu uzraudzības biroja vadlīnijās un skaidrojumos noteiktajām prasībām. Sadarbības partneris pirms iepirkuma izsludināšanas saņem Finansējuma saņēmēja saskaņojumu un nodrošina atbilstošas publiskā iepirkuma procedūras organizēšanu, dokumentu sagatavošanu, publisko iepirkumu līgumu slēgšanu un iepirkto pakalpojumu ieviešanas uzraudzību pēc iepirkuma līguma noslēgšanas.

Sadarbības partneris Finansējuma saņēmēja pieprasījumā norādītajā termiņā iesniedz visus ar publisko iepirkumu organizēšanu saistītos dokumentus. Pēc Finansējuma saņēmēja pieprasījuma, sadarbības partneris savā iepirkumu komisijā iekļauj Projekta īstenošanas pilnvarotu pārstāvi. Par katru iepirkuma norisi, t. sk. attiecībā uz zemsliedzīgas iepirkumiem, tiek nodrošināta dokumentācija, kas atspoguļo iepirkuma vai iepirkuma procedūras norisi.

PROJEKTA ILGTSPĒJAS NODROŠINĀŠANA

Viens no Projekta galvenajiem mērķiem ir veicināt sabiedrības attieksmes maiņu, lai mazinātu stigmatizāciju, personām, kuras pakļautas sociālās atstumtības vai PMP riskam. Sabiedrībā joprojām saglabājas aizspriedumi un nepamatoti priekšstati, kas ierobežo bērnu un jauniešu iespējas pilnvērtīgi iesaistīties izglītības procesos un sabiedriskajā dzīvē. Projekta ietvaros tiks īstenotas informatīvas un izglītojošas iniciatīvas, kas vērstas uz stereotipu pārskatīšanu un dažādības pieņemšanu kā nozīmīgu vērtību. Izglītības iestādēm jāklūst par sociālā tīklojuma centriem, kuru pārvaldībā iesaistās un sadarbojas pedagogi, izglītojamie, vecāki, kā arī plašāka vietējā kopiena. Ir ieplānots iesaistīt visas 36 Latvijas Republikas novadu pašvaldības un septiņas valstspilsētu pašvaldības un pēc iespējas lielāku skaitu valsts un pašvaldību dibinātās vidējās profesionālās izglītības iestādes.

Lai veiksmīgi mazinātu sociālās atstumtības un PMP risku, svarīga ir visu iesaistīto pušu sadarbība, informētība un kopīga izpratne, uzmanību vēršot ne tikai uz iesaistīto speciālistu izglītošanu, bet arī sabiedrības izpratnes un līdzatbildības veicināšanu. Projekta ietvaros tiks organizētas domnīcas, konferences un sociālās kampaņas, kas sniedz iespēju sabiedrībai ne vien izglītoties, bet arī aktīvi iesaistīties iekļaujošas sabiedrības principu īstenošanā. Šāda pieeja sekmē ilgtspējīgas pārmaiņas, kur vienlīdzība, iekļaušana un cieņa pret dažādību kļūst par sabiedrības normu un vērtību pamatu.

Iekļaujošas sabiedrības pamatā ir pārlicība, ka ikvienam indivīdam ir tiesības uz vienlīdzīgām iespējām neatkarīgi no viņa sociālās, ekonomiskās vai kultūras izcelsmes. Projekta ietvaros tiks nodrošināts arī mērķtiecīgs atbalsts bērniem un jauniešiem no neaizsargātām grupām, piemēram, reemigrantiem, imigrantiem, bērniem ar īpašām vajadzībām un mazākumtautību pārstāvjiem. Šis atbalsts ietver ģimenes locekļu iesaisti izglītības procesā, palīdzību valodas un kultūras barjeru pārvarēšanā, kā arī izglītības vides uzlabošanu. Tādējādi tiek veicināta šo bērnu un jauniešu pilnvērtīga iekļaušanās izglītības sistēmā, kas palīdzēs viņiem integrēties Latvijas sabiedrībā un veicinās pilsonisko līdzdalību. Iekļaujošas izglītības un iekļaujošās sabiedrības izveide ir kopīgs mērķis, kas prasa līdzatbildību no visām iesaistītajām pusēm: institūcijām, pedagogiem, vecākiem un sabiedrības locekļiem kopumā.

Agrīna lasītprasmes uzlabošana ir būtiska, lai palīdzētu bērniem ar zemākām lasīšanas prasmēm sasniegt labākus rezultātus. Lasītprasme ir svarīga ne tikai kā atsevišķa prasme, bet arī sekmē visu pārējo mācību priekšmetu apguvi. Izglītojamajiem ar labāku lasītprasmi ir mazāks PMP risks, un viņi ir labāk sagatavoti mainīgas sabiedrības izaicinājumiem. Projekta ietvaros ir plānotas vairākas mērķsadarbības un izglītojošas aktivitātes, kas orientētas uz vecākiem un izglītojamo lasītprasmes attīstību.

Neformālā un papildus īstenotā interešu izglītība sniegs jauniešiem iespējas attīstīt sociālās prasmes, radošumu un pašapziņu, kas tiks realizēta, īstenojot Iniciatīvu projektus. Šos projektus īstenošas pašvaldības sadarbībā ar NVO un citām institūcijām, iesaistot PMP un sociālās atstumtības riskam pakļautos izglītojamos, piedāvājot papildu iespējas personības izaugsmei. Šādas aktivitātes papildinās formālās izglītības saturu, palīdzot bērniem un jauniešiem attīstīt prasmes, kas nepieciešamas dzīvē un darbā, piemēram, darbu komandā, problēmu risināšanas prasmes un līderību, vienlaikus veicinot vietējās kopienas, izglītības iestāžu, izglītojamo un vecāku sadarbību. Izglītības iestāžu Partnerības projekti sniegs atbalstu izglītības iestāžu pārejai uz mācībām latviešu valodā. Skolu sadarbība, labās prakses piemēru pārņemšana, vecāku informēšana un izglītošana veicinās latviešu valodas izmantošanas

īpatsvara palielināšanu un kvalitāti mācību satura apguvē un ikdienas komunikācijā, stiprinās piederību Latvijai.

Projekts veicina ilgtspējīgas sadarbības sistēmas veidošanu starp pašvaldību, izglītības iestādēm, pedagogiem, atbalsta personālu un izglītojamo vecākiem vai pārstāvjiem, lai laikus identificētu izglītojamos ar sociālās atstumtības un PMP risku un sniegtu viņiem individualizētu atbalstu.

Projektā tiks izveidota digitalizēta tiešsaistes IAPa, kas savienota ar VIIS, ļaujot efektīvi identificēt sociālās atstumtības un PMP risku, novērtēt izglītojamo vajadzības un analizēt datus dinamikā. IAPa izveides mērķis ir ilgtspējīgas sadarbības sistēmas veidošana starp dažādām institūcijām.

Veicinot riska grupu integrēšanos sabiedrībā, nodrošinot vienlīdzīgākas iespējas un mazinot sociālo atstumtību un PMP, tiks veicināta sabiedrības saliedētība. Savlaicīgs un mērķēts individualizēts atbalsts veicinās uz nākotnes vajadzībām vērstu prasmju apguvi, nodrošinot sociālu iekļaušanu un labbūtību, kā arī katra spējām atbilstošu karjeras izvēli. Izglītības iestādes kļūs par daudzdimensionāliem sabiedrības centriem, kas apvieno izglītojamos, vecākus, pedagogus, atbalsta personālu, vietējās kopienas un citus partnerus. Šāda pieeja veicinās sabiedrības saliedētību un palīdzēs radīt atbalstošu vidi, kurā ikviens var ieguldīt bērnu un jauniešu izglītībā un labbūtībā. Tas palīdzēs veidot vienotu kopienu, kas piedalās izglītības un sociālās labklājības veicināšanā.

Tādas Projekta aktivitātes kā supervīzijas, izglītojamo mentorings, Iniciatīvu un Partnerības projekti sekmē iesaistīto mijiedarbību un kopības sajūtu. Izglītoti jaunieši ir konkurētspējīgāki un spēj labāk pielāgoties mainīgajām darba tirgus prasībām. Augstāks izglītības līmenis sekmēs arī inovāciju attīstību un valsts konkurētspēju globālajā tirgū. Droša un atbalstoša vide izglītības iestādēs paaugstinās izglītojamo mācību motivāciju un nodrošinās augstākus akadēmiskos sasniegumus.

Piederības sajūta izglītības iestādēs palīdzēs mazināt vardarbības izplatību izglītības vidē, veidojot pozitīvu mācību vidi. Bērni un jaunieši, kuri jūtas droši un atbalstīti, ir motivēti piedalīties sabiedriskajā dzīvē un īstenot savu potenciālu.

Izglītības ekosistēmas attīstība nodrošinās stabilu pamatu turpmākiem uzlabojumiem izglītības sistēmā un izglītības pieejamības paplašināšanai. Integrēta pieeja, kas apvieno starpinstitutionu sadarbību un mērķtiecīgu atbalstu, veicinās ilgtspējīgu sabiedrības attīstību, nodrošinot labākas iespējas visiem. IAPa nodrošinās savlaicīgu izglītojamā risku izvērtēšanu un individualizēta vai grupu atbalsta pasākumu plānošanu Projekta ietvaros un veicinās ilgtspējīgu starpresoru sadarbības sistēmas nodrošināšanu. Minētie pasākumi arī ilgtermiņā palīdzēs mazināt sociālo atstumtību un PMP, uzlabot izglītības kvalitāti un veicināt vienlīdzīgas iespējas visiem Latvijas bērniem un jauniešiem.

INTERAKTĪVAIS RĪKS

Interaktīvā rīka izstrāde

Projekta īstenošanas laikā tiks izstrādāts Interaktīvais rīks, nodrošinot datu apmaiņu ar VIIS – sociālās atstumtības un PMP riska identificēšanai, novērtēšanai un pārvaldībai, kā arī Projekta darbību saturisko dokumentu elektroniskai ievadei un apstiprināšanai (projektu pieteikumi, saturiskās atskaites, budžeta veidlapas). Interaktīvajā rīkā sadarbības partneriem būs pieejamas Projektā izstrādātās vadlīnijas, rekomendācijas, Projekta darbību īstenošanas nolikumi, publicitātes u. c. materiāli. Projekta ietvaros Interaktīvais rīks tiks attīstīts, pievienojot papildu moduļus un izveidojot IAPa. Šis tiešsaistes rīks nodrošinās uzticamu datu kopu analizēšanu un strukturēšanu, sniedzot informācijas pārskatāmību par izglītojamajiem un viņu vajadzībām. Izstrādātajam Interaktīvajam rīkam ir potenciāls veicināt ilgtspējīgas starpresoru sadarbības sistēmas izveidi, sniedzot iespēju laikus identificēt izglītojamā iespējamos riska faktorus, sniegt personalizētu atbalstu un plānot mērķtiecīgus preventīvos pasākumus, kā arī sekot līdzi datu novērtēšanai dinamikā. Šāda pieeja ne tikai uzlabos pieejamo datu apstrādi vai analīzi, bet arī nodrošinās efektīvāku resursu pārvaldību un palīdzēs samazināt administratīvo slogu. IAPa tiks izstrādāta ārpakalpojuma veidā, Interaktīvā rīka darbību pārvaldes, tehnisko resursu turētājs un administrators ir Projekta īstenošanas un Finansējuma saņēmējs. Interaktīvais rīks ir Projekta īstenošanas intelektuālais īpašums.

Interaktīvā rīka mērķis ir nodrošināt ilgtspējīgu sadarbību starp pašvaldībām, izglītības iestādēm, pedagogiem, atbalsta personālu, izglītojamajiem un viņu ģimenēm un efektīvāku procesu vadību, lai savlaicīgi identificētu riska grupas, tostarp attiecībā uz izglītojamajiem ar invaliditāti, imigrantiem un reemigrantiem, un sniegtu tām personalizētu atbalstu, kā arī mazinātu administratīvo slogu. Papildus Interaktīvais rīks uzkrās informāciju par mērķgrupas iesaisti Projektu īstenošanas un mērķsadarbības izglītojošajās aktivitātēs, komunikācijas un sociālajās kampaņās. Rīka pamatfunktionalitāte paredz datu analīzi, lai noteiktu sociālās atstumtības un PMP risku.

Interaktīvais rīks ietvers šādus moduļus:

- individuālo plānu saskaņošanas un apstiprināšanas procesu;
- metodiskā atbalsta un informatīvo materiālu papildināšanu;
- informācijas sistēmas meklēšanas moduļa izstrādi;
- datu analītikas moduļa uzlabošanu.

Interaktīvā rīka attīstība plānota trijos posmos, ar pirmo posmu, kas jāpabeidz līdz 2025. gada 1. ceturksnim, nodrošinot atbalstu izglītojamajiem, tostarp IAP ievadi un informācijas apmaiņu (piemēram, pedagogu darba laika uzskaiti, pieeju noslēgtajiem līgumiem, finansējuma atskaites dokumentiem un nodrošinot pasākumu īstenošanas kontroli).

Projekta īstenošanas, administrēšanas, datu uzkrāšanas un kontroles procesa atbalstam izveidota datu operatīvās uzskaites sistēma **ap.izm.gov.lv**. Lai nodrošinātu IAPa datu aktualitāti un efektīvu lietošanu, Projekta īstenošanas laikā tiks izveidota savienojamība ar VIIS, nodrošinot tiešsaistes datu apmaiņu. Finansējuma saņēmējs uzsāks nepieciešamās darbības IAPa darbības nodrošināšanai, tostarp normatīvā regulējuma un datu apstrādes noteikumu izstrādi.

Individuālā rīka adrese ir <https://skola-kopienu.lv/>

IAPa tiks izmantota pašvaldībās un izglītības iestādēs individuālo plānu izstrādei, koordinēšanai un uzraudzībai, kā arī datu monitoringam par ESF+ atbalsta izmantošanu. Visus

Projekta laikā izstrādātos metodiskos un informatīvos materiālus ievietos IAPā, lai atbalstītu sadarbības partneru īstenotās aktivitātes un veicinātu sociālās atstumtības un PMP riska mazināšanu, kā arī mazinātu administratīvo slogu.

Interaktīvā rīka lietotāju lomas

Par Interaktīvā rīka lietotāju kļūst sadarbības partneris atbilstoši noteiktajām lomām.

Lietotāju reģistrēšanu nodrošina Projektā noteiktā atbildīgā persona (koordinators). IAPā katram modulim un katrai lietotāju grupai tiek piešķirta noteikta darbības “loma”. Ikviens sistēmas lietotājs ir Projektā piešķirtās lomas īstenotājs. Lai lietotājam piešķirtu lomu, nepieciešami šādi dati:

- lietotāja vārds un uzvārds;
- lietotāja personas kods;
- lietotāja e-pasts.

Pēc piekļuves piešķiršanas autorizācija IAPa notiek, izmantojot vietnes Latvija.lv; E-klase; Mykoob autentifikācijas mehānismus vai VIIS portāla lietotājvārdu un paroli.

Pēc lomas piešķiršanas lietotājam IAPa tiek attēlots viņa aktuālo uzdevumu skats un pieejamie moduļi, uz kuriem viņam lomas ietvaros ir tiesības.

Interaktīvajam rīkam ir paredzētas desmit būtiskākās lietotāju grupas. IAPa lietotāju grupu raksturojums un nepieciešamā būtiskākā funkcionalitāte ir aprakstīta *1. tabulā*.

1. tabula.

IAPa lietotāju grupas un tiem nepieciešamā būtiskākā funkcionalitāte

Nr.p.k.	Lietotāju grupa	Funkcijas
1.	IAPa administrators	Nodrošina lietotāju reģistrēšanu, nodrošina lietotāju tiesību pārvaldību, IAPa administrēšanu, nodrošina datu koriģēšanu.
2.	Izglītības iestādes darbinieks	Nodrošina izglītojamo, IAP izveidi (nepieciešamo datu ievadi, izglītojamā risku izvērtēšanu, atbalsta pasākumu plānošanu, IAP īstenošanas pārraudzību, rezultātu analizēšanu), kā arī pārrauga konkrētās izglītības iestādes iesaisti Projektā, veido darba laika uzskaiti, reģistrē saņemtos pakalpojumus, kā arī veido pārskatus par reģistrētajiem un saņemtajiem pakalpojumiem.
3.	Izglītības iestādes atbildīgā persona	Nodrošina IAP saskaņošanu, pedagogu darba laika uzskaiti, apstiprina un iesniedz Partnerības projektus. Pārrauga un saskaņo konkrētās izglītības iestādes dalību Projektā, iesniedz atskaites un citus attaisnojošos dokumentus, kas attiecināmi uz konkrēto Projekta darbību īstenošanu, kā arī atbild par noteiktas izglītības iestādes datu uzkrāšanu, kas paredzēta sociālās atstumtības un PMP riska rādītāju uzskaiti un analīzei.

4.	Mentors	Nodrošina datu ievadi IAP sadaļā “Mentora dienasgrāmata” par veiktajām darbībām un sasniegtajiem rezultātiem, kā arī piedalās IAP analizēšanā. Mentors ievada datus darba laika uzskaites veidlapā un aktualizē savu kontaktinformāciju.
5.	Supervizors	Nodrošina supervizējamo uzskaiti, t. sk. dzēš vai labo ierakstus, aizpilda supervīzijas atskaiti.
6.	Pašvaldības darbinieks	Saskaņo IAP, iesniedz Partnerības un Iniciatīvu projektu pieteikumus, atskaites, pievieno visus izdevumu pamatojošos dokumentus veiktajām darbībām Projekta ietvaros (rēķinus, pavadzīmes čekus, kvītis, avansa norēķinus u. c.) un visus pārējos attaisnojošos dokumentus (līgumus, rīkojumus, pieņemšanas nodošanas aktus u. c.) un saskaņo darba laika uzskaites tabulas.
7.	Projekta reģionālais eksperts	Nodrošina IAP apstiprināšanu vai noraidīšanu, līdzdarbību Partnerības projektu konkursu organizēšanā, kā arī Partnerības un Iniciatīvu projektu saskaņošanā vai noraidīšanā, pārbauda sadarbības partneru dokumentu, t. sk. darba laika uzskaiti u. c. attaisnojošo dokumentu atbilstību Projekta īstenošanas prasībām. Ievieto un aktualizē izstrādātos Nolikumus, vadlīnijas, rekomendācijas u. c. informatīvos materiālus.
8.	Projekta reģionālais koordinators	Nodrošina IAP apstiprināšanu vai noraidīšanu, līdzdarbību Partnerības projektu konkursu organizēšanā, kā arī Partnerības un Iniciatīvu projektu saskaņošanā vai noraidīšanā, pārbauda sadarbības partneru, supervizoru un mentoru dokumentu atbilstību Projekta īstenošanas prasībām un tā īstenošanas gaitu, t. sk. pārliecinās par atbalsta pasākuma īstenošanu darba laika uzskaiti.
9.	Projekta eksperts	Nodrošina IAP apstiprināšanu vai noraidīšanu, apstiprina Iniciatīvu un Partnerības projektus, kā arī pārbauda sadarbības partneru, supervizoru un mentoru atbalsta pasākumu īstenošanu un atbilstību Projekta īstenošanas prasībām. Ievieto un aktualizē izstrādātos Nolikumus, vadlīnijas, rekomendācijas u. c. informatīvos materiālus.

10.	Projekta finansists	Pārbauda iesniegtos iepirkuma plānus, finansēšanas plānus, darba laika uzskaites veidlapas, sadarbības partneru izdevumu pamatojošo dokumentu atbilstību Projekta prasībām. Veic finanšu plūsmas pārbaudi pēc fakta un apstiprina attiecināmās izmaksas.
-----	---------------------	--

Datu uzskaites komponentes:

- Projekta sadarbības partneru kartīte (izglītības iestādes, finansējuma sadalījums (kvota), īstenotās darbības);
- IAP;
- izglītojamā mentora atbalsta pasākumi;
- darba laika uzskaitē;
- Iniciatīvu projekti;
- Partnerības projekti;
- Mērķsadarbības iesaiste aktivitātēs;
- Grupu supervīzijas.

Sadarbības partnera kartīte ietver pamatdatus par sadarbības partneri Projektā un atbildīgās personas pašvaldības un izglītības iestādes līmenī. Sadarbības partneru pārvaldībā ir arī dokumentu sadaļa, kur klasificēti sadarbības partnera dokumenti, kas attiecināmi uz Projekta darbību īstenošanu.

IAPa tiek sagatavots **IAP ar mērķi** īstenot individuālu pieeju katra izglītojamā sociālās atstumtības un PMP riska mazināšanai. Interaktīvā rīka ietvaros IAP īstenošanu koordinē, pārbauda un situācijas izvērtēšanu veic izglītības iestādes atbildīgā persona. Balstoties uz pieejamajiem datiem, tiek plānotas turpmākās darbības, t. sk. papildus atbalsta pasākumu plānošana un IAP aktualizēšana.

IAP sagatavošanas soļi sistēmā:

- jauna IAP reģistrēšana – moduļa IAP izvēle, izglītības iestādes izvēle, izglītojamā personas datu ievade (t. sk. dzimšanas dati: datums/mēnesis/gads) un saglabāšana;
- IAP izglītojamā kartītei papildināšana – lauku aizpilde;
- risku izvērtēšana, ievade;
- dokumentu pievienošana (ja nepieciešams);
- atbalsta pasākumu pievienošana;
- IAP apstiprināšana un nosūtīšana tālākai saskaņošanai un apstiprināšanai;
- IAP izvērtēšana un noslēgšana.

Sagatavotais IAP tālāk saskaņojams gan ar izglītības iestādes atbildīgo personu, gan pašvaldības koordinators, gan Projekta ekspertu vai Projekta reģionālo ekspertu, vai Projekta reģionālo koordinators.

IAPā paredzēta IAP atkārtota pārskatīšana (korigēšana), kā arī citas darbības (atcelšana, dzēšana u. c.), kuras pieejamas atkarībā no lietotāja lomas un IAP tā brīža statusa.

Darba laika uzskaitē – datu ievades forma par nodrošinātajiem atbalsta pasākumiem. Darba laika uzskaiti veic izglītības iestādes darbinieks modulī “Darba uzskaitē”, izvēloties konkrēto izglītības iestādi, pārskata periodu (mēnesis), nostrādātās stundas norādot izglītojamā personas datus, kā arī atspoguļojot atbalsta pakalpojuma veidu. Darba uzskaites ieraksti par

konkrēto periodu saskaņojami arī izglītības iestādes atbildīgās personas kompetences līmenī. Izglītības iestādes atbildīgā persona modulī “Darba uzskaitē” veic apstiprinājumu, apliecinot, ka darba laika uzskaites veidlapā iekļautā informācija par pedagogiem, kuri ir darba tiesiskajās attiecībās Projektā, ir korekta un pedagogu darbības nepārklājas ar citu projektu, valsts vai pašvaldību budžeta ietvaros finansētām darbībām. Vispārējās izglītības iestāžu darba laika uzskaites veidlapas apstiprina arī pašvaldības darbinieks, kura uzdevums ir pārraudzīt izglītības iestādēs nostrādāto stundu skaitu.

Sadaļā **Iniciatīvu projekti** – tiek atspoguļota informācija par izsludinātajiem un īstenotajiem Iniciatīvu projektu konkursiem, kā arī informācija par apstiprinātajiem un īstenotajiem projektiem, t. sk. par piešķirto un izlietoto finansējumu, kā arī pieejamām kvotām.

Iniciatīvu projektu īstenošanu nodrošina pašvaldības darbinieks sadarbībā ar Projekta reģionālajiem ekspertiem vai Projekta reģionālajiem koordinatoriem. Modulī “Iniciatīvu projekti” piekļuves tiesības ir pašvaldības darbiniekam, Projekta ekspertam, Projekta reģionālajam ekspertam un Projekta reģionālajam koordinatoram. Darbības sarakstā tiek noteiktas, balstoties uz lietotāja tiesībām. Pašvaldības darbinieks nodrošina Iniciatīvu projektu pieteikumu sagatavošanu, īstenošanu un atskaišu un attaisnojošu dokumentu iesniegšanu. Projekta reģionālais koordinators nodrošina iesniegto dokumentu atbilstības pārbaudi. Iniciatīvu projekta pieteikumus un atskaites saskaņo Projekta reģionālais eksperts vai Projekta reģionālais koordinators, bet apstiprina Projekta eksperts.

Sadaļā **Partnerības projekti** – tiek atspoguļota informācija par izsludinātajiem un īstenotajiem Partnerības projektu konkursiem, kā arī informācija par apstiprinātajiem un īstenotajiem projektiem. Partnerības projektus saskaņošanai iesniedz Izglītības iestādes atbildīgā persona, apstiprina Pašvaldības darbinieks, izvērtē un saskaņo Projekta reģionālais eksperts vai Projekta reģionālais koordinators, bet apstiprina Projekta eksperts.

Projekta ekspertiem, Projekta reģionālajiem ekspertiem un Projekta reģionālajiem koordinatoriem ir piekļuve Projektu datiem, pašvaldību projektu konkursiem un ir iespēja veikt labojumus pie datu pārbaudes.

Detalizētāka informācija par IAPa lietošanu būs pieejama Projekta tīmekļvietnē.

FIZISKO PERSONU DATU APSTRĀDE

Personas datu uzkrāšana, apstrāde un analizēšana

Vispārīgā datu aizsardzības regula aizsargā personas datus neatkarīgi no izmantotajiem rīkiem vai tehnoloģijas. Statistikas vai citu tiesību aktos noteiktu darbību ar datiem nodrošināšanai Projekts uzkrās un analizēs dažādus personas datus, kurus iegūst no VIIS vai IAPa tiesību aktos noteiktu darbību nodrošināšanai un apstrādās personas datus apjomā, kas nepieciešams konkrēta mērķa sasniegšanai. Savāktos personas datu apstrādes rezultātā tiks apkopoti un analizēti dati par individualizētu atbalsta saņēmēja skaitu, izglītojamajam identificēto sociālās atstumtības vai PMP risku, t. sk. dati par invaliditāti, un mērķa grupas dalībniekiem, kuri par vispārējās pamatizglītības programmas apguvi ir saņēmuši tikai liecību, atkārtoti mācās 9. klasē vai ir uzņemti profesionālās izglītības iestādē. Projekta ietvaros tiks uzkrāti un glabāti tikai tādi fizisko personu dati, kas nepieciešami Projekta mērķa un uzdevumu sasniegšanai, gan uz āru vērsto, gan iekšējās darba organizācijas izpildei, individuālā atbalsta plānu apstiprināšanai un izpildei, atskaites dokumentu sagatavošanai, kā arī apkopotā veidā fizisko personu datus izmanto sabiedrības informēšanas nodrošināšanai. Nepieciešamības gadījumā Projekta pārstāvji sadarbības partneriem var pieprasīt papildu informāciju. Projekts nublicēs analizētos datus, kur var identificēt konkrētu fizisko personu^{85,86}.

Piekrītot piedalīties Projektā un saņemt individuālo atbalstu, pilngadīgs izglītojamais vai nepilngadīgā izglītojamā vecāks tiek informēts par izglītības iestādes/pašvaldības un Projekta vajadzībām veikt personas datu apstrādi. Tas attiecināms arī uz tiem personas datiem, kas ir izglītības iestādes rīcībā vai ievadīti VIIS, citos valsts reģistros un datu bāzēs, un kurus paredzēts iekļaut IAP un ievadīt Interaktīvajā rīkā. Nepieciešamības gadījumā atsevišķiem personas datu apstrādes veidiem tiek prasīta datu subjekta piekrišana.

Ja personas datu apstrāde pamatojas uz personas doto piekrišanu, viņai ir tiesības jebkurā brīdī to atsaukt, un turpmāk personas dati, kuri tika apstrādāti uz piekrišanas pamata, vairs attiecīgam nolūkam netiks apstrādāti. Tomēr piekrišanas atsaukšana nevar ietekmēt tādu personas datu apstrādi, kura ir nepieciešama normatīvo aktu prasību izpildei vai kura pamatojas uz līgumu, leģitīmām interesēm vai citiem normatīvajos aktos noteiktajiem pamatiem likumīgai datu apstrādei.

Jebkurai personai, kuras dati tika apstrādāti Projekta īstenošanas laikā, ir tiesības, vēršoties pie Finansējuma saņēmēja vai pie Projekta īstenotājiem, saņemt informāciju par savu personas datu apstrādi, tostarp:

- apstiprinājumu, vai attiecībā uz personu tiek vai netiek apstrādāti personas dati, un, ja tiek, tad piekļūt tiem;
- pieprasīt savu personas datu labošanu, ja tie ir neatbilstoši, nepilnīgi vai nepareizi;
- prasīt savu personas datu dzēšanu;
- iebilst savu personas datu apstrādei;
- prasīt ierobežot savu personas datu apstrādi;

⁸⁵<https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2021/1057/oj/?locale=LV>

⁸⁶<https://likumi.lv/ta/id/340622-eiropas-savienibas-fondu-projektu-parbauzu-veikšanas-kartiba-2021-2027-gada-planosa-nas-perioda>

- saņemt savus personas datus strukturētā, elektroniski nolasāmā formātā, kas saderīgs ar MS Office programmatūru un minētos datus nosūtīt citam pārzinim (datu pārnēsāmība).

Personas datu apstrādes likumība tiek nodrošināta, veicot datu apstrādi tikai balstoties uz pamatojumiem, kas noteikti Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (ES) 2016/679 (2016. gada 27. aprīlis) par fizisku personu aizsardzību attiecībā uz personas datu apstrādi un šādu datu brīvu apriti un ar ko atceļ Direktīvu 95/46/EK (Vispārīgā datu aizsardzības regula) 6. un 9. pantā.

Projekts nodrošinās atbilstošus pasākumus, lai aizsargātu personas datus pret nozagšanu, viltošanu vai pretlikumīgu apstrādi. Pieeja konkrētai datu kopai tiks piešķirta pēc sadarbības līguma slēgšanas un nodrošinās piekļuvi datu ievadei tikai par konkrētiem izglītojamajiem vienas izglītības iestādes ietvaros. Projekta ietvaros netiek paredzēts, ka personas dati tiktu sūtīti trešajai personai vai starptautiskajām organizācijām.

Mērķa grupas izglītojamo personas datu apstrādi veiks pilnvaroti Projekta darbinieki atbilstoši savos darba pienākumos noteiktajam apjomam statistikas nodrošināšanai, ievērojot personas datu aizsardzības un citos normatīvajos aktos noteiktās prasības par personas datu apstrādi. Identificējami personas dati visā to apstrādes procesā tiek klasificēti kā ierobežotas pieejamības informācija. Pārvaldes nodarbinātajiem aizliegts izpaust datus un citu ierobežotas pieejamības informāciju, kas viņiem kļuvusi zināma, pildot dienesta vai darba pienākumus.

Pieeja Interaktīvā rīka datu ievadei un apstrādei tiek organizēta atbilstoši normatīvo aktu prasībām, nodrošinot, ka tiek noslēgts atbilstošs sadarbības līgums starp Projekta īstenotāju un sadarbības partneriem (pašvaldībām un izglītības iestādēm). Projekta ietvaros uzkrātie dati par mērķa grupas izglītojamiem tiks uzglabāti tādu laika periodu, kādu nosaka Projekta īstenotāja un sadarbības iestādes noslēgtā vienošanās par atbalsta pasākumu nodrošināšanu. Vienošanās par Projekta īstenošanu ietver arī datu uzglabāšanas termiņu, kuram stājoties spēkā – dati tiek dzēsti.

Projekta īstenošanas laikā tiks organizēti dažādi pasākumi un aktivitātes, kuros var tikt veikta audio fiksēšana, fotografēšana un filmēšana. Piedaloties Projekta pasākumos, dalībnieki tiek informēti, ka pasākumu īstenošanas laikā tiek veikta fotografēšana, filmēšana, audio ierakstu saglabāšana vai pasākumu translēšana un piekrīt fiksētā materiāla izmantošanai. Šie dati tiks izmantoti, lai informētu sabiedrību par Projekta norisi, publicējot informāciju Projekta tīmekļvietnē, kā arī sagatavojot atskaites atbildīgajām institūcijām.

Fizisko personu datu apstrādes pārzinis ir Valsts izglītības attīstības aģentūras, Reģistrācijas Nr. 90001800413, adrese: Vaļņu iela 1, Rīga, LV-1050, e-pasts: info@viaa.gov.lv nozīmētā speciāliste: Dana Voitiņa, e-pasts: dana.voitina@gmail.com.

PIELIKUMI

RISKU IZVĒRTĒJUMA TABULA

Risku izvērtējuma tabula ir daļa no IAP. Pirms tiek izvēlēti atbalsta pasākumi, ir jānosaka risks/i un pazīmes, kas ir aktuāli izglītojamajam.

Ir iespējams izdalīt četras riska grupas:

- ar mācību darbu vai izglītības iestādes vidi saistītie riski;
- sociālās vides un veselības riski;
- ekonomiskie riski;
- ar ģimeni saistītie riski.

Izvērtējot risku, nepieciešams piefiksēt, vai risks/-i pastāv, kā arī jānorāda riska/-u pamatojums, konkrēti aprakstot situāciju, un kādā veidā risks vai kāda no ietvertajām pazīmēm veicina sociālo atstumtību, PMP vai problēmas ar lasītprasmi.

Katram IAP modulim ir sava risku izvērtējuma tabula, kas iekļauj riskus, kas atbilst moduļa specifikai, t. i., I modulis: atbalsts PMP riska mazināšanai; II modulis: atbalsts sociālās atstumtības riska mazināšanai; III modulis: atbalsts lasītprasmes veicināšanai. Gadījumos, kad identificēts risks neatbilst nevienai no četrām riska grupām, ir iespējams piefiksēt risku sadaļā "Citi identificētie riski".

Ar mācību darbu/izglītības iestādes vidi saistītie riski:		
Risks	Atzīmēt, ja risks pastāv	Riska pamatojums (komentārs)
Otrgadniecība		
Pret izglītojamo vērsta vardarbība/ņirgāšanās		
Nepietiekamas valsts valodas prasmes		
Konflikti ar citiem izglītojamajiem		
Konflikti ar pedagogiem un/vai atbalsta personālu		
Iekavēta mācību satura apguve iepriekšējā izglītības posmā		
Grūtības mācību satura apguvē		
Neattaisnotie mācību kavējumi		
Uzvedības problēmas		
Pārmērīga slodze (mācību darbs/interesu izglītība/profesionālā ievirze)		
Grūtības koncentrēties, noturēt uzmanību mācībās		

Neprecīza vārdu skaņu sadzirdēšana, izmantošana un izruna		
Nepietiekami apgūts alfabētiskais princips un pamata fonika		
Grūtības saistītā teksta lasīšanā		
Slikti izprot lasīto tekstu		
Nepietiekams vārdu krājums		
Otrgadniecība (saistīta ar lasītprasmi)		
Cits (ierakstīt sadaļā "Riska pamatojums (komentārs)" un sniegt komentāru)		
Sociālās vides un veselības riski:		
Risks	Atzīmēt, ja risks pastāv	Riska pamatojums (komentārs)
Neplānota grūtniecība/ir mazs bērns/-i		
Ilgstoši vai periodiski neatrodas mājās, klaiņo		
Speciālās vajadzības (hroniskas slimības, funkcionāli un intelektuālie traucējumi iegūti vai iedzimti funkcionāli traucējumi)		
Paškaitējuma pazīmes		
Atkarība(s) (vielu/procesu/līdzatkarība no attiecībām)		
Slims ģimenes loceklis		
Cits (ierakstīt sadaļā "Riska pamatojums (komentārs)" un sniegt komentāru)		
Ar ģimeni saistītie riski:		
Risks	Atzīmēt, ja risks pastāv	Riska pamatojums (komentārs)
Pusaudžu grūtniecība, ir mazs bērns vai mazi bērni		
Izglītojamais ievietots ārpusģimenes aprūpes iestādē		
Ģimenes locekļiem ir atkarības problēmas		
Nepieciešamība veikt pienākumus mājās, kas traucē mācībām		
Pieskata brāli/māsu vai citus ģimenes locekļus		

Ģimenē ir konfliktējošas attiecības		
Pāraprūpe ģimenē		
Ģimenes locekļi nesadarbojas ar izglītības iestādi un/vai neatbalsta izglītojamo mācību procesā		
Ģimenes locekļi dzīvo vai strādā citā valstī, vai citā pilsētā		
Cits (ierakstīt sadaļā "Riska pamatojums (komentārs)" un sniegt komentāru)		
Ekonomiskie riski:		
Risks	Atzīmēt, ja risks pastāv	Riska pamatojums (komentārs)
Nepietiekami finansiālie resursi pamatvajadzību nodrošināšanai		
Izglītojamā (vai ģimenes) kredītsaistības (ātrie kredīti)		
Ģimene nevar nodrošināt individuālos mācību līdzekļus un/vai individuālās lietošanas priekšmetus		
Nav iespējas mācīties mājās		
Apgrūtināta nokļūšana izglītības iestādē		
Cits (ierakstīt sadaļā "Riska pamatojums (komentārs)" un sniegt komentāru)		
Citi identificētie riski		
Risks		Riska pamatojums (komentārs)

2. pielikums

Projekta "Skola – kopienā" darbību īstenošanas vadlīnijām sadarbības partneriem

Līdzfinansē
Eiropas Savienība

Nacionālais
attīstības plāns

Valsts izglītības
attīstības aģentūra

Projekta Nr. 4.2.3.1/1/24/I/001 "Skola – kopienā"
Valsts izglītības attīstības aģentūra
Vaļņu iela 1, Rīga, LV-1050, e-pasts: info@viaa.gov.lv

Kam: (Izglītības iestāde, izglītības iestādes vadītāja vārds, uzvārds)

No kā: (Izglītojamā vārds, uzvārds un vecāka/ aizbildņa vārds, uzvārds)

IESNIEGUMS

Es, _____, piekrītu, ka manam bērnam
(vecāku vārds, uzvārds)

_____ tiek sagatavots un īstenots
(izglītojamā vārds, uzvārds, personas kods)

Individuālā atbalsta plāns _____.
(mācību gads, semestris)

Iesniegums apliecina, ka esmu piekritis/piekritusi sava bērna/aizbilstamā dalībai ESF+ projekta "Skola – kopienā" ietvaros izstrādātā Individuālā atbalsta plāna ietvaros iekļautajiem atbalsta pasākumiem sociālās atstumtības un priekšlaicīgas mācību pārtraukšanas risku mazināšanai.

(datums)

(paraksts, paraksta atšifrējums)

3. pielikums

Projekta "Skola – kopienā" darbību īstenošanas vadlīnijām sadarbības partneriem

Līdzfinansē
Eiropas Savienība

Nacionālais
attīstības plāns

Valsts izglītības
attīstības aģentūra

Projekta Nr. 4.2.3.1/1/24/I/001 "Skola – kopienā"
Valsts izglītības attīstības aģentūra
Vaļņu iela 1, Rīga, LV-1050, e-pasts: info@viaa.gov.lv

PEDAGOGA KONSULTĀCIJU MĀCĪBU PRIEKŠMETOS / KONSULTATĪVĀ ATBALSTA VEIDLAPA UN VIENOŠANĀS AR IZGLĪTOJAMO

Atbalsta saņēmēja vārds un uzvārds: _____

Izglītojamā identifikācijas kods: _____

Izglītības iestādes nosaukums: _____

Klase/grupa/kurss: _____

Atbalsta sniedzēja vārds un uzvārds: _____

Mācību priekšmets/sniegtā atbalsta veids: _____

Izglītības iestādes vadītāja apstiprināšanas datums no IAPa: _____

Atbalsta saņēmēja situācijas apraksts:

_____

_____

_____

Konsultāciju plāns problēmas risināšanai:

1. _____

2. _____

3. _____

Atbalsta sniedzējs aņņemas:

Atbalsta saņņēmējs aņņemas:

Piezņmes:

Datums:

Atbalsta saņņēmēja paraksts un paraksta atšifrējums:

Atbalsta sniedzēja paraksts un paraksta atšifrējums:

KONSULTĀCIJU GRAFIKS

Atbalsta saņēmēja vārds un uzvārds: _____

Atbalsta sniedzēja vārds un uzvārds: _____

Nr.	Konsultācijas datums	Konsultācijas tēma, mērķis un uzdevumi	Rezultāts	Atbalsta saņēmēja paraksts	Atbalsta sniedzēja paraksts
1.					
2.					
3.					
4.					
5.					
6.					
7.					
8.					
9.					
10.					
11.					
12.					
13.					
14.					
15.					
16.					
17.					
18.					
19.					
20.					

Atbalsta sniedzēja sadarbības izvērtējums:

Datums: _____

Atbalsta saņēmēja paraksts un paraksta atšifrējums:

Atbalsta sniedzēja paraksts un paraksta atšifrējums:

LASĪTPRASMES IZVĒRTĒŠANA 1. - 3. KLASEI

1. **Fonēmu apzināšanās (vārdu skaņu sadzirdēšana un izmantošana)**

- Nespēj nosaukt vārdu pa skaņām
- Nosauc tikai sākuma skaņu
- Nosauc sākuma zilbes skaņas
- Pievieno skaņas
- Jauc skaņas, nosaucot vārdu izlaiž skaņas vārdā
- Pieļauj konsekventas kļūdas konkrētā(s) skaņās

2. **Alfabētiskais princips un pamata fonika, vārdu dekodēšana**

- Burtu rindā izlaiž burtus
- Savstarpēji jauc noteiktus konkrētus burtus
- Pieļauj konsekventas kļūdas konkrētos burtos
- Lēns nevārdu (dažādu burtu savienojumu) lasīšanas raitums
- Nosauc pareizas skaņas, bet neizveido nevārdu
- Pieļauj konsekventas kļūdas konkrētā(s) burtu skaņā(s)
- Mēģina nevārdus pārveidot par vārdiem
- Neprecīzi izlasa vārda galotnes

3. **Precīza un raita saistīta teksta lasīšana (paplašinātā fonika)**

- Lasa lēni ar izpratni
- Lasa pa zilbēm un uztver teksta saturu
- Bieži izlaiž burtus vārda vidū vai galotnēs
- Izlaiž vārdus
- Bieži pievieno burtus vai galotnes
- Pieļauj kļūdas fonētiski vienkāršos vārdos (lasa, māsa, piere u. c.)
- Pieļauj kļūdas fonētiski sarežģītos vārdos (zvejnieks, silts, auksts, augsts u. c.)
- Izlaiž rindas vairākrindu tekstos

4. **Lasītā izpratne**

- Nespēj pastāstīt par lasīto
- Nespēj pastāstīt par dzirdēto
- Nespēj atbildēt uz jautājumiem
- Grūtības pastāstīt galveno domu
- Nesniedz detalizētus faktus
- Atkārto vienu un to pašu domu
- Pievieno faktus, kas nav stāstā
- Ierobežota atstāstīšanas spēja, salīdzinot ar izlasīto vārdu skaitu un saturu

5. **Vārdu krājums un valodas prasmes**

- Nespēj izvēlēties saturam atbilstošu vārdu no piedāvātajiem
- Nespēj piemeklēt vārdam sinonīmu (līdzīgas vai tādas pašas nozīmes vārdu)
- Sarunā lieto vienkāršus teikumus
- Neievēro vārdu secību teikumā